

tv-15 naš TOVARIS

Št. 47 / 48
25. novembra 1982
Leto XX

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

REPUBLIKA ZDRUŽENEGA DELA

Pred štirimi desetletji smo začeli sredi boja graditi novo državo. To je bila država partizanskih narodnoosvobodilnih odborov, ki so jo avnojski sklepi dvignili na raven mednarodne veljave. V mednarodnem svetu, takšna je pač tradicija meščanske parlamentarne misli, ne obstajaš, če nimaš države in od večine priznane vlade. Mi smo se morali za takšno vlado in mednarodno priznanje bojevati, da bi tako olajšali narodnoosvobodilni boj, ki je že tako potekal sredi nadčloveških naporov. Državo navznotraj smo imeli, utelešena je bila v bogastvu izvirnih oblik boja, v ljudskih odborih, v principih federativne ureditve.

Že tedaj smo položili temelje republiki dela, v kateri bodo vse pravice in obveznosti izvirale edino iz dela. Sredi boja smo rušili staro državo nedela, izkoriščanja in zatiranja narodov, državo, ki je tako sramotno kapitulirala. Nihče ni bolj sovražil takšne države kot prav partizani, ki so prav dobro shajali brez nje in sredi boja spoznavali uresničljivost Marxove vizije o svobodno organizirani družbi, ki postavlja čast in oblast dela na mesta klasičnih oblik državnega parazitstva in prisile. Tukaj se je začela sproščati ideja o samoupravljanju, potrjevala se je v partizanskih narodnoosvobodilnih odborih z odposlanci in avnojskimi odločitvami.

Nemara je partizanska zavest o državi narodnoosvobodilnih odborov tudi prehitela čas ter objektivne domače in mednarodne pogoje. Zaradi mednarodnega priznanja smo gradili svojo novo državo, vanjo pa se je vrinjalo marsikaj starega in se še vrinja do današnjih dni. Boj za samoupravljanje še traja. Še daleč pa ni res, da so partizani prevzeli le izkušnje iz graditve države in ostali zategadelj pristaši etatizma in trde

roke. Nasprotno, vse kar je šlo vstric z revolucijo, kar ni omagalo in odpadlo, je videlo v samoupravljanju nadaljevanje države partizanskih narodnoosvobodilnih odborov, pot k republiki dela, enakopravnosti, suverenosti in polnemu osvobajanju dela, človeka in družbe.

Prav zaradi tega nam praznik naše države nikoli ni pomenil praznika institucij, protokolov, svetinjc in tabujev. Vrednost naše svobode in boja za novo družbo smo vselej merili z rezultati našega dela, ki je spreminjalo podobo nekoč siromašne in v vojni opustošene domovine. Vselej smo bili ponosni nad burnim, hitrim in plodnim materialnim razvojem naše družbe, naše republike dela. Nejevoljni in razočarani smo bili nad vsem, kar se je presajalo iz mitologije o državi in praktično izražalo v birokratizmu, puhloglavosti, karierizmu, potrošništvu in čvekaštvu. S tem smo se že bojevali, a očitno je dediščina preteklosti stopila tudi na pot mlajšim rodovom. Še bolj smo bili nezadovoljni z lokalpatriotizmi, nacionalizmi, zapravljenostjo družbenih sredstev. Težave so nas spremljale vselej, na vaskem koraku smo zadevali vanje.

Toda osnovna črta naših bojev in upov je ostala vselej spojena z izročilom avnojskih sklepov. Bojevali smo se za boljšo, socialistično družbo, za republiko dela, za čast in oblast dela. In ta boj še traja. Kar lahko strnemo v izročilo tega boja in ga sredi današnjih težav in stisk posredujemo v prid resničnemu samoupravljanju, ne samo njegovim oblikam, pač pa vsebini, je partizanska izkušnja: Titovi partizani smo prebijali vse obročje, nismo priznavali porazov iz brezizhodnega položaja. Tudi za danes in za jutri mora ta izkušnja veljati.

-dv

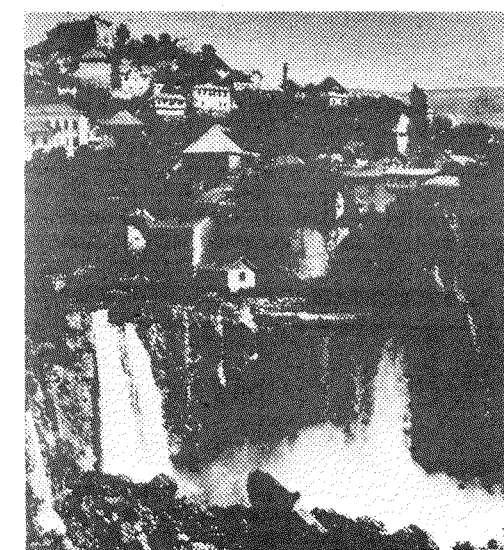

Foto: Jože Čurin

Iskrene čestitke za praznik republike!

RO ZZB NOV Slovenije
RK ZRVS Slovenije
in uredništvo TV-15 Naš tovariš

Tradicionalno srečanje dobrih sosedov

V Kumrovcu so se 20. novembra srečali predstavniki konfederacije združenj borčevskih organizacij Furlanije-Julijske krajine, Zveze avstrijskih protifašističnih borcev in žrtev fašizma, Organizacije političnih pregnancev iz Celovca in Gradca, Zveze socialističnih borcev za svobodo, Zveze koroških partizanov, Zveze slovenskih izseljencev s Koroške ter ZZB NOV Hrvaške in Slovenije. To je bilo že sedmo srečanje, letos pa je bila delovna tema: boj za mir in mednarodno sodelovanje skozi udeležbo mladih v razvijanju in negovanju skupnih protifašističnih tradicij.

Na srečanju, ki sodi v vrsto drugih pod geslom Alpe-Jadran, so nekdanji borci in žrtve fašističnega nasilja, vsi današnji borci proti oživljanju tega pojava, spregovorili o tem, kaj je treba povedati mladim, na kaj opozarjati, da bodo trdno stali v boju proti neofašizmu v svetu in v prvi vrsti v boju za mir.

V skupnem sporočilu, ki so ga sprejeli na srečanju, so udeleženci opozorili na težak svetovni politični položaj in obžalovali dosedanje številne neuspele poskuse prenehanja vojn ter preraščanja medsebojnih nestrpnosti. Kljub vsem tem neuspehom pa vendarle rasejo kot izraz težnj narodov in mlade generacije še posebno gibanja za utrditev mira, za razvijanje demokratične svobode ter samozavestni razvoj vsakega naroda.

Zato so udeleženci s ponosom pokazali prav na dobre sosedske odnose med tremi sosednimi državami: Avstrijo, Italijo in Jugoslavijo. Pri tem so hkrati izrazili željo, naj bi nadaljnje sodelovanje razvilo še več oblik, ki so skupne razvijanju tradicij, širjenju konkretnih oblik medsebojnih srečanj, dogovorov, skupnih akcij, manifestacij in obeleževanja kulturno-zgodovinskih krajev protifašističnega boja.

V razpravi so udeleženci srečanja, izhajajoč iz svojih razmer in razmer v njihovih življenjskih okoljih, med drugim dejali:

Janez Wutte-Juc – »Ponosni moramo biti na to našo mladino, da se tako goreče zanima za dobo našega partizanskega boja. Naša dolžnost pa mora biti prenašanje tradicij NOB na mladi rod. Kajti če bo šla mladina po stopinjah svojih očetov in mater, borcev in bork, smo lahko prepričani, da napredni duh na Koroškem ne bo zamrl.«

Federico Vincenti – »Ne pozabimo, da bo morala mladina, o kateri govorimo, kaj

kmalu prevzeti odgovornost in upravljanje tako osebo kot v različnih organizacijah...«

Gospod **Nishlewitzer**, predsednik deželneega združenja odpornikov in žrtev fašizma na Koroškem, je dejal:

»Tudi mi se trudimo in, kakor pravim jaz, z rahlo rastočim uspehom za mladino, da bi ji posredovali naše protifašistične izkušnje. S tem v zvezi spomnim le na mirovno demonstracijo na Dunaju, v kateri je sodelovalo 70.000 ljudi vseh svetovnonazorskih združenj...« Pri tem je govornik opozoril tudi na 30.000 nezaposlenih mladih v Avstriji in izrazil bojazen, da ne bi iz nezadovoljstva nad tem izbruhnili novi pojavi fašizma.

Predstavniki RO ZZB NOV Slovenije in predsednik komisije za razvijanje revolucionarnih tradicij pri tem organu **Lado Pohar** je menil, da je treba poskrbeti, da ne bodo tradicije spominjanje na zgodovino in zgodovinske dogodke, ampak nekaj, kar bodo mladi nosili s seboj vsak dan in upoštevali pri opravljanju vsakodnevnih nalog.

Giovanni Padovani, predstavnik Anpija iz Gorice v Italiji, je menil, da je osnovnega pomena to, da bodo mladi vključeni v boj za današnji in jutrišnji boljši svet.

Srečanje je tako kot prejšnja potrdilo, da gre zares za vprašanja, ki so predstavnikom vseh zbranih organizacij skupna, in zato so se ob koncu vsi že vnaprej veselili srečanja v Sloveniji prihodnje leto.

Poleg predstavnikov družbenopolitičnih organizacij kumrovske in šmarske občine, mladine in drugih gostov, so se srečanja udeležili tudi predstavniki ZZB NOV Slovenije, med njimi predsednik slovenske borčevske organizacije **Janez Vipotnik**.

B. Ž. J.

Cankarjeva se zahvaljuje Kočevju

V Jasnici je bila 19. oktobra razširjena seja sekretariata odbora borcev Cankarjeve brigade. Predsednik odbora brigade **Andrej Cetinski-Lev** se je zahvalil prizadevnim organizatorjem in jim izročil spominske plakete.

Priznanja so prejeli: **Jože Novak**, **Stane Otoničar**, **Maks Šteblaj**, **Vladimir Gašparac**, **Janko Novak**, **Matija Praznik**, **Nace Karničnik**, **Stane Remžgar**, **Vlado Švigelj**, **Vlado Prebelič**, **Rudi Orel**. V imenu vseh se je zahvalil predsednik občinske skupščine **Kočevje Jože Novak** in obljubil, da bo občina tudi v prihodnje rada sodelovala z borci, saj je bila v ta namen na jubilejni proslavi podeljena Cankarjevi brigadi domilna pravica.

Spominski plaketi sta na seji v Jasnici prejela tudi **Radovan Gobec** in **Janez Lužar**, avtorja napeva in besedila nove himne Cankarjeve brigade. dš

Stabilizacija financ

Vse več je tistih, ki resno opozarjajo, da je treba čimprej stabilizirati tudi naše finance. Trdijo, da brez stabilizacije financ ni stabilizacije jugoslovanskega gospodarstva. Govorijo o nekakšnem zdravljenju, ki da se mu ni mogoče več izogniti. Zakaj pravzaprav gre?

Če je verjeti podatkom, znašajo medsebojni dolgovi v gospodarstvu ta čas okrog 600 milijard dinarjev. Številnih računov preprosto ne poravnava. Nepokrite tečajne razlike so se povzpale na okrog 300 milijard. Veliko denarno breme predstavljajo izgube iz prejšnjih let. Šlo naj bi za 26 milijard dinarjev, ki jih doslej še nihče ni pokrtil. K tem izgubam se bodo pridružile še letošnje, ki jih bo – spričo velikanskih zneskov – še težje poravnati.

Tako lahko ugotovimo, da smo tretjino družbenega proizvoda, ki ga ustvarimo v Jugoslaviji že porabili in nanj v naslednjem letu ni mogoče več računati. To pa še niso vsi računi, na katere bi morali biti ta trenutek pozorni.

V letu 1983 bo treba odplačati nekaj čez 5 milijard dolarjev dolgov, ki smo jih v prejšnjih letih »ustvarili« v tujini. Res je, da bomo po sedanjih pričakovanjih ubrali nekaj več kot 11 milijard dolarjev deviznih sredstev, toda ne gre prezreti, da bo milijardo in pol treba nameniti samo za nakup nafte. Mnogi se vprašujejo, kaj bo z uvozom surovin in reprodukcijskega materiala, za katerega smo letos odšteli sedem in pol milijard dolarjev. V drugem letu bo za to na voljo skromnih pet milijard, kar pomeni še precej manj kot letos. Kako bo gospodarstvo s temi sredstvi shajalo, je za zdaj težko reči, dejstvo pa je, da drugih sredstev ne bo.

Z nakupom opreme v tujini bo očitno še slabše. Po zdajšnjih izračunih naj bi za to ostalo le pičlih 500 milijonov dolarjev. S tem denarjem naj bi zagotovili le rezervne dele, medtem ko bi nove nakupe morali preprosto odložiti.

Tako je ta čas z našimi financami in prav nič ne kaže, da bo v naslednjem obdobju prišlo do večjih sprememb. Potemtakem so opozorila upravičena. Znova se je pokazalo, da trošimo znatno več, kot bi smeli in da z dohodkom, ki ga ustvarimo, tolikšnih denarnih bremen ne zmoremo. Zvezni izvršni svet napoveduje ukrepe, s katerimi naj bi to zapleteno finančno štrno razvozlali.

Že takoj na začetku se je pokazalo, da čez noč tega ne bo mogoče narediti. Če bi hoteli nemudoma napraviti red, bi po nekaterih ocenah 80 odstotkov zaposlenih v državi ostalo brez osebnih dohodkov. To torej ne gre, pa kljub temu z ukrepi ne bi smeli čakati. Finančno nedisciplino, ki se je močno razrasla, bo nujno zaježiti. K tej nedisciplini svojega deleža ne prispevajo samo banke, na račun katerih je naslovljenih največ očitkov, marveč tudi številne organizacije združenega dela, služba družbenega knjigovodstva, ki tu in tam prestopnikom pogleda skozi prste, itn.

Sodiijo, da v nekaterih okoljih predpise o finančnem poslovanju kršijo zavoljo neznanja, drugod spet zaradi zapletenosti številnih norm, s katerimi ta čas urejamo poslovanje z denarjem. Ne manjka seveda tudi takih, ki se zavestno podajajo v prepovedane posle in ki za izdane račune, nimajo nobenega pokritja.

Te zadnje bi po splošni oceni morali najprej preganjati, saj povzročajo največ škode. Za to pravzaprav ne potrebu-

Komemoracija bratstva in enotnosti

V Kučibregu, na meji med SR Hrvatsko in Slovenijo v Istri, je bila v nedeljo, 21. novembra, vsakoletna tradicionalna komemoracija pri spomeniku bratstva in enotnosti in bojnega tovarištva istrskih borcev hrvaške, slovenske in italijanske narodnosti.

Vsako leto novembra je na slovensko-hrvaški meji, med naseljema Hrvoji in Kučibreg v Istri komemorativna slovesnost v počastitev žrtev naci-fašistične ofenzive jeseni leta 1944, v kateri je padlo znatno število borcev NOV hrvaških in slovenskih istrskih enot ter iz znanega bataljona Italijanov Alma Vivoda. Na kraju, kjer je bil največji spopad z nemškimi in drugimi fašističnimi enotami novembra 1944, je bil po vojni postavljen spomenik in urejena njegova okolica, kjer je še v nastajanju park bratstva in enotnosti. Mladinci so v ta namen avgusta že izkopali jame za posaditev 1200 dreves in še 88 za alejo tovariša Tita, v drugem delu akcije 6. novembra letos pa so ta dreveda tudi zasadili. Akcijo so v imenu organizacije ZZB NOV slovenske obale, v imenu SUBNOR občine Buje-Umag ter v imenu ANPI Milje pri Trstu vodile ustrezne borčevske organizacije v sodelovanju z mladino Koprja, Buj in Milj ter v sodelovanju z gozdno upravo v Umagu-Bujah.

Ker je spomenik precej oddaljen od večjih središč in nima javne prometne povezave, so se predstavniki vseh treh organizacij dogovorili, naj bi bile poslej vsakoletne komemoracije na nivoju delegacij, le na okrogle obletnice, se pravi, vsakih pet in deset let, naj bi bile širše priteditve. Tako je letošnja komemorativna prireditev že bila na delegacijski osnovi, čeprav je lepo vreme predvsem iz zamejstva privabilo tudi nekaj več gostov, ki so s svojo udeležbo počastili slovesnost.

Z graditvijo okolice spomenika in urejanjem spominskega parka bodo omenjene organizacije še nadaljevale, ker je razen parka treba urediti tudi skupno grobišče precej nad sto padlih borcev NOV vseh treh narodnosti, ki so za zdaj še vedno pokopani drugje, predvsem v Hrvojih. Pri tem bosta sodelovali predvsem občini Buje in Koper s svojimi komitejema za družbene dejavnosti in komisijama za zadeve borcev NOV.

Rastko Bradaškja

RADIO ŠE POMNITE – TOVARIŠI

Izvršni odbor IO OF slovenskega naroda je decembra 1942 poslal čestitko iz Dolomitske republike v Bihacko republiko, ki je trajala 86 dni in o njej bo tekla beseda v oddaji »Še pomnite, tovariši«, ki bo na sporedu 28. novembra, na prvem programu ljubljanskega radia takoj po poročilih ob 9. uri. Sodelovali bodo: **Kosta Nadj**, ki je vodil tako imenovano »Bihačko operacijo«, članica NOO **Bihac Hadžera Šakić-Ibrahimpašić**, edini še živeči član izvršnega odbora 1. zasedanja AVNOJ Dr. **Pavle Savić** ter Slovenca **Branko Babić** in Dušan **Bole**, ki sta se po kozarski epopeji s 5. krajiško (Kozarsko) brigado udeležila bojev za osvoboditev Bihača in potem prišla v prvo skupino oficirjev, ki jo je poslal Tito kot kadrovske okrepitve v Slovenijo. Od dajo pripravlja **Stane Škrabar**.

KOLENDAR POMEMBNEJŠIH DOGODKOV

25. novembra 1944 je predsedstvo SNOS izdalo razglas o splošni mobilizaciji sposobnih moških od 17. do 50. leta starosti.

26. in 27. novembra 1942 je bilo v Bihaču 1. zasedanje AVNOJ. Zasedanje, ki se ga je udeležilo 54 delegatov iz Srbije, Hrvaške, Črne gore ter Bosne in Hercegovine, je odprl tovariš Tito. Poudaril je pomen osrednjega političnega predstavništva NOG. Resolucija, ki so jo sprejeli na zasedanju, je poudarjala enotnost narodov Jugoslavije, da se bojujejo do končne zmage in da je naloga AVNOJ vodstvo boja za osvoboditev.

26. novembra 1942 je Cankarjeva brigada ob pomoči 13. hrvaške proletarske brigade uničila belogardistično postojanko Suhor.

27. novembra 1942 je CK KP Slovenije poslal vsem svojim organizacijam po bataljoni in brigadah ter okrožnim organizacijam pismo o novih nalogah v zvezi s preobratom na vzhodni fronti in z ofenzivo zaveznikov v Afriki.

29. novembra 1943, zvečer se je v Jajcu začelo 2. zasedanje AVNOJ. Zasedanje je sprejelo odloke, da postane AVNOJ vrhovno zakonodajno in izvršilno telo Jugoslavije, da bo naša država federativna, begunski vladi pa je odredel pravice zakonite jugoslovanske vlade. Svet je imenoval Nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije (NKOJ) kot prvo ljudsko vlado. Potrdil je odloke o priključitvi Istre, Hrvaške in Slovenskega primorja k Jugoslaviji. Tovarišu Titu pa je podelil naslov maršal.

3. decembra 1943 so enote Levstikovove brigade z enotami 14. divizije po deseturnem boju v Velikih Laščah uničile nemško-belogardistično posadko. Padlo je nad 200 belogardistov in nemških vojakov. Partizani so imeli 2 mrtva in 8 ranjenih.

V noči iz 4. na 5. decembra 1941 je Samotorska partizanska četa pri Preserju minirala železniški most prek Ljubljane. Kot povračilo za to akcijo so Italijani obsodili na smrt 28 in na dosmrtno ječo 12 Slovencev.

naš komentar

jemo nobenih novih predpisov, saj jih imamo na nekaterih področjih že zdaj preveč, le da so nedodelani in da med njimi nekateri računovodje kar uspešno telovadijo. Popraviti bi kazalo torej predvsem tisto, kar v že sprejeti zakonodaji ne velja in kar mnogim omogoča, da še naprej lagodno živijo, razumljivo, zlasti na račun drugih. Zapreti bi veljalo zdaj očitno še prelahko pot do denarja. Prepovedati naj bi delitev tistega dela dohodka, ki je povečini rezultat dvigovanja cen, ne pa boljšega dela. Prekinili naj bi z nenadzorovanim prelivanjem sredstev, zaustavili naj bi vse večjo odvisnost gospodarstva od tujih sredstev in podobno.

Zavedati bi se morali, da imamo denarno gospodarstvo in da bodo globoki posegi v gospodarsko življenje nujni. Pri tem pa ne bi smeli pozabiti, da smo se že zdavnaj opredelili tudi za samoupravni sistem in da ukrepi – pa kakršnikoli že bodo – samoupravnega odločanja ne smejo omejevati. Mnogi se bojijo, da bi širše administrativno urejanje poslovanja z denarjem utegnili pripeljati do centralizacije sredstev, s tem pa tudi do odločanja o teh sredstvih na enem mestu. Tega ne bi smeli dovoliti.

To pa ne pomeni, da smo za kakršno koli prelaganje urejanja finančnih štrn. Očitno je napačen čas, ko bo treba medsebojne dolgove poravnati. Ni nobenega dvoma, da jih bodo morali vrtniti tisti, ki so jih povzročili in ki s svojo finančno nedisciplino položaj najbolj zapletli.

Ni pa tudi odveč poudariti, da bodo morali v tej finančni akciji sodelovati prav vsi, od temeljnih organizacij do federacije, saj si drugače učinkovitega finančnega zdravljenja ni mogoče zamisliti.

Darko Marin

Skupnost slovenskih borcev Elasa Dragocen prispevek

»Novice o prekomorskih brigadah so nam vlivale moč in vero v boju za svobodo sredi naših najtežjih časov. Nešteto sorodstvenih vezi nas je združevalo, čeprav takrat nismo vedeli, kako velik je bil obseg tega gibanja. Pod izredno težkimi pogoji ste se v tujini vključili v boj za svobodo in Titovo Jugoslavijo. Dvakrat težje vam je bilo kot nam doma, ko ste spričo raznih propagand in pritiskov spoznavali objektivno resnico, pa vendar ste v srcih čutili, kje je edino prava pot.«

Besede, ki jih je med drugim izrekla Marija Aljančič v imenu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, so preteklo soboto veljale 65 delegatom čet, skupin in posameznim nekdanjim grškim, makedonskim in albanskim partizanom, ki so v Izoli ustanovili skupnost slovenskih borcev – grških partizanov. Dobro želje za uspešno delo zadnje, to je 14. skupnosti prekomorcev – borcev NOVJ, so prinesli tudi z občinske konference ZKS, ZZB in socialistične zveze v Izoli, ki bo dala domicil po vsej Primorski in Sloveniji živečim borcem, nekdanjim partizanom ELASA, grške »rdeče NOV«.

O dosedanjem delu iniciativnega odbora skupnosti slovenskih borcev – grških partizanov je poročal Srečko Likar, organizator in komandant Samostojne slovenske čete »Primorje« na otoku Kefaloniji. O nadaljevanju zdaj združenih prizadevanj za ureditev nekaterih še odprtih organizacijskih vprašanj v novi skupnosti je na zboru govoril Albert Klun, sekretar osrednjega odbora prekomorcev – borcev NOVJ. Potem ko so pretresli osnutek pravilnika o nalogah, organiziranosti in poslovanju nove skupnosti, so nekdanji elasovci in albanski partizani sprejeli delovni načrt skupnosti za prihodnja štiri leta. Izvolili so odbor skupnosti

borcev, nadzorni odbor, delegate in uredniški odbor, ki mora do 1984. leta pripraviti zbornik, v katerem bo predstavljeno vse, kar so slovenski borci prispevali v boju grških, albanskih in makedonskih partizanov. Veliko tega bo za javnost pravo odkritje in dragocen prispevek k zgodovini slovenske in jugoslovanske NOB. Eno izmed najlepših pričevanj, ki preveva celotno bojno in politično pot slovenskih elasovcev, je prav gotovo tisto čudovito osebno poštenje, ki je iz najgloblji narodnostnih čustev pripeljalo v domovino nekaj sto primorskih fantov. Kot brezpravni sužnji so morali v italijansko vojsko in v specialne »delavske bataljone«, vrnili pa so se kot partizani in svobodni ljudje.

Odbor nove skupnosti vodijo: Srečko Likar (predsednik odbora), Elio Šfiligoj (tajnik) in člani Stanko Rustjan, Bruno Cermelj, Franc Bizjak, Zdravko Jug, Janko Hrast, Peter Česnik, Ludvik Sanabor, Tone Tominec, Marko Obid, Cvetko Klinec in Tone Gošnik. V nadzornem odboru so Tone Živic, Ivan Glavina in Stanko Grmek.

Zbor je skromno, a ganljivo prisrčno pozdravila tudi žena pokojnega Alojza Bončina, slovenskega partizana v Grčiji. S ponosom pa so vsi udeleženci pozdravili nedavni sklep socialistične vlade v Grčiji, ki priznava enakopravnost borcev ELASA v boju za osvoboditev grške dežele izpod fašizma. Dolgoletna krivica vsem junakom »rdeče grške partizanske vojske« je s tem popravljen, znova pa je tudi s tem dejanjem sedanjega grškega vodstva potrjeno v bojih skovano bratstvo narodov, ki so se v tem delu Evrope v letih 1941–1945 bojevali za novi svet miru in solidarnosti.

Tone Gošnik

Bogat program dejavnosti

Za ohranjanje stalnih stikov in aktivnosti članov sekcije BBO posvečamo posebno pozornost sestankom, ki so vsak prvi četrtek v mesecu. Člane obveščamo o najnovejših dogodkih iz dela in življenja borcev in aktivistov BBO. Spomnili smo se naših borcev jubilarcev, ogledali smo si štiri kratke filme o proslavah in delavnih akcijah članov in s posebno pozornostjo poslušali zanimivosti s sestanka domicilnega odbora v Novi Gorici.

Tovariš Danilo je posebno naglasil delovanje domicilnega odbora v ohranjanju tradicij BBO in vključevanju vseh sekcij v pripravo proslave 40. obletnice 9. Korpusa NOV in POJ, ki bo septembra 1983 v Novi Gorici. Nadalje je bilo govora o postavitvi spomenika v Breginju, ki naj izraža vso moč in hotenja borcev in aktivistov na najskečajnejših mejah naše domovine. Seveda je to le program, ki ga v sedanjih težkih razmerah ne bomo uresničili, čez noč, ostaja pa kot ena zgodovinsko pomembnih nalog BBO. Razveseljiva je vest, da bodo v Tolminu, za kar so pridobljena že vsa soglasja, poimenovali ulico po Briško-beneškem odredu. Spominska soba BBO v Brdih, ki je predmet že večletnih pogovorov, se počasi uresničuje, saj smo dobili soglasje za ureditev sobe v prenovljenem gradu v Šmartnem. Ureditev bo zahtevala precej denarja, predvsem pa materiala, zato se že sedaj obračamo na vse člane, da prispevajo fotografije ali druge dokumente iz časov delovanja BBO.

Ob koncu je bilo izraženo nezadovoljstvo glede prestopa državne meje, saj trgamo v boju in krvi stikane vezi med Slovenci na obeh straneh meje. Naša aktivnost povezovanja borcev in aktivistov je pretrgana, upajmo, da samo začasno.

Janez Deisinger

Kakšne skrbi...

Ali je že kdo vsaj poskušal dandanes kaj povedati, ne da bi pri tem najprej in predvsem na vse mile viže tarnal ter se sam sebi smilil? Vendar se marsikomu niti ne sanja, kakšne strašne skrbi mučijo nekatere naše delovne organizacije (pa tudi ne-delovne in malo manj delavne), a o njih skorajda nikjer ne potožijo. Vendar bi bilo mogoče celo dokazati, da je zadeva peklenska, če že ne družbeno pomembna. Vsekakor se z njo tako ukvarjajo, kakor da so pozabili na vse druge težave, ki so dandanes res že vsakdanje, da smo zaradi njih izgubili vse pametne besede. Kdo bi še nadalje vrtel lajno o pomanjkanju deviz, surovin, goriva, »neusklajenih« cenah in kar je še tega za cel paternošter! To so pač »hudičevi problemi«, ki smo se jih menda zdaj že navadili kot berač uši. To teži vse in človek laže prenese, ko vidi, da tudi sosedu in prijatelju teče voda v grol.

Naše delovne in druge organizacije seveda pričakujejo tudi javno priznanje in pohvalo, če ne celo čaščenje ter slavo. Toda družba se tega ne zaveda. Družba samo terja žrtve, vsestransko ali nekakšno varčevanje, tako da so se ponekod odpovali celo najnujnejšim izdatkom za tako imenovano reprezentanco, kar pomeni: nič več »kavice« in viskija! Pijte kamilični čaj, saj imate vendar hude krče zaradi strašnih skrbi (»problemov«)! Zato je treba to vendar nekako prirediti na dnevni red kot najnujnejšo »problematiko«. Gre namreč za vse naše takšne in drugačne organizacije, klube, društva, ki delujejo »že« najmanj pet let. To je dolgo obdobje, da so si nešteti delavci in organizatorji pridobili »nevenljive« zasluge vsaj zase, če že ne za družbo in vse človeštvo. Z drugo besedo: to je treba proslaviti, praznovati, obhajati – seveda kar se da slovesno in javno. Kaj naj torej rečemo še o organizacijah vseh vrst, ki delujejo (ne glede na to, da bi lahko šle ali morale iti najmanj desetkrat na boben) celih deset let?! Takšne obletnice bi morali obhajati tako rekoč z vsemi fanfarami, bakladami, raketami in ljudskimi vesellicami. Zato je toliko bolj žalostno, če se niti pes ne zmeni za tiste jubileje, organizacije, društva, klube, omizja itd., ki kakorkoli že delujejo (ali spijo) petnajst, dvajset, petindvajset (!), trideset let in še nekaj tednov povrh!

Vsi ti jubileji (kdo bi jih preštel!) so torej zdaj v strašni stiski, ker se zavedajo svoje pomembnosti, svojih zaslug in slave, a javnosti se niti sanja ne o njihovih obletnicah, da ne ponavljamo, kako jim je družba krivična in jim zaradi nekakšne stabilizacije ne privoščiti več niti lipovega čaja! Medtem pa je jubileje treba nujno, nepreklicno obhajati! Organizatorji jubilejnih organizacij, društva itd. so zato pravi mučniki, morijo jih nečloveške skrbi, kako zbrati »sredstva«, kako sestaviti program, koga povabiti na proslavo in koga ne, koga nagraditi (z zlato ali bukovno uro?), komu postaviti spomenik in koga ožigosati, da je hudič vzel celo jubilejno proslavo...

efes

Klice naše neuvrščenosti

naš komentar

Od kdaj bi kazalo Jugoslavijo šteti za pripadnico ideje neuvrščenosti? Mar od takrat, ko se – sprta z Zahodom in s Stalinom – ni imela obrniti kam drugam kot k deželam, ki so se začele trgati iz kolonialnega jarma in spreminjati v neodvisne dežele; ali pa takrat, ki se je Tito – pod konec leta 1954 – prvič podal na svojo zgodovinsko pot po na novo osvobojenih deželah Azije in Afrike? Naj štejemo Jugoslavijo za neuvrščeno državo od takrat, ko so leta 1958 trije veliki državniki, ustvarjalci neuvrščenega gibanja, Tito, Nehru in Naser na Brionih postavljali temelje politike neuvrščenega gibanja. Naj končno štejemo tisti septembrski dan leta 1961, ko se je začela v Beogradu prva konferenca neuvrščenih, za začetek delovanja Jugoslavije kot neuvrščene države.

Vse to so resnično pomembni datumi v razvoju neuvrščenega gibanja, ne povedo pa nam, kdaj in kje iskati prve klice poznejše neuvrščene usmeritve Jugoslavije.

Kaj je pravzaprav neuvrščenost? Ali ni to tista politika, ki je v svoje temelje vgradila kot pglavne kamne načela svobode, neodvisnosti, enakopravnosti, biti sam gospodar v svoji deželi. Take težnje so bile vodilne v zgodovinski odločitvi jugoslovanskega ljudstva v usodnih dneh 1941. leta, v dneh začetka druge svetovne vojne, ko so se vse demokratične in napredne sile spoprijele z največjo silo mraka, sužnosti in uničenja – silo fašizma. Geslo »Smrt fašizmu – svoboda narodu« je pomenilo ne le navdih, pač pa tudi gibalno množico v boju proti fašizmu.

Tri leta nadčloveških naporov, boj in žrtev je bilo potrebnih, da je dozorel prvi neuničljivi sad bitke jugoslovanskega ljudstva za svobodo proti okupatorju, proti uničevalcu svobode drugih narodov – fašizmu. Sad teh prvih zmag je bil zgodovinski Protifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije AVNOJ, ki je težnje, ideale, zamisli in hotenja že spremenil v stvarnost. Če jemljemo 29. november 1943 kot dan rojstva nove Jugoslavije, moramo tej in taki Jugoslaviji, katere obrisi so bili že takrat sredi vojne vihre jasno začrtani z vso upravičenostjo dodat prav tako jasne zarodke njene poznejše neuvrščene usmeritve. Kaj niso bili sklepi AVNOJ izraz težnje po svobodi in neodvisnosti? Kaj drugega kot ta načela in te težnje pa so vgrajena v temelje gibanja neuvrščenosti. Jugoslavija se ni hotela podrediti volji tujega okupatorja, mar ni zavračanje vsake podrejenosti tuji sili, naj bo katerakoli, in zahteva, biti sam svoj gospodar, eno temeljnih vodil politik neuvrščenosti? In narodi ter narodnosti Jugoslavije so šli v boj predvsem zato, da postanejo in ostanejo gospodarji na svoji zemlji, še več, da bo gospodar tisti, ki ustvarja vse vrednosti svoje družbe.

Ni potemtakem nikakršno naključje niti igra zgodovinskih dogajanj, spora s Stalinom, vzrok – prej je bil spor posledica takega hotenja – da se je Jugoslavija po vojni pridružila velikemu svetovnemu gibanju neuvrščenih držav in celo postala v tem gibanju – po pretežni zaslugi predsednika Tita – ena izmed najvplivnejših in cenjenih članic. Spričo velikih preizkušenj, skozi katere so šli jugoslovanski ljudje med svetovno vojno, so po vojni k drugim naprednim in svobodoljubnim načelom dodali še prizadevanje za mir. Tako se je iz spoznaj, želja in hotenj milijonskih množic številnih držav po svetu izoblikoval kodeks, zakonik pravil, znan pod

imenom aktivno miroljubno sožitje, ki je postal na prvi konferenci neuvrščenih v Beogradu temelj neuvrščene politike in napotilo za ravnanje neuvrščenih držav, hkrati pa edina izbira za ves svet, če hoče ohraniti mir in okrepiti sodelovanje.

Iz avnojske Jugoslavije je tako povsem naravno zrastle in se razvila neuvrščena, neblokovska Jugoslavija, ki je postala sestavni del velike družine neuvrščenih držav. V povojnem času blokovskih napetosti in navzkrižij je bila neuvrščenost vedno tista usmeritev, ki je svetu naprej in naprej kazala izhode iz zagat, težav in nevarnosti, ker neuvrščenost nikoli ni bila in tudi ni hotela biti omejena zgolj na zaščito interesov dela sveta, pač pa interesov sveta kot celote, interesov svetovnega miru predvsem.

Še posebno plat pomena neuvrščenosti velja omenjati vselej, kadar se naštevajo oznake neuvrščene politike Jugoslavije. Gre za organski spoj, z nerazdružnost notranje smeri razvoja Jugoslavije in njene mednarodne usmeritve, se pravi med socialističnim samoupravljanjem in neuvrščeno stjo. Ne more biti enga brez drugega.

Ne more obstajati in delovati Jugoslavija kot neuvrščena, pomeni neodvisna, neblokovska sila, če izgubi bistveno značilnost njenega družbenega sistema, samoupravljanje. Prav tako je samoupravljanje obsojeno, da so posuši kod odlomljena veja, če se Jugoslavija izloči iz kroga neuvrščenih držav.

Stvarnost sodobnega sveta daje vsem narodom, pa prav tako tudi narodom Jugoslavije, usodno pomemben nauk. Ta pravi, da enkrat priborjena neodvisnost nekega naroda ni hkrati tudi za vse čase zagotovljena. Zanj se je treba nenehno bojevati, si prizadevati z vsemi silami ohraniti in okrepiti jo. Podobno velja za sistem samoupravljanja, in podobno bi kazalo reči tudi za neuvrščenost. Obstajajo sile, ki bi skušale spodkopati, oslabil, zmaličiti pravo bistvo samoupravljanja, so pa – in to celo zelo močne – sile, ki skušajo spremeniti naravo neuvrščenega gibanja, mu odvzeti, izničiti njegova izvirna načela in gibanje – ali del njega – podrediti pod krinko nekakšnega »naravnega zavezništva« interesom posameznega bloka oziroma vodilne blokovske sile.

Kako se zato še dandanes zde na mestu besede, ki jih je pred tremi leti izrekel predsednik Tito, ko je govoril o šestdesetletni razvojni poti Zveze komunistov Jugoslavije: »Interesov neuvrščenosti ni mogoče poistovetiti z nobenimi ožjimi interesi, še zlasti pa ne z blokovskimi. Neuvrščene države se temu postavljajo po robu enako kakor pritiskom, da bi jih tako ali drugače uvrstili v bloke. Merilo za oceno mednarodnega delovanja vsake države je lahko samo to, ali prispeva in koliko prispeva h krepitvi miru, resnične neodvisnosti narodov, njihovi osamosvojitvi in družbenemu napredku. Drugih meril, ideoloških ali kakršnihkoli, v gibanju neuvrščenih ne more biti.«

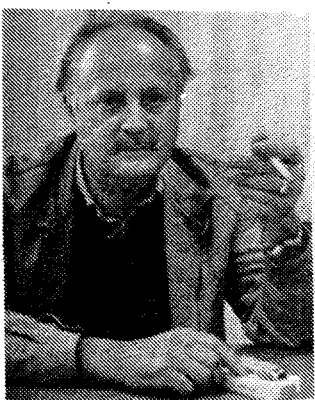
Drago Košmrlj

Med rezervnimi vojaškimi starešinami v Titovem Velenju Sodelujejo v vsaki akciji

Ko smo obiskali rezervne vojaške starešine v Titovem Velenju so imeli ravno predavanje o protidiverzantskem in protiterorističnem delovanju po koncepciji SLO in DS. Na predavanju so bili tudi predsednik občinske konference ZRVS Milan Štimac, sekretar Anton Pozvek in dolgoletni član in sekretar Martin Slatinšek. Predavanje je bilo v dvorani občinske skupščine, ker pa ima ZRVS svoj sedež v domu SLO, kakih osemsto metrov proč, smo se preselili tja.

Od leta 1980 sestavlja občinsko konferenco ZRVS v Titovem Velenju 15 krajevnih organizacij in 11 aktivov. Ta decentralizacija jim je v začetku delala težave, predvsem na kadrovskem in organizacijskem področju. Zdaj so stvari mnogo boljše, ker so se ljudje že vpeljali v delo. Od nove organizacije pa opažajo tudi manjši obisk na predavanjih in vseh drugih akcijah, ki jih pripravlja občinska konferenca. Kot pravijo, je glavni vzrok za to v novem sistemu obveščanja o dejavnostih. Prej so uporabljali pozive, zdaj pa vabila. Še vedno razmišljajo, ali bi se vrnil k pozivom in tako zagotovili zadosten odstotek starešin na predavanjih. Da bi se izognili morebitnim očitkom o premajhnem številu predavanj o eni temi, pripravljajo poleg rednih tudi dva do tri za zamudnike.

Pri izobraževanju, ne glede ali je bilo to splošno vojaško ali pa idejnopolitično in

»Zveza rezervnih vojaških starešin je kadrovska organizacija naše družbe. Njena naloga je priprava vseh občanov in delovnih ljudi za splošno ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito,« pravi Milan Štimac.

pri varnostnem ter samozasčitnem usposabljanju članov si v Titovem Velenju pomagajo s svojimi kadri. Ti so se prej usposabljali na seminarjih, ki jih je pripravila republiška konferenca ZRVS, ali pa na seminarjih, ki so jih pripravili sami za vse člane predavateljskega aktiva. V tem aktivu je približno 30 članov. Predavanja so organizirali za posamezne krajevne organizacije posebej, le če so bile krajevne organizacije manjše, so jih za dve ali tri skupaj. Vse pripomočke za predavanja in druge oblike usposabljanja pripravljajo sami, drugače pa jih kupijo pri RK ZRVS.

Velenjski rezervni vojaški starešine pa so tudi pomemben dejavnik pri obrambnih pripravah delovnih ljudi in občanov. Številni med njimi so vključeni v komiteje za SLO in DS tako v krajevnih skupnostih kot v organizacijah združenega dela. Dobro sodelujejo z občinskim štabom teritorialne obrambe, občinskim štabom civilne zaštite, oddelkom za ljudsko obrambo, postajo milice, strelsko družino »Mrož« ter drugimi organizacijami in

društvi, ki so pomembni za SLO in DS. Veliko so storili tudi za pridobivanje mladih za vstop med prostovoljce

Martin Slatinšek je član ZRVS od same ustanovitve te organizacije. V njej je opravljal vrsto funkcij, med drugim je bil tudi nekaj let sekretar. Zatrjuje, da so člani ZRVS delavni na vseh področjih in da so ponosni, ko jim pravijo, da so jurišni bataljon SZDL. Malo njihovih članov je brez nalog.

TO. Njihovi predstavniki redno sodelujejo pri evidentiranju in izbiri kandidatov za šole rezervnih oficirjev in vo-

jaških šol ter poklicev. Brez njih ne mine tudi vsakoletni nabor, ko je predstavnik ZRVS član naborne komisije. Njihov član deluje v komisiji, ki jo sestavljajo tudi predstavniki JLA, TO, CZ, oddelka za LO, PM ter vseh družbenopolitičnih organizacij. To telo temeljito pretehta vsak predlog za napredovanje v višji čin ali za podelitev priznanja in odlikovanja. Zelo tesno sodelujejo z občinskim odborom ZB NOV in občinsko konferenco ZSMS, in to predvsem pri organizaciji pohoda po poteh 14. divizije, kurirčkovi pošti, štafeti mladosti in drugem. Ob dnevu JLA redno pripravljajo proslavo za celotno občino. Ob tem pripravijo razstavo pehotnega orožja ter fotorazstave o življenju pripadnikov oboroženih sil, predvsem pa o vojaških šolah. Stalno fotorazstavo imajo tudi v domu SLO, kjer je sedež organizacije. Pri pripravi in uresničevanju obrambnih dni na šolah in v ozdih so sodelovali toliko, kolikor so jih vabili k sodelo-

srednjega usmerjenega izobraževanja.

Med velenjskimi rezervnimi vojaškimi starešinami je tudi precej takšnih, ki so aktivni v družbenopolitičnem življenju okolja, v katerem živijo in delajo. Zelo aktivni so bili med pripravami in med samimi volitvami marca letos. Skratka so aktivni tam, kjer je to nujno, ne glede na obliko dela in organiziranosti.

Niso zadovoljni s sodelovanjem s sosednjimi organizacijami ZRVS. Pogosto so bile to vzrok objektivne težave, zdaj pa se trudijo, da bi to sodelovanje razširili in poglobili. Mnogo bolj so zadovoljni z dejavnostmi in sodelovanjem na medrepubliški ravni. Dokaj tesne stike imajo z občinskimi konferencami ZRVS v Splitu, Vrnjački Banji, Kragujevcu, Mostarju in Subotici. Posebno tesno sodelujejo s Splečani. Občinski konferenci sta pobrateni. Sodelovanje so prenesli tudi na krajevne organizacije in upajo, da bodo takšne stike še poglobili. Z velikim ponosom povedo, da je njihovo sodelovanje z rezervnimi starešinami v Splitu porodilo sodelovanje in pobratenje tudi med občinama.

Njihova organizacija ima velike možnosti za razširitev dela in članstva z vključevanjem tovarišic in tovarišev, ki nimajo čina, delajo pa na odgovornih mestih v obrambnih strukturah. Zavedajo se, da še niso storili vsega na tem področju, vendar so prvi sadovi že vidni. Vse te ljudi vabijo na svoja predavanja in ti se jih radi udeležujejo. Seveda so pri vključevanju teh tovarišic in tovarišev določeni problemi. Največji je ta, da ima večina od njih mandat in po izteku tega odidejo drugam, kjer nimajo več zveze s SLO in DS. Pri tem bo treba natančno določiti pravila. Prav gotovo je nov zakon o SLO in DS prispeval svoj zelo pomemben delež k pojasnjevanju vseh nejasnosti v zvezi vključevanja tovarišic in tovarišev brez čina v vrste ZRVS.

Bojan Kuntarič

»Od približno 1060 članov ZRVS v Titovem Velenju jih je leta 1981 92 napredovalo v višji čin, 30 pa jih je prejelo razna odlikovanja,« je med drugim dejal sekretar Anton Pozvek, ki je bil 32 let kopač v rudniku.

vanju. Na žalost ugotavljajo, da obrambni krožki ne delujejo na vseh osnovnih šolah. To je bolje urejeno na šolah

Okrogla miza o požarni varnosti Ocene ogroženosti so neobjektivne

Mestni štab za civilno zaščito mesta Maribor je v sodelovanju s koordinacijskim odborom za SLO in DS pri mestni konferenci SZDL Maribor organiziral okroglo mizo o požarni varnosti. Statistični podatki kažejo, da nastane okoli 80 odstotkov požarov zaradi človekovega nepravilnega ravnanja. Gre v glavnem za malomarnost in nespoštovanje požarnovarnostnih predpisov in za premajhno osveščenost delovnih ljudi in občanov.

Udeleženci so menili, da bi morali predvsem zaostri osebnost odgovornost in kaznovno politiko. Republiški organi bi morali čimprej urediti potrebno zakonodajo, ki zadeva to področje. Tudi na mariborskem področju narašča število požarov, pa tudi požarna škoda se povečuje. Zato je prav, da se prav tej problematiki namenja v zadnjem času vedno večja skrb. Požarni inšpektorat je ocenjeval razmere in med drugim ugotovil, da so varnostne ocene o delu požarnega varstva, ki bi morale v bistvu predstavljati oceno ogroženosti glede na nevarnost tehnoloških postopkov in izračunano požarno obremenitev, v večini primerov preveč idealizirane in neobjektivne. Takšne ocene seveda ne morejo služiti kot izhodišča za določanje ukrepov, ki jih je treba uresničevati v posameznih sredinah. Tudi pravilniki o varstvu pred požarom niso usklajeni z resničnimi potrebami. Kljub pogostim kršitvam požarnovarnostnih predpisov, ki so opredeljene kot hujše kršitve, so izrečni ukrepi v disciplinskih postopkih le simbolični, medtem ko v večini primerov postopkov sploh ne uvajajo. Vse preveč je ta-

kih, ki čakajo, da jim inšpektor naloži potrebne ukrepe z ureditveno odločbo, sami pa običajno ne storijo niti najnujnejših ukrepov, ki so odločilnega pomena za varnost pred požarom.

Pri ocenjevanju razmer so ugotovili, da varstvo pred požarom kot sestavina družbene samozastite bistveno zaostaja za gospodarskim razvojem in se kot »neproduktivna« dejavnost še vedno preveč podcenjuje. Za delavce organizirajo predavanja o izvajanju ukrepov za varnost pred požarom, vendar v praksi ugotavljajo, da delavci ne poznajo ali premalo poznajo delovanje in uporabo gasilnih aparatov. V združenem delu najbolj poudarjajo organiziranost gasilcev, ki so na področju požarne preventive največkrat neomočni. Po drugi strani pa se zanemarija zakonske obveznosti, ki jih ima vsak član kolektiva v zvezi z varstvom pred požarom, zlasti pa vodilni delavci in organi upravljanja. Pomanjkljiva in premalo dorečena je tudi zakonodaja na področju varstva pred požarom. Razen tega predstavlja izredno pomanjkanje tehničnih predpisov veliko oviro pri nadaljnjem razvoju požarnega varstva, in sicer ne samo pri projektiranju in uporabljanju objektov, temveč tudi pri inšpekcijskem nadzorstvu. Organiziranost na področju varstva pred požarom ni slaba v vseh organizacijah združenega dela. Ocenili so, da ni organiziranost nikjer tako popolna, kot jo je začrtal zakon. Varstvo pred požarom je običajno organizirano v sklopu službe varstva pri delu. Delavci so v glavnem usposobljeni le za dela in naloge s področja varstva pri delu, dosti manj pa za izvajanje

nalog požarnega varstva. To pomeni, da niti strokovne službe, od katerih je v celoti odvisna organiziranost varstva pred požarom, niso dovolj usposobljene.

Požarni inšpektorat v okviru svojega programa dela pregleda vse objekte združenega dela najmanj enkrat letno, družbeno pomembnejše objekte in objekte s povečano nevarnostjo pa tudi večkrat letno. Ukrepi, ki jih inšpektorji nalagajo s svojimi odločbami, se v glavnem uresničujejo v postavljenih rokih. Zatakne se običajno pri tistih ukrepih, katerih uresničitev je vezana na večje vsote denarja. Zaradi po-

manjkanja kadra inšpektorat ne more opravljati pregledov v visokih stanovanjskih objektih, obrtnih delavnicah in kmečkih gospodarstvih.

Pristojni občinski organi so sklenili, da bi to nalogo prevzela gasilska društva ob sodelovanju občinskega štaba Civilne zaštite in štabov Civilne zaštite v krajevnih

skupnostih. Občinska gasilska zveza Maribor je bila nosilec te akcije in je v ta namen ustanovila 92 komisij, ki so leta 1981 pregledale 820 stanovanjskih blokov, 196 obrtnih delavnic, 852 kmečkih gospodarstev in 856 drugih objektov. Nastalo problematiko na področju varstva pred požarom pogosto neustrezna organiziranost požarne preventive, nikakor pa ne organiziranost operativnih gasilskih enot. Razen Zavoda za gasilsko in reševalno službo Maribor deluje še 55 gasilskih društev, ki so združena v občinsko gasilsko zvezo. V društvih je vključenih 3443 občanov-gasilcev, med katerimi je 1894 operativnih gasilcev, šolanih in primerno strokovno usposobljenih. Društva skupaj z zavodom razpolagajo s 125 gasilskimi vozili. Učinkovi-

tost intervencijskih gasilskih enot precej ovirajo razmeroma neugodno stanje gasilne vode v vodovodnem omrežju in tehnične napake na hidrantih. Mariborski vodovod kot upravljalec omrežja si prizadeva za izboljšanje stanja in že nekaj let sanira omrežje.

M. Kos

Nenadomestljivi del obrambnega sistema

V Beogradu je bilo v torek, 23. novembra 1982, volilno zasedanje zvezne konference Zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije. Delegati in predstavniki vseh družbenopolitičnih organizacij ter gostje so najprej z enominutnim molkom počastili spomin na tovariša Tita in Edvarda Kardelja. V razpravi so spregovorili o dejavnosti te organizacije. Posebej so se ustavili pri nalogah članstva pri naporih za stabilizacijo našega gospodarstva. Poudarili so, da mora vsak član storiti vse za uresničitev stabilizacijskih ukrepov. Bojevati se morajo tudi proti vsem pojavom, ki ovirajo te ukrepe.

Predsednik zvezne konference SZDL Marin Cetinić je med drugim v pozdravnem govoru dejal, da mora biti ves sistem družbene samozastite usmerjen ne le h klasičnim oblikam sovražne dejavnosti, temveč tudi k preprečevanju vseh vrst kriminala, ogrožanja družbenega premoženja in vsega tistega, kar vodi do zastojev v proizvodnji.

Namestnik zveznega sekretarja za LO generalpolkovnik Dane Petkovski je opozoril, da je ZRVS s svojim delom dobila nepogrešljivo mesto v sistemu SLO in DS. Poudaril je tudi, da 700 tisoč rezervnih vojaških starešin predstavlja pomemben dejavnik našega obrambnozaščitnega sistema. Opozoril je tudi na tesno sodelovanje med JLA in ZRVS.

Ob koncu so delegati izvolili za predsednika predsedstva ZRVS Jugoslavije z enoletnim mandatom generalpolkovnika Djura Lončarevića in za sekretarja polkovnika Uzeirja Isanovića.

B. K.

Vojaški spopadi dajejo nove zagone mednarodnemu tržišču z orožjem

Trgovina z orožjem

Najbolj prepričljivi zmagovalci dveh letošnjih vojaških spopadov – na Falklandih in v Libanonu – so bili prodajalci orožja, tako tisti, ki delujejo zasebno, podtalno, kot državni, ki delujejo z blagoslovi svojih vlad.

Eden najbolj znanih in podjetnih angleških zasebnih prodajalcev orožja Sam Cummings je nedavno tega izjavil: »Obe vojaški ekspanziji bosta močno vplivali na mednarodno tržišče z orožjem še dolgo vrsto let!«

Trgovina z orožjem je resnično obsežna in zaslužki so neizmerni, zato se vanjo zapletajo tudi družbe, ki doslej niso izdelovale ali prodajale orožja. Hkrati pa se je seveda zaostri la tudi kontrola nad ilegalno prodajo orožja, kajti posamezne vlade želijo donosno trgovino obdržati trdno v svojih rokah.

Orožje za Iran

Agenti ameriške vlade so bili v začetku letošnjega oktobra zelo ponosni, ko so spravili pod ključ dva znana zasebna prekupčevalca z

snil, kako je nameraval orožje, ki bi ga kupil v Ameriki, dostaviti Iranu.

»Tanke in topove bi po železnici spravil do teksaškega pristanišča Beaumont,« je

naročnikom... in potem, ko bi bilo vse opravljeno, bi posadko pobili!«

Menda se je angleški prekupčevalec z orožjem celo pobahal, da je v velikem poslu pred leti, ko je prodal veliko količino orožja v Rodezijo, spravil s poti kar 112 priči, ki so vedele za umazani posel.

Medtem ko sta se ameriški in zahodni tisk razpisala o velikem uspehu ameriških agentov, ki so tako preprečili nezakonito prodajo ameriškega orožja Iranu, pa je malo pozornosti namenjeno trgovini, ki jo največje proizvajalke orožja – ne samo družbe, tudi države – opravljajo po zakoniti poti. Ameriško orožje končno že lep čas prihaja v Iran: ZDA ga prodajajo Izraelu, ta pa ob tistem odobravanju Pentagona Teheranu.

Nove perspektive

Kot rečeno so trgovci z orožjem trdno prepričani, da se bo v naslednjih letih trgovina z orožjem močno razmahnila. Še ne dolgo tega so obrambni izvedenci doka-

Iranski vojaki v ofenzivah proti Irčanom uporabljajo ameriške puške in izraelske avtomate, kupljene po ilegalni poti.

orožjem oziroma mešetarja. Eden je bil Anglež Ian Smalley, drugi pa Južnoafričan David Bizzel. Nastopala sta pod izmišljenimi imeni in se predstavljala kot posrednika, ki nakupujeta orožje za Združene arabske emirate. V resnici sta delala za Iran. Prijeli so ju v trenutku, ko sta se bila že dogovorila z ameriški podjetniki v Annistonu za nakup 100 tankov, 100 topov ter milijon kosov streliva; vse za okroglo vsoto 50 milijonov dolarjev. Smalley in Bizzel sta bila celo tako drzna, da sta se dala slikati na ameriških tankih, ki sta jih nameravala kupiti, kar naj bi njunim iranskim klientom dokazalo, da »uspešno vodita posel«.

Svet izsiljevanja in – umorov

Ian Smalley se je znašel pred zveznim sodiščem v Alabami, kjer so ga obtožili kršitve ameriških zakonov o izvozu orožja. Njegov primer je zbudil veliko pozornosti, predvsem pa je odkril umazano zakulisje ilegalne trgovine z orožjem – svet prevar, ponaredb, izsiljevanja in celo umorov.

Smalley se je sam od sebe pred preiskovalci pobahal, da je doslej s svojo podtalno trgovino zaslužil čez 40 milijonov dolarjev, kar mu je omogočilo, da si je v ZDA in Veliki Britaniji nakupil veliko nepremičnin. Nekaj podrobnosti je povedal tudi o tem, kako trgovina z orožjem poteka, predvsem je poja-

Obe velesili sta tudi največji izvoznici orožja. Vsaj polovico njunega izvoza pokupijo v deželah v razvoju. Leta 1980 ga je tem deželam prodajala največ Sovjetska zveza – kar za 6,7 milijarde dolarjev. Sledile so ZDA (5,3 milijarde), Francija (2,5 milijarde), Zvezna republika Nemčija (0,8 milijarde) itd.

Letos bo vodilni položaj v trgovini z orožjem prevzela Amerika. Po podatkih revije US News and world report bodo Američani prodali kar za 25 milijard dolarjev orožja. Za Washington je trgovina z orožjem postala glavna komponenta tekmovanja za vpliv v svetu, pa tudi glavni instrument protisovjetske dejavnosti v tujini.

dejal, »od tam pa z ladjo v Iran.«

»Kaj pa posadka?« so ga vprašali, »ali ne bi začela

zovali, da so dežele v razvoju, kamor je usmerjena trgovina z orožjem, tako rekoč dobesedno zasičene z orožjem, toda svoje ocene zdaj

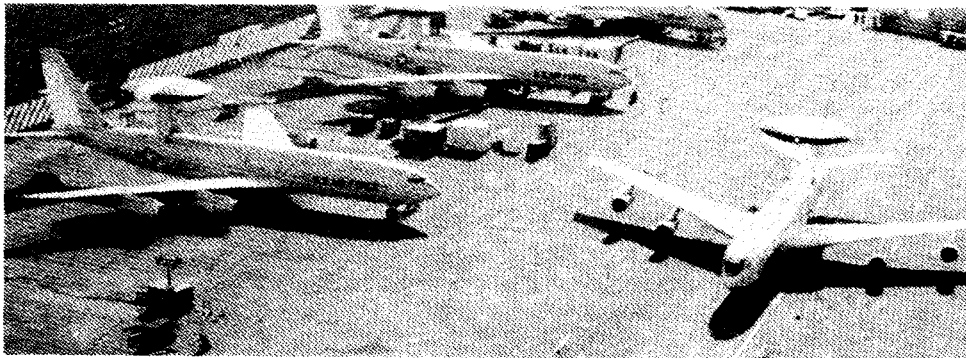

Vodeni izstrelek Exorcet je zadel britansko ladjo Sir Galahad. Nauki iz falklandske vojne spravljajo vojaške izvedence k razmišljanju, da bo treba izboljšati obrambno oborožitev bojnih ladij.

brbljati o opravljenem poslu?«

»To ne bi bil noben problem,« je bahavo odvrnil Smalley, »tovor bi preprosto spravil na kopno, ga predal

popravljajo. Argentinci že nekaj mesecev sprejemajo nadomestila za izgubljeno orožje v vojni z Britanci, hkrati pa so močno povečale naročila tudi druge latin-

Največ prahu je dvignila prodaja ameriških izvidniških letal Avacs Saudski Arabiji. Podatki, ki jih zbirajo ta letala, so na voljo tudi Irčanom v njihovem spopadu z Iranci.

skoameriške dežele, ki želijo v luči falklandske izkušnje modernizirati svoje orožje.

Evropske in ameriške družbe so navdušene nad novimi perspektivami, ki jih nudijo posledice vojaških spopadov. Ni čudno, da je neki ugledni predstavnik italijanskega Fiata pred meseci

posli, povezani z avtomobilsko industrijo. Mnoge družbe že tekmujejo v načrtovanju novih orožij, kajti falklandska vojna je spravila vojaške izvedence k razmišljanju, da bo treba spremeniti njihove mornariške programe in nadomestiti zastarele bojne ladje z novimi, ki bodo manj ranljive pred vo-

Ameriška oklopna vozila in tanki v rokah Izraelcev so letos razrušili pol Libanona.

izjavil, češ da njegova družba z zanimanjem spremlja razvoj dogodkov na kriznih področjih.

»Nobenega dvoma ni,« je

denimi izstrelki. Podobno nadalje izpopolnjujejo bombe, podobne tistim, ki jih je uporabljal Izrael v napadih na zahodni Bejrut in drugod po Libanonu.

Žalostne posledice

Prihodnost na področju trgovine z orožjem je obetajoča, sodijo proizvajalci orožja. Mnogi sedanje stanje primerjajo s tistim v tridesetih letih, ko sta oboroževalna tekma in trgovina z orožjem naraščali hkrati s svetovno gospodarsko recesijo. Hkrati ugotavljajo, da so velike zahodne družbe pod močnimi pritiski recesije in da se prav zato rešujejo iz zadreg s preusmerjanjem v proizvodnjo orožja ali vsaj v prodajo orožja.

Razlika med vprašanjem, kaj je bolje, izdelovati orožje ali avtomobile, je zelo preprosta. Novo orožje je včasih že v trenutku, ko gre v proizvodnjo, zastarelo, ali pa se spreminja v staro železo. Če prodaja zastane, potem se sodobnih bojišč. Zato predstavlja proizvodnja orožja neskončne možnosti ekspanzije in zaslužka.

Razmah trgovine z orožjem prinaša žalostne posledice: dežele v razvoju, ki so glavni kupci, kajti orožje jim pogosto pomeni varnost in zagotovilo neodvisnosti, postajajo s povečanimi nakupi

še revnejše. Odpovedovati se morajo razvojnemu načrtu in tako celo bolj zaostajajo na gospodarskem področju za razvitim delom sveta. Najnovejši podatki stockholmskega inštituta za preučevanje miru naprimer kažejo, da so samo afriške države lani kupile za deset milijard dolarjev orožja in da ti vojaški izdatki pomenijo toliko kot 50 dolarjev na vsakega prebivalca črne celine. V nekaterih deželah to pomeni celo polovico narodnega dohodka na prebivalca.

Poročilo Palmejeve komisije je pred meseci opozorilo, da dežele v razvoju kupujejo vse več sodobnega orožja in da sodelujejo že kar s četrtino v celotnih svetovnih oboroževalnih izdatkih.

»Žalostna ironija je,« je pred dvema letoma v svojem poročilu o problemih severa in juga zapisal Willy Brandt, »da je najbolj dinamičen in hiter transfer najsodobnejše tehnologije, ki poteka med bogatimi in revnimi, na področju uničevalnih naprav smrti.«

Kdo mora zajeziiti trgovino?

Kljub mnogim poskusom doslej ni uspelo sestaviti nekakšnega mednarodnega dogovora, ki bi zajezil ali vsaj omejil trgovino z orožjem. Glavna težava je v tem, ker so pogledi izvoznic in uvoznic orožja popolnoma različni. Največje proizvajalke orožja menijo, da je bistveni vzrok tekmovanja v oboroževanju s konvencionalnim orožjem predvsem na strani uvoznic, nakupovalk orožja. Dežele v razvoju, ki sprejemajo in kupujejo orožje, pa gledajo na vprašanje trgovine v povezavi s proizvodno orožja. Po njihovem prepričanju tekmo v oboroževanju spodbujajo proizvajalke, in to zaradi svojih gospodarskih in političnih koristi. Zato naj bi velesile in druge do zob oborožene države pokazale zadržanost ter začele zmanjševati svoje orožarne, s tem pa tudi proizvodnjo orožja.

Vsekakor bo orožja na razpolago dovolj vse dotlej, dokler prinaša tako velikanske zaslužke in dokler bodo morale mnoge dežele sveta svojo neodvisnost ščititi z oboroženostjo. Trgovina z orožjem je zazdaž še vedno veriga, ki je ni mogoče prekiniti. Če prodaja zastane, potem se kaj hitro pojavi novo krizno žarišče – in zaslužki spet tečejo...

Jože Plešnar

Prelistavamo redno zbirko Prešernove družbe

Radost za poznojesenske večere

Kdove, kolikč že je priromal v letih od vojne sem na naše s knjigami obložene mize paket z vsakoletno redno zbirko Prešernove družbe. Po Prešernovih koledarjih bi jih lahko preštel, te redne knjižne darove, ki pričajo ne le o vztrajnosti in kontinuiteti delovanja, pač pa tudi in predvsem o preišljeni načrtnosti repertoarja, ki je skozi mnoga leta že sestavil vzorno »ljudsko knjižnico« v najboljšem pomenu besede. Koliko izvrlnih slovenskih prozih del (romanov in povesti) je nastalo prav na pobudo Prešernove družbe, koliko tehtno izbranih prevodov iz literatur drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti, koliko dragocenih presaditev klenega literarnega zrnja iz tujih književnosti, ki s svojim deležem v naši jezikovni zakladnici bogatijo našega duha! Ni dvoma, da je Prešernova družba vsa povojna desetletja opravljala dragoceno poslanstvo širjenja knjige kot ene izmed različic narodovega, razrednega in posameznikovega bogastva – in ga s »polno sapo« opravlja tudi zdaj.

Dokaz so knjige, ki prihajajo v spremstvu Prešernovega koledarja za leto 1983.

Slovensko leposlovno pisanje zastopa **Polona Škrinjar** s svojo »živo napisano kmetiško povestjo«, katere osrednji lik je gorenjska kmetica današnjih dni – **Pavla**. Odloemek za pokušino. Zadnji odstavek iz te sto enajst strani obsegajoče proze, oprte na trdno preskušeno pripovedno izrazna sredstva. »V lužah po dvorišču so se zalesketali prvi sončni žarki, koki so se vrešče prilele iz kokušnjaka. Oglašili so se prašiči, zarezgetala sta konja in nemirni jarci so tiščali na plano. Rodilo se je novo jutro. Vse, kar je preišljevala v tej noči brez spanca, na klopi za mizo, je izpuhtelo. Kmetija je terjala svoje. Tu je zdaj prepotrebna. Zatem je zavekala tudi Ani; dvignila je otroka k prsim in skrbi so odlegale, kot da bi od požirka do požirka otekale od nje... Stopila je v vežo. Potovalke z Rokovimi stvarmi ni bilo več. Odšel je, ne da bi ga bila slišala, ne da bi si rekla zbogom. Zavzdihnila je in si opasala predpasnik, skozi priprta hlevska vrata je zvelkla težke pomijalnice in začela z jutranjimi opravili v hlevu. Pred hlevom pa jo je kar zaneslo – med hlevskimi vrati je stal Rok in potiskal koš še mokre trave k jaslom. »Kaj, nakosil si?« Dvignila je koš in ga odnesla. Rok jo je gledal, ko da bi se je ne mogel nagledati, znenada pa je zardel, se zmedel in se obrnil. Zginil je nazaj h kozolcu. Stopila je na dvorišče. Brnelo je poletje, rahle meglice nad Jelovico je obarvala zarja, v jutro so pele ptice. Spodaj, pri fari je zazvonilo, nekaj velikega in lepega se je razlilo čez dolino. Prihajalo

je do nje, do Ledince, po vsej Dolinarjevi zemlji se je razlivalo. Strah je izginil, kakor izgine noč pred jutrom. Da bo Rok ostal doma, v to ni preveč verjela. Verjela je v nekaj drugega, verjela je v svojo voljo. Ostala bo na tej zemlji, jo obdelovala in jo ljubila, tudi z njenimi otroki bo tako; vse bo storila, da bo tako, imela bo dovolj moči... Obrnila se je in odhitela v hišo, da pripravi zajtrk – za vse tri v takem lepem jutru.

Miran Ogrin je svojim dosedanjim knjižnim potopisom pridodal beležke s popotovanja na Srednji in Daljni vzhod – **Po stopinjah Aleksandra Velikega**. Med prelistavanjem sledimo naslovom posameznih poglavij: Velika dolga cesta, Na pragu Azije, Revolucija, Staro mesto, Ninive, od Bagdada do Nasre, Persepolis – le še spomin, Sneg na Araratu, Veliki pesniki Irana, Turko-manska stepla, V gorah Afganistana, Dežela na strehi Azije, Čez Khyberjev prelaz, Pakistan – kakšna usoda, Čez pustinja in puščave Beludžistana, Zlati tempelj, New Delhi – roža sredi trnja, Agra – Spomenik stare Indije, Mrtvo mesto Benares, Oh, Kalkuta!, Srebrne noči Nepala, Milijoni korakajo, Pandit Nehru, Čar indijskega juga, Drevo življenja, Čez Bengalski zaliv in Zbogom Azija. Naj nas k branju zvabijo kar začetni odstavek. »Opravljam se na dolgo pot, več let sem razmišljal o tem. Že v gimnaziji me je najbolj zanimala geografija, potem zgodovina, za matematiko in fiziko pa nisem imel nobenega smisla. Zdaj pa me vsako leto bolj in bolj zanima astrofizika. Ali se bom nekega dne

ukvarjal tudi z zvezdami? Pozneje, na univerzi, sem začel zbirati stare geografske karte, tudi arabske pismenke mi ne delajo težav... Grem po stopinjah Aleksandra Velikega v Indijo – vse do skrajnega roba zelenega indijskega plašča bom šel. Preklinjal bom prah, doživel bom tudi pešeni vihar – ne bojim se vetrov. Tam na meji med Indijskim in Tihim oceanom se bom ustavil, pomočil bom noge v morje – kaj me še prelepega čaka... Ne vem, kako se bo končala moja pot. V Iraku je revolucija, še dobro, da sem dobil vizum – kar v Beogradu. Ali bo Khyberjev prelaz odprt, pojma nimam, tako čudne novice krožijo. Čez Beludžistan gre vlak baje samo enkrat na teden. Nihče ne ve kaj več, tudi na konzulatih skomigajo z rameni. Preveč spraševati pa menda sploh ni dobro, kaj pa išče ta človek pri nas. Denarja imam nekaj, še vrnil se bom z denarjem domov... Rad bi videl velike reke Azije – reke prodirajo čez pustanje. Na dnu reke bom videl svojo usodo... Veliki raziskovalci so na grbah kamel prepotovali pol Azije. Nikoli niso vedeli, kako se bo končal dan, ki se je komaj začel. Često so se morali odkupiti roparjem, če so hoteli naprej, – taki so bili nepisani zakoni. Ponoči pa sploh ni bilo varno na cesti in pošne kočije so vozile do prve svetovne vojne le podnevi... Jaz bom potoval tako: iz Evrope do Bagdada, globoko v arabskem svetu se bom peljal z vlakom (še zmešalo se mi bo...), potem pa z avtomobili in avtobusi prav do Indije. Po indijski deželi spet z vlakom. Nobenih iluzij nimam, vendar grem na pot. Kamele Afganistana, karavane Beludžistana. Rad bi se priključil kaki karavani... vsako jutro bi videl, kako vzhaja sonce, odkrival bi stopinje divjih živali...»

O knjigi **Biti ali ne biti**, katere avtorica je **Mira Ruzič**, najdemo v njej sami, med njenima platnicama, dovolj jasnih in zgovornih priporočil. Avtorica sama (po stroki urbanistka in prostorska načrtovalka) jo označuje kot »poljudno knjigo, ki seveda ne stremi po tem, da bi znanstveno raziskovala okoliščine, ki porajajo potrebo po varstvu okolja in po

varčevanju s prirodnimi izvirji.« In pravi: »Želim samo lahko razumljivo opisati, kakšno je naše današnje znanje na tem občutljivem področju in kako počasi in težavno si to znanje prebija pot v glave naših ljudi – skozi rodove se je javno mnenje navadilo misliti in obnašati

jih z isto roko hkrati izpodkopavali...«

Najobsežnejša, prek 450 strani obsegajoča knjiga v letošnji zbirki prihaja iz srbohrvaščine, prek prevoda. To so **Igmanci**, njihov avtor je **Živojin Gavrilović** (prevajalec Stanko Janež). Roman, napisan na dokumentarističnih osnovah, širokopotezno, informativno, poglobljeno. Odprimo poljubno, denimo, na strani 295... »Tito se je lahko nasmejal. Oči so se mu zableščale in razširile, videl si beločnice, in nihče se jim tedaj ni mogel upreti. Major

stih trupel v Drini! Očetje, matere, sestre. Veliko osvobodilno dejanje gorskega carja Evrope z Ravne gore! Vidite pa, da je ta mladina naša. Vrh vsega pa imajo, pomislite, ko vas takole pozdravljajo, več etike in krščanske morale, kakor vse humanistične stolice Oxforda in Cambridgea! – Tudi mene je pretreslo, gospod vrhovni poveljnik! Veliko nepričakovanih stvari. Vendar pa spet rečem... Na vrata je potrkalo, vstopila je tajnica Zdenka: »Leon je prišel, tovariš Stari!« Tito je oživel in pozabil Angleža. »Daj, privedi ga!« Mali Leon je vstopil in Tita resno po vojaško pozdravil: »Smrt fašizmu!« – »Svobodo ljudstvu, Leon!« Tito ga je s svojimi močnimi rokami potegnil k sebi, v naročje. Dolgo ga je objemal, mu menehno šepetal: »Tukaj, zdaj, veš, jaz in ti, Leon, pa Berto, veš, skupaj, sinko, ti si moj Tito!« – »Pravilno, Leon! Trenutno sem pozabil, da si tudi ti borec prve proletarske. In bojevali se bomo kakor vsi proletarci. Kajne, močni smo?«

Naposled je v »paketu« še prevod romana angleškega pisatelja **Alexandra Cordella** »The Rape of the Fair Country« – ponašeno **Mortymerjevi** (v prevodu Tatjana Srebot.) Na kratko povedano: pred nami je še ena izmed velikih »družinskih sag«, njene glavne in stranske osebe so tokrat pripadniki stare delavsko-rudarske družine v »črnem« Walesu, v razmerah gospodarske krize, izkoriševalskega pohlepa in lakote ob izteku devetnajstega stoletja – ob hkratni radoživosti revolucionarnega poguma tlačanih proletarcev. Le škoda, da ni pridan nih kaj več pojasnil o samem pisatelju, ki ga žal ne poznamo, pa bi nam bila zato spremna razlaga več kot dobrodošla.

IGMANCI

Naslovnica ene izmed knjig redne zbirke 1983 – delo Matjaža Vipotnika.

se, kot da teh nevarnosti ni,« Na platnicah je zabeležena – med drugimi – tudi sodba Mateja Bora, dolgoletnega borca za ohranitev okolja. »Resno mislim, da je to ena naših najboljših knjig na temo človekovega okolja, ker se ne izgublja v teoretiziranj, temveč govori konkretno, navajajoč dejstva in upoštevajoč mnogo činiteljev z določenega zela jasnega in poštenega stališča...« Pa še fragment iz sklepnih besed, ki jo na približno dvajsetih straneh pridodaja prof. Stane Krašovec: »Pričujoča knjiga izpolnjuje občutno vrzel v naši literaturi ob ne nadnem nastanku svetovne ekološke krize v začetku sedemdesetih let, ali rekli bi lahko, iz nje se porajajoče revolucije v razmerju med človekom in naravo. Ko smo si z eno roko ustvarjali s tehničnim napredkom boljše možnosti za življenje, smo

Atherton je to zdaj opazil, se vznemiril, toda angleška železna mirnost je bila kos Titu. Milijone isker je pršlo, se kresalo, se bleščalo. »Seveda, če smo istih misli, go spod major, so tole otroci ti-

V Prešernovem koledarju je obilo aktualnega, zgoščenega branja o temah, ki zdaj in tu, na zdajšnji točki sodobne zgodovine vznemirjajo našega duha. A ne kaže naštevati. Naj njegovo vsebino »zastopa« nekaj besed izpod peresa glavnega urednika Prešernove družbe pisatelja Ivana Potrča, ki mu je ob sedemdesetletnici tudi posvečen eden izmed koledarjevih sestavkov. Sam je zapisal nekaj iskreno prizadetih odstavkov o našem jeziku, o naši govorici. »Smejo nas skrbeti naše besede in jezikovne nemarščine,« pravi, »še bolj pa nas more skrbeti, ali naša govorica in z njo naše pisanje se prihaja ali vre z ustvarjalno silo iz pristne ljudske govorice, naj bo to posamična beseda, ki je med ljudstvom še vedno živa, četudi je pri našem pisanju nočemo več poznati, ali pa naj bo to tista krepka ljudska primera, za katero bi dala pesnikova Belokranjica cekin. Naj nas torej siromašenje lastnega slovenskega jezika bolj vznemirja ko besedno, jezikovno pravljanje. Cenimo svoj ustvarjalni jezik, da bomo ostali bogati, kakor je prav, ko cenimo vse druge naše jezike, da bomo še bogatejši.«

Predstavitveni izbor Prešernove zbirke je pripravil Viktor Konjar

Ob štiridesetletnici prvega zasedanja Avnoj

Šestindvajsetega in 27. novembra mineva štirideset let od prvega zasedanja Avnoj v Bihaču.

Dokumente in pričevanja na te in še nekatere pomembne dogodke med 86 dni trajajoč »Bihačko republiko« hrani muzej I. zasedanja AVNOJ v Bihaču. Zgodovinska dvorana, ki je že polna tri desetletja muzej, bo prav za štirideseto obletnico dobila povsem novo podobo, skoraj prav tako, kot jo je imela v tistih novembrskih dneh leta 1942. Obnavljajna dela je opravila ekipa Muzeja ljudske revolucije iz Ljubljane. Pogovarjali smo se z magistrom Krešimir Ižakovičem, višjim kustosom te zgodovinske ustanove v Bihaču, ki je povedal tole: »Dosedanja razstava, posvečena prvemu zasedanju Avnoja, je bila urejena pred tridesetimi leti. Že dolgo smo razmišljali, da bi razstavo posodobili, poleg tega pa se je tudi novo zgodovinsko gradivo začelo kopičiti v arhivih. Nekajkrat sem imel srečo in čast, da sem se pogovarjal s tovarišem Edvardom Kardeljem. Prav on mi je dal številne napotke, kako je treba pripraviti razstavo v muzejih revolucije, zlasti še, če gre za spominski muzej, ki je vezan le na en sam dogodek. Pomemben Kardeljev nasvet za našo ustanovo je bil namreč ta, da je potrebno predstaviti vseh 81 delegatov ne le z imeni in fotografijami, tem-

več tudi z njihovimi življenjepisi, z bojno in revolucionarno potjo, tako da bodo bodoče generacije vedele, od kod in kakšni so bili ljudje iz prvega parlamenta naše revolucije, oziroma prvega zasedanja Avnoj. Ta dragocen nasvet tovariša Kardelja smo v glavnem uspeli uresničiti v tem novem

Del ekipe strokovnjakov, ki so sodelovali pri obnovi muzeja prvega zasedanja AVNOJA.

razstavnem delu našega muzeja.

Obnavljajna dela v zgodovinski dvorani AVNOJ je opravljala ekipa strokovnjakov. Muzeja ljudske revolucije Slovenije iz Ljubljane.

Sodelovanje med muzejema je že dolgo let koristno in neprecenljive vrednosti, je še posebej poudaril tovariš Ižakovič. Ravnatelj slovenskega muzeja revolucije so godile besede pohvale, vendar je hkrati poudaril, da so se sodelavci muzeja revolucije v Ljubljani zavedali velike odgovornosti

ob tej nalogi. Kajti muzejski delavci iz ljubljanskega muzeja revolucije so opravili veliko število občasnih in tudi stalnih razstav, nobene pa še tako obsežne in tako velikega pomena za najširši jugoslovanski prostor. Staš

Uresničena
davna želja

V okviru koncertne turnee po poteh prekomorskih brigad je 160-članski pevski zbor Pinko Tomažič iz Trsta ob svoji 10-letnici med drugim nastopil 2. novembra tudi v gledališču »N. Piccinni« v Bariju. Tržaški pevci so zapeli v isti dvorani, kateri je 11. septembra 1944 zvečer pevski zbor NOV Jugoslavije Srečko Kosovel nastopil pred našimi borci in zavezniki. Pod vodstvom pevovodje Oskarja Kjundra, ki je bil pred 38 leti harmonikar pevec takratnega pevskega zbora naše armade, so tržaški umetniki poželi pred predstavniki lokalnih oblasti, nekdanjimi partizani in prijatelji Jugoslavije izreden aplavz. Z gostovanjem po Italiji so uresničili tudi davno željo pokojnega skladatelja in dirigenta Rada Simonitija, ki je dolga leta sanjal o ponovnem nastopu naših pevcev v teh krajih Italije.

Tržaški pevci in njihovi svojci, delegacija RO ZZB NOV Slovenije, ki jo je vodil Marjan Lenarčič, Mitja Štrukelj za RK SZDL Slovenije, Neva Lukež za tržaške antifašistkinje in predstavnik ANPI Mario Fantini-Sasso so ob tej priložnosti položili tudi ven-

TEATRO „N. PICCINNI“ – BARI
CORSO VITTORIO EMANUELE

★

PONEDELJEK 11. SETTEMBRA 1944 OB 20.15

KONCERT

PEVSKEGA ZBORA NOV JUGOSLAVIJE
SREČKO KOSOVEL

SPORED:

I. del	1. F. Jovanov: Slovenska zemlja
	2. F. Venturini: Mi smo ubežniki
	3. D. Bužar: Tam, kjer pisana so polja
	4. V. Votipal: Ob večerni uri...
	5. F. Jereb: Pelin roža
	6. E. Adam: Vavotica
II. del	7. R. Simoniti: Mesečina
	8. R. Simoniti: Talcem
	9. R. Simoniti: Pomlad
III. del	10. M. Bor: Hči, brigadet
	11. M. E. Bernard: Bilečanka
	12. R. Simoniti: Za šabico rite
	13. M. F. C. Meyer: Good night ladies
	14. M. F. Bernard: Poljubko polje
IV. del	15. M. R. O. Dev: O jesenske duge noči
	16. M. R. Simoniti: Travo zelena
	17. M. R. Simoniti: Bolan mi teži
	18. O. Dev: Flouška
	19. F. Bernard: Snubišče
	20. R. Simoniti: Tito

Dirigent: RADO SIMONITI Solist: MARJAN KRISTANČIČ

ce na grobove 850 borcev NOVJ, ki počiva v veliki grobnici v Barlettu. Njegovemu spomenu se je poklonilo 250 Slovencev.

T. G.

Odgovor na članek »Najbolje je biti zdrav«

Z uveljavitvijo zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev (Ur. l. SFRJ, št. 68/81), ki je začel veljati 26. 2. 1982, je v smislu 61. člena zakona zdraviliško zdravljenje nadaljnje zdravljenje bolezni, ki so predpisane kot indikacije za to zdravljenje.

Pravilnik o zdraviliškem in klimatskem zdravljenju vojaških invalidov (Ur. l. SFRJ, št. 7/82) je predpisal medicinske indikacije in kontraindikacije za zdraviliško in klimatsko zdravljenje, pogoje, postopek in način za uveljavitev pravic. Indikacije, ki jih določa ta pravilnik, pa so podane za različna obolenja največ tri zaporedna leta zdravljenja.

Glede na določilo novega zakona so posamezne republike prejele omejeni znesek sredstev za zdraviliško-klimatsko zdravljenje. Občina Ljubljana Šiška je prejela po razdelilniku 2.854.599,- dinarjev. Finančna sredstva za zdraviliško zdravljenje so se v letu 1982 v primerjavi z letom 1981, ko je v naši občini koristilo zdravljenje 332 vojaških invalidov in 45 nosilcev partizanske spomenice 1941, zmanjšala za več kot polovico. Znesek v letu 1982 je bil določen za 142 vojaških invalidov in nosilcev partizanske spomenice 1941.

V okviru navedenega zneska je zdravniška komisija za pregled vojaških invalidov 1. stopnje v letu 1982 zavrnila predloge za zdraviliško-klimatsko zdravljenje 147 vojaškim invalidom in nosilcem partizanske spomenice 1941. Med zavrnjenimi so tudi invalidi 2., 3. in 4. skupine ter nosilci partizanske spomenice 1941, če so se zdravili več zaporednih let.

V primeru predloga za zdravljenje Slavka Zajca, vojaškega vojnega invalida 10. skupine in nosilca partizanske spomenice 1941 je zdravniška komisija za pregled vojaških vojnih invalidov 1. stopnje dne 2. 6. 1982 podala mnenje, da v smislu navedenega Pravilnika in seznama medicinskih indikacij in kontraindikacij za zdraviliško-klimatsko zdravljenje, ki je sestavni del tega pravilnika, ni pogojev za zdravljenje, ker je upravičenec koristil zdravljenje več zaporednih let, in sicer enajst zaporednih let.

Komite za družbene dejavnosti

Smrt podporočnika Jožeta Pintarja

V popolnosti se strinjam z zapisom tovariša Jožeta Vidica »Zloraba spomina na Tita«. Ker sem bil v času, ko se je to dogajalo, politični komisar 6. graničnega pododseka, enote, v katere pristojnosti je bilo zavarovanje meje in celotnega obmejnega področja, torej tudi boj za uničenje Ahačičeve bande, kakor smo jo uradno imenovali, želim nekatere stvari podrobneje pojasniti.

Lov na Ahačičevo bando je trajal kar celo leto dni. Vseskozi se je odvijal v obmejnem območju v okolici Tržiča. Banda se je za zelo kratek čas umaknila čez mejo pod okrilje anglo-ameriške obveščevalne službe. Stalno smo spremljali gibanje te bande. Lov je trajal toliko časa, ker so bili to domačini, ki so dobro poznali vsako planinsko stezico in skrivališče. Priznati je treba, da je bil Ahačič, čeprav mlad (rojen leta 1927), zelo spreten in se je večše izogibal vsem našim zasledam. Bili pa so tudi domačini in so bili povezani z domačimi in znanci ter somišljeniki, prav zato se niso oddaljevali iz domačih krajev. Ko je bando zasledila patrolja obveščevalnega oficirja graničnega pododseka KNOJ zastavnika Bokala, so se rešili po naključju. Banda se je skrivala v bunkerju, visoko v planini, blizu avstrijske meje. Niso se hoteli predati, zato so bunker zasuli z močnim ognjem iz lahkega mitraljeza, s puškami in ročnimi bombami. Ne da bi vedel, da je bunker tako dobro zgrajen, se je zastavnik Bokal dvignil z vzklikom: »Saj ni nobenega več živega«. V tem ga je Ahačič že zadel s strelom iz pištole v čelo. Patrolja zastavnika Bokala je bila maloštevilna, tako da ni mogla popolnoma obkrožiti bunkerja. Banda je pobegnila mimo vojaka, ki ni hotel streljati, ker je bil pripadnik jehove vere, za kar je odgovarjal pred vojaškim sodiščem.

Obveščevalni oficir 6. graničnega pododseka KNOJ podporočnik Jože Pintar, doma iz Breznice pri Žirovnici, je bil glede na nas, ki smo bili takrat zelo mladi, starejši, poročen, oče dveh deklic. V službi je bil zelo vester in preudaren. Tistega usodnega 31. marca 1947 mi je že zvečer naročil, da gre na opazovanje proti Sv. Ani s svojimi izvidniki, če bi mogoče kje naletel na Ahačiča. Še enkrat poudarjam, da je bil lov na Ahačiča in njegovo bando naša stalna, vsakodnevna naloga. Ahačič je prihajal tudi v Tržič, posebno v domačo vas in okoliške

vasi, običajno sam. Vedeli smo, da prihaja k sorodnikom, znanec in somišljenikom. Da bi mu postavili zanko, smo zaprli njegove starše in dekle, h katerim je prihajal, vendar brez uspeha.

Z Jožetom so šli to noč v partuljo njegovi vojak izvidniki in nekaj oficirjev UDV iz Tržiča. Njegovo akcijo sem odobril. Po kasnejšem pripovedovanju vojakov, ki so bili z njim, so že v pozni noči opazili luč pri Ahačičevem sosedu. Podporočnik Pintar je pogledal skozi okno. Zdelo se mu je, da se je nekdo hitro skril. V dogovoru z oficirji UDV so obkrožili hišo, podporočnik z dvema vojakoma pa je odšel v hišo. Gospodar dolgo ni hotel ničesar priznati in je trdil, da ni bilo nikogar. Končno je le priznal, da je bil Ahačič in da se je skril na podstrešje. Kakor je običajno v starih kmečkih hišah, se je šlo na podstrešje po lestvi iz sredine veže, tako je bilo podstrešje od vhoda razdeljeno v dva dela. Eden od vojakov je svetil z žepno baterijo, drugi je imel naperjeno brzostrelko, Jože pa pištolo. Bili so previdni, ker so vedeli, da Ahačič v stiski brez razmišljanja ubija. Ko so začeli pregledovati drugo polovico, je Ahačič začel streljati. S prvim strelom je zadel vojaka v roko, s katero je držal svetilko, tako da so ostali v popolni temi. Skoraj hkrati je počil drugi strel, ki je zadel Jožeta v srce, da je bil takoj mrtev.

Na slemenu podstrešja so bila tudi zunanja vrata, skozi katere je Ahačič skočil 4-5 metrov globoko. Pobegnil je mimo oficirja UDV, ki je bil tako presenečen, da ni uspel streljati. Povedati moram, da je bila noč zelo temna. Oficir, mimo katerega je Ahačič pobegnil, je trdil, da mu je brzostrelka zatajila. Drugi dan smo ugotovili, da je delovala brezhibno. Mogoče je, da ni bila napeta, ko je pritisnil. Ko je Ahačič začel streljati, je eden od vojakov zavpil, da je podporočnik padel. Takrat so drugi, ki niso vedeli, da je Ahačič pobegnil, začeli streljati na podstrešje in se je hiša vžgala.

Ni treba posebej poudarjati, kar trdi tovariš Vidic, da je bila to samostojna banda vojaških ubežnikov, ki se je stalno zadrževala na planinskem terenu okoli Tržiča, da ni bila povezana z begunskimi taborišči v Avstriji, razen s sovražno obveščevalno službo. Zaradi tega ni mogla biti poslana iz Avstrije z veliko teroristično skupino. Trdim, da je bila v obmejnem območju 6. graničnega pododseka v tem času to edina banda, ter da v tem času na našem sektorju ni prešla meje nobena večja teroristična skupina. Prehajali so s sovražnimi nameni posamezniki v pari ali zelo majhne skupine, o katerih smo bili poprej obveščeni in smo jih polovili.

Kmalu po opisanih dogodkih je prišel do mene, takrat kapetan 1. razreda, danes rezervni polkovnik Ivan Arko s pismom poveljstva 2. divizije Knoja. V njem so me obveščali, da je kapetan Arko dobil nalogo uničiti Ahačičevo bando ter da mu moramo zagotoviti, kar bo zahteval. Zahteval je pet, šest dobrih vojakov izvidnikov z avtomobili, za sebe pa dobro pištolo. V napadu na bando je bil Lausiger, prav tako iz Sv. Ane pri Tržiču, rojen leta 1927, ubit, Ahačič ranjen in s še enim članom bande ujet. Na procesu v Ljubljani je bil Ahačič obsojen na smrt in obešen.

METOD JURČIČ
Ljubljana, Kvedrova 14

Še enkrat:

Pritegniti mlade

Lepo je, da je novinar radia poročal tudi o delu sosveta pri RTV, ki spremlja oddaji »Še pomnite, tovariši« (dolgo sem jo urejal tudi sam) in »Čas, ki živi«. Lepo je nakazal in pokazal, kako se sosvet poskuša lotevati svojega posla, ob tem pa sem naletel na ne ravno preveč novinarsko posrečena navajanja. Gre za tole:

Reš sem trenutni predsednik tega sosveta, ker se s to tematiko zadnja desetletja tudi ukvarjam, a v njem so tudi zelo močni člani, da tako rečem (npr. Lado Ambrožič-Novljan, Mara Rupena, Ivan Križnar, Franček Bohanec, Tone Kebe in podobni). Zato je sosvet kar dobro sestavljen. Poročevalec pa sredi sestavka tudi pove, da je predsednik (to je jaz) nekajkrat poudaril, naj si novinar, ki pripravlja kako oddajo, poišče mentorja, da mu bo zgradil trdno ogrodje oddaje, sam pa naj potem vpleta zanimive pripovedi sodelujočih itd. Drugi (nekateri) člani pa so ob tem menili, da mentor utegne dušiti novinarjevo ustvarjalnost. Res smo precej govorili o tem, toda poročilo ni ravno ustrezno. Vsak novinar, poročevalec se ob nekem problemu mora vprašati, zakaj je kdo kaj načel, predlagal, svetoval. Torej – po vzroku. Ta vzrok je bil, da pri nekaterih oddajah, ki so bile sicer vsebinsko zelo uspešne in dobre, v začetku (ali vmes) niso bili navedeni pravilni, zgodovinski podatki. To se godi mlajšim novinarjem, ki so sicer zelo zavzeti za delo, veliko znajo, vendar jim s področja zgodovine včasih zmanjka poznavanja ali pa so kake podatke kje nekritično, v dobri veri, da so pravilni, prepisali in take posredovali naprej. Temu bi se zlahka izognili, in tudi pridobili na času

(v takih primerih), če bi se naslonili na poznavalca, strokovnjaka, skratka svetovalca. Oddaja bi bila verjetno boljša, delo novinarju olajšano, ne da bi bil pri svoji ustvarjalnosti kaj utesnjen. To je bilo mišljeno, ko sem predlagal mentorstvo. A tovariši in potem skupno smo v razgovoru ugotovili, da ne gre za take vrste mentorstva, ki naj bi utesnjevalo, temveč za svetovalca, konsultanta, ki bi bil novinarju vse prej kot utesnjevalec. Takega svetovalca sem imel v mislih tudi jaz. In če bi poročevalec počakal, oziroma zapisal, kako smo se potem sporazumeli za tak termin, bi bilo tole pisanje odveč. Saj je vendar pomembno le, kaj smo se (ali so se kje) na koncu dogovorili, kakšen je sklep in kako bomo delali. Kajti na dlani je, da zlasti tu ne gre za voljo posameznika, temveč za poskuse sodelovanja celotnega sosveta.

Morda je ob takem poročanju tudi drugim članom postalo malce neprijetno, kajti ni mogoče reči, da bi ta pojem med sklepi postal kaka sporna točka. Če poročamo polovično, to lahko izzveni ne kot informacija, temveč kot nje-no nasprotje.

In še enkrat: posameznik v takih telesih ni bistvo; bistvo je sosvet.

IVAN JAN
Kranj

To ni varčevanje

Naša javna občila ob vsaki priložnosti opozarjajo, da je potrebno z vso resnostjo varčevati in varčevati. Žal pa opozorila in vse besede večkrat ne prizaženejo prav tistih, ki bi ob svojem delu lahko že z malo pozornostjo prispevali velik delež k našim skupnim varčevalnim ukrepom.

V nekdanih časih so Slovenci veljali kot umni in preudarni gospodarji, ki so se znali prilagoditi tudi skromnejšim časom in s sredstvi vseeno ravnati tako, da so zavarovali svoj obstoj in varnost. Mar naj klonimo sedaj, ko je treba samo malo potrpeti in ne več razmetavati tako, kot so bili tega nekateri vajeni.

Zato si naša starejša generacija še vedno ne zna razlagati poletnega portoroškega škandala ob razbijanju 2000 jajc. Prav tako nas vznemirjajo najnovejši podatki iz Novega mesta z razstave kulinarčnih posebnosti. Koliko dragocenih jedi, denarja, truda, električne energije in vsega drugega lahko z mirno vestjo in z enim zamahom zavržemo v posodo za smeti. Spretni organizatorji razstave pa bi lahko našli mnogo oblik drugačnih in zelo koristnih rešitev. In kdo bo odgovarjal za tako sramoto?

Poleg vseh sabotaž, požarov, brezvestnega ravnanja do skupnega premoženja, pa je najbolj boleče to, da še vedno ne spoštujemo hrane. Koliko ljudi, med njimi največ otrok, mora dnevno umreti zato, ker so lačni. Visoke so številke umrlih tudi zato, ker zaradi podhranjenosti ne morejo preboleti nobene bolezni. Kako krut je lahko človek, ki je vedno preskrbljen z dobro hrano in vsakovrstno pijačo. Zaman so vsa pripovedovanja, kako smo iskali hrano med vojno in kako je bil kruh naše upanje, svetli žarek velike sreče. Kako pa so hlepli naši jetniki in interniranci, da bi se v dolgih letih trpljenja vsaj enkrat do sitedga nadjeli. In naši borci po gozdovih? Med dolgimi pohodi, juriši in hajkami ob dežju in snegu jim menda niso pekarnar kar same rasle iz tal? Kako smo lahko pozabili na vse to? Zakaj smo prav mi, ki smo v Evropi med vojno najgrenkeje občutili stiske, lakoto in pomanjkanje, lahko zanemarili vzgojo odnosa do hrane in odnosa do skupnega premoženja? Nikoli ne more biti oproščeno nikomur, ki se spakuje, odmetava ali podcenjuje hrano!

Taka dejanja posameznikov ali skupine in kolektivov niso samo malomarna in gospodarstvu silno škodljiva. To so tudi skrajno nizkotna in nehumana dejanja do milijonov bitij, ki v svoji bedi hlatajo za vsako bilko in za vsako zrnje, da bi potolažili hude krče svojega lačnega telesa.

JOŽICA ZOROJA
Ljubljana

Nekaj vsebinskih dopolnitev in popravkov

Gre za prispevka Tako se je bilo treba boriti za svobodo

TV-15 z dne 18/2-1982 in Padel je heroj, TV-15 Naš tovariš z dne 14/10-1982, ki ju je napisal domačin in moj sorojak Milan Garantini. Pisec omenjenih prispevkov po svoji zasnovi izraža željo, vsaj zdi se mi tako, širši javnosti sporočiti nekaj o začetnem razvoju narodnoosvobodilnega gibanja v domačem kraju. Če je, glede tega, moja ocena točna, potem je ustrezna tudi dobronamerna dopolnitev v tistem, o čemer je pisec premalo dorečen. Gre torej za tisti del vsebine, ki obravnava začetni razvoj narodnoosvobodilnega gibanja v domačih vaseh.

predvsem na območju sedanje KS Senožeti-Tirna in ljudi, ki so se vanj brez pridržkov organizirano vključevali. Ne mislim v tem prispevku opisati celotega toka takratnih dogajanj, ker je to naloga monografske dejavnosti, temveč osvetliti le nekatera ključna dejstva in okoliščine ter omeniti ljudi, ki so v samem začetku gibanja odigrali pomembno vlogo.

Predem zapišem glavno misel v tem prispevku, še dvojce popravkov: Jože Golobar je bil ustreljen 13/5-1942 (ne junija), Gričarjevega očeta so ustrelili 23/6-1942 (ne julija).

Na podlagi raziskave, pričevanj in nekaterih dokumentov je pojasnjeno, da so pota znanih revirskih komunistov, od katerih prvi in najzslužnejši je bil Lojze Hohkraut, rojen 1901 (ne 1906) v vasi Bukovica nad Rimskimi Toplicami, občina Laško, iz vasi Podlipovica – Izlake, občina Zagorje ob Savi, vodila na litijski teren prek naših vasi. Povezani so bili z domačini, od katerih so se v tistem času vsak po svoje izkazali predvsem: Jože Globokar iz Golč, Ivan Beja, s kasnejšim partizanskim imenom Bela iz Selc in Ladko Berdajs iz Save.

Pred prihodom Lojzeta Hohkrauta k svojemu predvojnemu znanu in razredno osveščenu domačinu v vas Golče sredi decembra leta 1941 je Jože Gričar, domačin iz Rovišč, sicer delavec v Mariboru od leta 1934, osnoval odporniško skupino, v kateri je bilo osem fantov in mož iz vasi Tirna, Selce, Golče in Rovišč. Prvi sestanek te skupine je sklical in ga vodil na večer 18/10-1941 (ne septembra). Ivan Beja, udeleženec tega sestanka, je prevzel tudi obveznost, da na Savi prek svojih znancev ugotovi politično razpoloženje, posebno še v zvezi s takratnim množičnem preseljevanjem prebivalstva z desnega brega reke Save (Kumlansko).

Dobra dva meseca kasneje, na božičnem sestanku, na katerem so bili navzoči vsi tisti, ki so sodelovali na prvem, meseca oktobra, razen Jožeta Golobarja, ki ga je vodil J. Gričar, je Ivan Beja nastopil z dvema pomembnima novicami. Prva je bila iz Save, po kateri je protio-kupatorsko razpoloženje navzoče skoraj pri vseh uglednih Savlanih, in pri tem je omenil Ladka Berdajsa. Drugo iz vasi Golče mu je posredoval njegov bratranec Jože Golobar. Pri njemu se je zgledil neki ilegalce iz Trbovelj, ki je nastopal s podobnimi idejami, kot so bile navzoče na naših sestankih.

Omenjeni okoliščini sta že čez dober teden pokazali usoden vpliv. Prva na širitev NOG, in sicer najprej v vas Sava do Ladka Berdajsa, od koder so kali odpora poglone najprej proti Litiji, nato pa po obeh straneh reke Save, in sicer po desni vse do nemško-italijanske demarkacijske meje, po levi prek vasi Konj-Zg. Log-Spodnji Hotič vse do Laz pod Grmačami in kasneje v okoliške vasi. Druga pa je pomenila seznanjanje z avtentičnim programom OF dobesedno iz prve roke. Slednja je hkrati pomenila tudi legalizacijo do takratne samostanske organiziranosti odpora v domačih krajih, ki se je naglo razširila in je že v prvi polovici februarja 1942 pokrivala skoraj vse vasi sedanje KS Senožeti-Tirna.

Na večer 1/1-1942 je prišel iz Maribora v ilegalno Jože Gričar, ki se je s posredovanjem sodelavcev že na večer 2/1-1942 pri domačiji Golobar na Golčah povezal z omenjenim ilegalcem – Lojzetom Hohkrautom. To je bilo njuno prvo srečanje. V tej zvezi je potrebno omeniti, da se je Lojze Hohkraut prek domačina J. Golobarja po naključju seznanil z začetki odporniške gibanja v naših krajih in da, razen Golobarja in od tega večera J. Gričarja ni na vsem litijskem terenu nikogar poznal. Hohkrautu je torej navezal stik z J. Golobarjem z namenom, da ugotovi možnosti širjenja organizacije OF, ne da bi poprej vedel za razmere, kakršne je našel v teh krajih. Glede na to okoliščino, ni naključje, da je L. Hohkraut J. Gričarja, ki je bil domačin in ilegalce, zadržal pri sebi in ga vključil v politično delo.

Izredna revolucionarna in delovna vnema L. Hohkrauta, njegova organizatorska sposobnost in spoznanje, da mu lahko ti kraji, kadri z vsemi njihovimi znanstvi, sorodstvenimi in drugimi vezavami ter že ustvarjena klima, služijo kot mostišče za nadaljnje širjenje OF. Po tako zasnovanem načrtu je J. Gričar že na večer 3/1-1942 aktiviral Ivana Bejo. Z njim se je dogovoril, da se dne 4/1-1942 na Savi poveže z Ladkom Berdajsom in pripravi srečanje med njim in obema ilegalcema. Že isti večer so se dobili v prostorih Berdajsove domačije, kamor je ilegalca spremljal Ivan Beja, ki je bil tudi navzoč pri programu. I. Beja in L. Berdajs sta se tega večera z Lojzetom Hohkrautom privikrat srečala.

Ladko Berdajs je po Hohkrautom nalogu v januarju 1942, že v nekaj dneh po srečanju z njim, vzpostavil zvezo z Litijo – Francem Gorancem in Francem Poglajnom, z vasjo Konj – Janezom Batisom, s samotno domačijo Okroge nad Spodnjim Logom – Viktorjem Potokarjem in s posameznimi Savlani, v njegovi domačiji pa so bili januarja in februarja 1942 številni pomembni sestanki domačinov z organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja.

Ta, telegrafski oris revolucionarnih dogodkov v zadnjih treh mesecih leta 1941 in januarja 1942, prikaže svetle strani polpretekle zgodovine (tudi) naših krajev. Seveda, dejanja pa se ne odvijajo samodejno, temveč jih ustvarjajo ljudje in ustvarjali so jih – tudi v naših krajih. Pa vendar... Na njih pogosto pozabljamo. Morda zato, ker so mrtvi?

FRANCI GRICAR
Ljubljana

Harmonika – nerazdružljiva prijateljica

Nekega večera v tej lepi jeseni, ko je megla pokrivala ravnino ob reki Reki v Ilirski Bistrici, sem se napotil k vojnemu političnemu delegatu štiriinšestdesletnemu Jožetu Malečkarju. Ni ga bilo težko najti. Odprla mi je njegova žena in kmalu sva se z Jožetom prijetno pogovarjala. »Rojen sem bil na Ostrožnem brdu v Brkinih, natančneje v Šmagorju, kjer je bila med NOB partizanska bolnišnica Zalesje. Osnovno šolo sem obiskoval na Ostrožnem brdu, kjer sem imel v obe smeri uro in pol hoda. Čeprav sem živel v srednje veliki kmečki družini, se nisem šolal naprej, ker se bil najmlajši v družini, in sem moral pomagati staršem pri kmečkem opravilu.

Vojaščina in internacije

Med delom na polju in ob paši mi je mineval čas do dne, ko sem moral v vojsko. Vojaški rok sem služil v Berganu, v Italiji, leta 1940. Skupno z drugimi Slovenci, sem šel na grško fronto oktobra istega leta. Italijani so želeli tam napraviti pot za prodiranje proti Egiptu. Že po enomesečnem boju so nas Grki zajeli in odpeljali v bližino Aten ter nas stlačili v neke lesene barake, marsičemu podobne, samo bivališču ne. Hrana je bila tudi slaba, toliko da smo ostali pri življenju. Petnajstega januarja 1941 so nas premestili na otok Kreto. V tem taborišču smo prebivali v barakah brez žičnih ograj. Na organiziran beg nismo smeli niti pomisliti, ker so bili na več krajih

postavljeni mitraljezi. Meseca maja je dospela do nas vest, da je Jugoslavija stopila v vojno z Nemčijo. Četudi smo bili ujetniki, nam je Slovincem uspelo, da smo se sestajali in pogovarjali o dogajanjih v domovini, seveda na skrivaj, med večerjo ali kosilom. Medtem so Nemci napadli in zavzeli tudi ta otok, mi pa smo bili prepuščeni sami sebi, dokler nas niso zaprli v taborišče. Od tam so nas z ladjo pripeljali v Italijo v Bari. Tu so nam vzeli ujetniška oblačila, dali italijanske uniforme in nas poslali spet v Bregano, kjer sem začel služiti vojake. Iz Bergana me je pot vodila v Francijo, kjer sem kot vojak največ časa prebil na straži. Ko sem zvedel, da obstaja tajna organizacija, ki načrtuje vrnitev, sem se takoj prijavil in se začel udeleževati skritih sestankov. Nekega večera smo se zbrali ob reki in mimo je prišel italijanski oficir. Na njegovo strogo vprašanje, kaj da delamo, smo mu odgovorili, da lovimo ribe. Oficir se je obrnil in šel, mi pa smo nadaljevali s pogovorom. Ko je vojaško poveljstvo zaslutilo bližajočo se kapitulacijo Italije, so nas hitro zbrali, natlačili v vagon in nas prepeljali v Italijo. Na srečo še nismo prišli do kasarn, že v vlaku smo zvedeli za razpad.

Vrnitev domov

Vlak se je ustavil zunaj mesta in italijanski polkovnik nam je dal tri možnosti: da ostanemo nemški ujetniki,

ki, da delamo za Italijane ali pa se vrnemo domov. Vsi Jugoslovani in večina italijanskih vojakov smo izbrali tretjo možnost. Pot proti domu je bila težavna, še posebej ob prehodu meje pri Trstu. Tržačani so nas opozorili, da Nemci zapirajo vse, ki nosijo uniformo. Da bi se temu izognili, sem poiskal so-

Jože Malečkar

rodnika v Trstu, ki je mene in še dva tovariša varno pripeljal čez mejo. Tako sem srečno prišel v Brkine, v svoj rodni kraj. Žalosten sem obstal pred požgano domačijo. Šel sem na Prelože, kjer so zbirali prostovoljce in zvedel, da je mati na rodnem Premu, brata pa so internirali v Italijo.

Med partizani

Na Tratah sem postal partizan. Dobivali smo diverzantske naloge, stražili in hodili v patroljo. S svojo enoto sem šel na Mašun, od tam pa spet v Brkine, v vas Rjavče, kjer smo izvršili mobilizacijo borcev. Ko sem nekega dne

Med vojno, po njej in še danes je harmonika zvesta Jožetova spremljevalka

obiskal mater, ki si je s pomočjo soseda uredila borno bivališče, mi je povedala, da je v bližini Karlo Maslo s svojim 2. bataljonom Gradnikove brigade. V želji, da ga vidim, sem zajahal konja, ki ga je pustila italijanska vojska pri naši hiši in ga šel obiskat.

Pozdravila sva se kot stara

prijatelja in šolska tovariša. Srečanje je bilo povod, da sem ostal v tem bataljonu. Med pogovorom je prišla na vrsto tudi harmonika. Ko jo je Maslo prinesel, sem zaigral in začeli smo prepevati partizanske pesmi. Po vaseh, kjer smo se zadrževali, smo imeli tudi razne mitinge in vsi so se vrteli ob zvokih har-

monike. V spominu mi je ostala akcija, ko smo rušili električne drogeve pod Čepnom in še isti večer zajeli dva nemška vojaka, ki sta se brezskrbno vračala proti Košani.

Ko se je ustanovil 9. korpus v Gornji Trebuši, me je Karlo Maslo s še petimi borci

poslal v zaščito korpusa. Tam sem se spoznal s Pekom Dapčevićem, takratnim načelnikom korpusa, katerega sem pozneje spremljal do glavnega štaba Slovenije.

V glavnem štabu

Zadržali so me v glavnem štabu kot harmonikarja in obenem za zaščito glavnega štaba. Tam sem ostal do konca vojne. Srečal sem se z mnogimi izkušenimi borci in komandanti: Stanetom Rozmanom, ki je tragično premnil blizu Črnomlja, Borisom Kidričem, Lidijo Šentjuroc in drugimi, ki sem jim na raznih mitingih igral na harmoniko. Kot borec in član KPJ sem napredoval v zastavnika in kmalu sem bil postavljen za političnega delegata v kurirski četi pri Glavnem štabu NOV in PO Slovenije. Takrat sem imel čast, da sem spremljal Lidijo Šentjuroc in Miho Marinka na okrožno konferenco Primorske, kjer so se zbrali vsi aktivisti na Laznah pri Lokvah. Konferenca je bila v kmečkem skednju in je trajala tri dni, referate sta imela oba voditelja. Zvečer sem aktivistom in vaški mladini zaigral na harmoniko in vsi so se veselo in sproščeno zavrteli.

Kot zaslužen borec sem januarja 1945 dobil orden zasluga za narod 3. reda. Po vojni sem dobil medaljo za hrabrost in medaljo zasluga za narod.

Svoje medalje in dolikovanja skrbno varuje. Tudi harmonika, njegova spremljevalka med vojno, mu je še vedno pri roki.

P. Nikolič

Tito nam je rekel...

Tito nam je rekel:
»Nočemo umreti!«
ko nas tujec kruti hotel je zatreti.

Tito nam je rekel:
»Z nami je pravica.«
Boj težak sprejeli vedrega smo lica.

Tito nam je rekel:
»Vsi Jugoslovani, združno se borimo, na zemlji poteptani!«

Tito nam je rekel:
»Nov si dom zgradimo, pa kot bratje složno delajmo, živimo!«

Tito je še rekel:
»Mir je ljudska nada. Bratstvo in svoboda

Rudi Mohar

Miloš Rutar

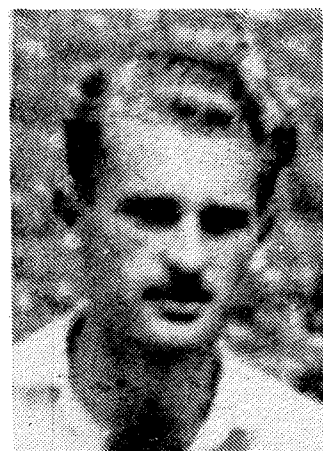
NARODNI HEROJI

8

PREDVOJNI ŠPORTNIKI

Vsestranski športnik, komandant divizije in heroj

Bojan Polak-Stjenka je bil med najboljšimi deseterbojci v državi – Prvi komandant Šercerjeve brigade – V jurišu, na čelu brigade je bil hudo ranjen – Vse življenje povezan s športom.

Bojan Polak-Stjenka

BOJAN POLAK, ki se je rodil leta 1919 v Ormožu, se je po maturi vpisal na rudarsko fakulteto v Ljubljani in do začetka vojne končal dva semestra. Bil je uspešen telovadec pri Sokolu na Taboru, dober igralec namiznega tenisa, med najboljšimi v odbojki, največje tekmovalne uspehe pa je dosegel v atletiki – v deseterboju je bil državni prvak. Zares pravi vsestranski športnik.

S svojim najboljšim športnim tovarišem Vidom Bratovžem je v Sarajevu uspešno končal šolo za rezervne oficirje in postal rezervni podporočnik. Ker ni dobil vojaškega razporeda, je 8. aprila 1941 kot zavezan patriot odšel s študenti, delavci in številnimi športniki kot prostovoljec braniti domovino. Pri Karlovcu so jih prestregli Nemci. Izmuznil se jim je, prišel v

Ljubljano in se zaposlil na železnici. Nekajkrat je šel tekmoval v ŽSK Hermesu, kjer so se zbrali vsi napredni ljubljanski športniki, ki so delovali v OF. Dne 1. januarja 1942 je postal partizan. Z osebno hrabrostjo, vojaškim znanjem in predanostjo se je Polak razvil v sposobnega vojaškega poveljnika, sodeloval je v nešteti bitkah in bil hujše ranjen. V zadnjem letu vojne je poveljeval diviziji vojske državne varnosti, leta 1951 je prejel red narodnega heroja, v JLA pa je dosegel čin generalmajorja. Po vojni je bil vseskozi povezan s športom, bil je predsednik skupščine telesno-kulturne skupnosti Slovenije in predsednik Atletske zveze Jugoslavije.

Napad na borovniški viadukt

V hudi zimi leta 1942 sta se sredi januarja nad Žagami in Kožljeku srečala stara športna tekmeča, dobra prijatelja in tovariša: Vid Bratovž, prometnik na železniški postaji Verd in aktivist OF Bojan Polak-Stjenka, tedaj že komandir čete v 3. Šercerjevem bataljonu. Komandant je bil član CK KP Jugoslavije Miloš Židanšek, komisar pa Dušan Pirjevec-Ahac. Pripravili so napad na borovniški viadukt. Stjenka je dobil nalogo, da pripravi vse potrebno, kajti akcija je bila zahtevna, zato je terjala tudi podrobne obveščevalne podatke.

Tretji Šercerjev bataljon na Kožljeku je bil močna, dobra oborožena enota. Glavno poveljstvo partizanskih čet Slovenije je načrtovalo večjo sabotažno akcijo na strateški, dobro zastraženi progi Ljubljana-Trst in osvoboditev ozemlja Notranjske in Bloške planote. Bataljon je štel 140 mož in imel odlično oborožitev, kar 27 puškomitraljezov in en težki mitraljez. V enoti komandanta Miloša Židanška so bili že takrat znani borci – prostovoljci, prekaljeni v mnogih

bojih. Mirko Bračič, namestnik komandanta bataljona (padel 1943), Bojan Polak-Stjenka, komandir čete, Jože Klanjšek-Vasja, vodnik (umrl po vojni, junaški mitraljezci: Stane Semič-Daki, Tone Vidmar-Luka, Franc Avbelj-Lojko in komisar Cveto Močnik-Florjan (padel 1943). Vsi so bili po vojni zaradi izrednega junaštva in predanosti razglašeni za narodne heroje.

Generalmajor v pokoju, narodni heroj Bojan Polak-Stjenka se po toliko letih spominja, kako sta z Vidom Bratovžem pripravljala akcijo: »Nekega popoldneva nas je v visokem snegu v taborišču nad Žagami obiskal domačin v železničarski uniformi. S seboj je pripeljal še enega obveščevalca. Ko sem bolje pogledal uniformiranca z rdečo kapo, sem spoznal svojega najboljšega športnega prijatelja Vida, ki je bil kot prometnik na postaji Verd povezan z OF. Dogovorila sva se, da bo z nami sodeloval v pomembni akciji, v rušenju borovniškega viadukta. Čez nekaj dni smo šli na ogled Bračič, Luka, Vasja in jaz. V gozdu nad postajo smo opazovali mimoidoče vlake in Italijane, ki so se smukali okoli betonskih bunkerjev. Odložil sem puško, opasac in titovko ter jo kot gozdni delavec, mimo stražarja pri bunkerju, mahnil na postajo. Srečno sem prišel v pisarno k Vidu. Potem je šlo lažje. Sprehodila sva se po cesti in progi, pregledala teren, nato pa v pisarni narisala skico z bunkerji in stražami, kot sva se skupaj učila v šoli za rezervne oficirje v Sarajevu. Brez zapletov sem se vrnil k Bračiču, prevzel orožje in odšli smo v taborišče. Vid nas je kmalu obvestil, da bo ponoči med 1. in 2. februarjem mimo postaje peljal tovorni vlak s polnimi cisternami. Bataljon se je odpravil na pot, le Daki, ki je nekaj slutil, da akcija ne bo uspeła, je z nekaj borci ostal v taborišču. Načrtovano je bilo, da bodo borci na postaji Verd poskakali na vlak in z vzvratno vožnjo, s polno

Revolucionarna literatura za pokušino:

Andja Miličević: Zvezda v srcu

Pred nedavnim je pri založbi »Četrti jul« izšla knjiga Andje Zrenjanin-Miličević, predvojne revolucionarke, učiteljice, ki se je rodila v vasi Izbište v Banatu v kmečki družini leta 1900. Tudi njen brat Žarko Zrenjanin je bil komunist in revolucionar. Andja je dobila nalogo organiziranja ženskega gibanja in mladinske celice v Vršču.

Avtorica knjige »Zvezda v srcu« je že večkrat sodelovala pri izdajah šolskih učbenikov in tudi napisala kroniko pod naslovom »Jedno selo, jedan grad,« za katero je prejela nagrado ZZB NOV v Vršču.

Knjiga, iz katere je pričujoči odlomek, govori o revolucionarnem življenju pred vojno, o širjenju komunističnih idej, predvsem pa o rasti revolucionarne osebnosti Žarka Zrenjanina, ki je bil Andjin brat ter vse življenje tudi idejni somišljenik in sodelavec.

Tisti čas, ko je Žarko hodil v somborsko šolo, 1922. in 1923. leta, sva bila s Čedom že dvakrat premeščena: iz Kaone v Nersnico (Zvižd), nato pa v Mihalovac pri Smederevu. Vendar tudi tam nisva ostala dolgo. V dosje so nenehno zapisovali podatke o Čedinem političnem delovanju, še iz Grabovice in časov Obznane. Najino izvenšolsko delo v prosvetljevanju ljudstva, priprave za ustanavljanje čitalnic in knjižnic po vaseh kakor tudi kupovanje naprednih knjig so prekinjale oblasti tako, da so naju nenehno premeščale. Ko je bil Žarko po maturi poslan za učitelja v Makedonijo, sva bila mi dva že zopet premeščena v vas Vranovo.

Ob počitnicah je pripotoval do naju. Pripovedoval nama je veliko o težkem življenju brezpravnega makedonskega naroda, najbolj pa se spominjam tele zgodbe:

Nek deček je prišel v šolo. Objokan. Prestrašen.

»Kaj je, sinko,« ga je vprašal Žarko.

»Žandarji so prišli v hišo,« je rekel malček, umazan od solz.

»Dedka tepejo,« Žarko je prijel dečka za roko in odšel z njim proti njegovemu domu. Zmešnjava, zdihovalje. Ljudje so se zbrali in niso verjeli svojim očem. Žandarji so grobo razgnali otroke, žene in starce. Gospodar, Turek, se je prijel za glavo in tarnal. »Sinko, moj sinko!« Krožil je okrog vodnjaka, v katerem je mrtev ležal njegov sin, dečkov oče. Žarko je vprašal, kaj se je zgodilo. Eden od žandarjev mu je pojasnjeval: »Nočejo se seliti iz hiše,« »Zakaj bi se selili?« je spraševal mladi učitelj. »Sem se bom vselil jaz s svojo družino,« je pojasnil žandar.

Hišo, za spoznanje boljšo od drugih v vasi, je zgradil starec Turek s svojim sinom za številno družino. Na žandarmeriji so brezobzirno določili, da bodo v to hišo naselili svojega človeka. Kmet naj se znajde, kakor ve in zna. V gneči so žandarji porinili starčevega sina v vodnjak. To se je zgodilo v vasi Kanatlarci, v prilepskem okraju, bitoljskem okrožju, kamor je bil Žarko Zrenjanin imenovan za stalnega učitelja z odlokom ministra za prosveto 2. julija, leta 1923. (V tem času so bili Makedonci hudo tlačeni, Turki pa še dvakrat bolj.)

Avtorica knjige o heroju Zrenjaninu je Andja Zrenjanin-Miličević.

V Kanatlarcih je Žarko poučeval tri leta. Tam je spoznal veselje in žalost makedonskega naroda, težko življenje ljudi brez zemlje in sezonskih delavcev, vso težo nacionalnega zatiranja in brezpravnosti.

Otroci so ga zelo hitro vzljubili. In vzljubili so ga tudi vaščani. Zelo se je trudil, da bi se približal ljudem, da bi neopazno pridobil njihovo zaupanje.

Približa se tako kmetu, neznanemu ali svojemu sosedu, da bi si prižgal cigareto na njegovem ogorku, čeprav je imel v žepu vžgalice. In začne se pogovor o navidez nepomembnih stvareh. Ali pa gre na sprehod iz vasi, med polja, kjer opazi, kako se kmet muči ob lesenem plugu. Brez odvečnih besed se približa, poprime, dvigne plug in gre spet naprej. Tako je bilo prve dni.

Ni minilo dolgo, ko so ga začeli kmetje sami iskati. Po Žarkovem pripovedovanju je moralo miniti celo leto, preden se je zblížal s kmeti. Pri tem mu je močno pomagal tudi upravitelj šole v Kanatlarcih Andon Aleksovski, socialist po prepričanju. Skupaj z Žarkom sta širila socialistične ideje med narodom. Najprej v Kanatlarcih, nato pa tudi po okoliških vaseh.

Žarkovo politično delovanje je bilo zasle-

dliti v vaseh tako imenovanega »Bakrenega gumna«: v Topolčanih, Trojkrstu, Zagoranih, Veselčanih, Erekovcih, Musincih, Slepču, Demir Hisarskem, v Trojaci, Belavodici, Markovem, Dobruševem, Prilepu in Kruševu.

V Dobruševu je deloval skupaj z učiteljem Milanom Stojakovićem, v Markovem z učiteljem Stevanom Pavlovićem...

Največ pozornosti je posvečal vasi Topolčani, ker so se tam kot v občinskih središčih zbirali ljudje iz bližnjih vasi in zaselkov:

Oblasti so ga zapisale v »črno knjigo«, ga nenehno zasliševale, kaznovale in nekajkrat zaprle.

On pa je bil neomajen, poln poleta.

Dve leti so praznovali prvi maj v Kanatlarcih in obakrat je ob podpori šolskega upravitelja Aleksovskega in kolegov pripravil proslavo za učence in vaščane. V šoli je ustanovil dramski, pevski in folklorni krožek. Učence je organiziral, da so ob prvem maju prinašali rdeče poljsko cvetje in z njim krasili šolo. S šolskim zborom je pel Internacionalo in govoril o pomembnosti tega mednarodnega delavskega praznika.

Odkrito se je bojeval proti religiozni zaočalosti in vražjeverju, proti različnim postom, ki jih je narekovala vera – tako med muslimani kot tudi med kristjani. Odvrčal je ljudi od nazadnjaških razlag, bajanja in magije ter zdravljenja s pomočjo amuletov. Vas je bila zaostala in vse to je bilo mogoče najti tam.

S primeri, včasih čisto drobnimi, je dokazoval, da je naloga narodnega učitelja v tem, da je kar najtesneje povezan z ljudmi, ki jim je njegovo znanje potrebno.

Pridno se je učil turščine, da bi lahko kmetom predaval in z njimi preživljal urice odmora na obronkih bregov. Organiziral je analfabske tečaje, se fotografiral z domačini, oblečen v narodno nošo tega kraja. V njegovo stanovanje so zahajali pošteni, preprosti ljudje. Pritoževali so se nad nasilnostjo in nepravilnostjo predsednika občine Taleta Šikleskega, ki so mu žandarji zagotavljali oblast; pritoževali so se nad velikimi davki in pogostimi preiskavami ter nenazadnje nad krajami, ki so jih po njihovih hišah izvrševali žandarji.

Žarku je bil vedno pred očmi jok in stok starca, ki je tekal okrog vodnjaka in objokoval mrtvega sina.

Brezplačno je pisal kmetom prošnje in pritožbe in jim pripovedoval, kako se morajo bojevati za svoje pravice.

Predsednik občine Šikleski je pisano gledal na početje mladega učitelja in čakal pravi trenutek, da bi ga ujel in pregnal.

Nekoč je, po pripovedovanju učitelja Stanka Popovića, Žarko odšel s prijatelji in kmeti na izlet do vrha planine, ki se je dvigala v obmejnem pasu. Naleteli so na žandarsko patruljo, ki jim je takoj zapovedala vrnitev. Prišlo je do prepira, vendar se je vse dobro končalo.

Šikleski pa se je odločil, da bo ta incident izkoristil proti mlademu učitelju, ki baje punta kmete. Natančno tako mu je tudi rekel: »Brigaj se za svojo šolo in mi nikar ne puntaj kmetov!« »Naloga učitelja je, da pomaga narodu, da ga prosvetljuje,« mu je mirno odgovoril Žarko.

»Ej, ne boš mi jih puntal!« je vzkliknil Šikleski in ukazal žandarjem, naj ga pri- mejo.

Ta novica je kot blisk ošinila vas. Učenci so se vrnili iz šole in povedali svojim staršem, da so učitelja prijeli. Najhitrejši je bil

Narodni heroj Žarko Zrenjanin, fotografiran leta 1923, v času, ki ga opisuje odlomek iz knjige.

neki deček, sin kovača, Makedonca. Ta kovač pa je bil močan, zajeten človek. Bil je junaški in je zelo spoštoval učitelja Žarka. Prijel je težko kladivo iz kovačnice in prišel skupaj z bližnjimi kmeti do šole. Ko je videl, da učitelja res ni tam, so vsi skupaj odšli proti občini. Predsednik je bil ves iz sebe. Ko ga je kovač gromko vprašal, kje je učitelj Žarko Zrenjanin, je predrzno odgovoril, da mu to nič mar.

»Ej, mar mi je, mar in mar vsem kmetom in vsem šolskim otrokom. Povej, kje je učitelj? Sicer...« In je stopil k predsedniku ter visoko dvignil svoje kladivo. Šikleski se je umikal: »To je nepojmljivo za našo vas. Pa o tem kdaj drugič. Zdaj se lepo razidite, učitelj bo že prišel.« Kmetje se niso razšli, dokler niso ugledali učitelja...

Žarko Zrenjanin je narodni heroj, prekaljen komunist, zapornik v Mitrovici, izjemen borec, ki je padel leta 1942, oziroma se je ustrelil sam, obkoljen od sovražnikov in brez upanja za preboj. Njegova sestra, ki je napisala knjigo o neki rasti revolucionarne osebnosti, je hkrati v svojo pripoved zajela tudi pripoved o revolucionarni rasti med ljudstvom, o krajih in ljudeh, ki so omogočali razvoj in vzpon junakov, kakršen je bil Žarko Zrenjanin.

Prevedla: B. Ž. J.

paro spustili lokomotivo z vagoni proti via- duktu. Na ovinku, pred mostom, bi se va- goni iztirili in ga porušili. Žal, pri izvršitvi planirane akcije ni bil izpolnjen eden naj- važnejših pogojev v partizanskem bojeva- nju – presenečenje! Obhodna italijanska patrulja nas je opazila, še preden je prišel vlak in obstreljevanje se je začelo. Vlak je s polno paro odrzel mimo zasede in postaje proti Postojni kljub našemu obstreljeva- nju. Borci, ki so bili na postaji, so uničili telefone in naprave. Bataljon se je po četah vrnil na Kožljek in Zavrh. Imeli smo enega mrtvega in tri ranjene, Italijani pa 6 ranjen- cev.

»Pri načrtovanju akcije je bilo dogovorje- no«, je nadaljeval Stjenka, »da bomo, če bi nas Italijani sledili, postavili zasedo in jih napadli, za zborna mesto pa je bil določen Mokrc. Zakaj štab bataljona tega ni izpeljal, mi še danes ni jasno. Iz dokumentov smo kasneje razbrali, da je imelo poveljstvo »Granatieri di Serdegna« prav istega dne načrtovano očiščevalno akcijo. Močna boj- na skupina nam je že ponoči sledila. Naš bataljon je bil razdeljen po četah, en od naše čete je bil v vasi Pokojišče. Proti jutru so borci do smrti izmučeni v večjem hlevu kar popadali na seno in steljo in zaspali. Kmalu me je obvestil stražar, da je kolona Italijanov v vasi. Utrujene borce smo mora- li kar s puškami drezati, da so se prebudili. Komisar se je z večino borcev umaknil na hrib nad vasjo. Ostal sem z dvema mitra- ljezcema, Lojkom in Strojnikom, v zaščitni- ci. Sprejeli smo boj. Ko se je zdanilo, smo videli, da nas Italijani obkoljujejo. Odloči- tev je bila samo ena – preboj k našim! Mi- traljezca sta me ščitila, sam pa sem se umi- kal, tekel, padal in se plazil po snegu. Ker me je očetova bunda ovirala, sem jo kar med umikanjem slekel in odvrget. Med ob- streljevanjem in rafali sem srečno pretekel okoli 400 metrov do vrha hriba, kjer so bili

naši. Potem smo z mitraljezi odprli ogenj in tudi oba mitraljezca sta se nepoškodovana prebila do nas. Dva borca, ki se v hlevu nista zbudila, so Italijani ubili, eden od naših je bil ranjen v koleno in se je sam ustre-

Bojan Polak-Stjenka prvak Jugoslavije v deseterboju

lil. V boju, ki je trajal do noči, so Italijani imeli okoli 60 mrtvih in ranjenih.

Če bi cel bataljon postavil na primernem mestu zasedo, kot je bilo dogovorjeno, bi lahko slavili veliko zmago, toda... no, danes se o vsem tem lahko trezno razmišlja, takrat pa je bila izredno težka situacija, pa tudi borbenih izkušenj še nismo imeli, je končal svojo pripoved general Stjenka.

Po že pripravljem načrtu za hajko je okoli 800 Italijanov zasledovalo 3. Serčerjev bataljon v smeri Rakitne. V naslednjih dneh sta se v očiščevalno akcijo vključili še dve četi grenadirskega polka, okrepljeni s 30 smučarji, četi bataljona črnih srajc (fašisti) z 20 smučarji in 100 smučarjev tečajnikov 11. armadnega korpusa. V desetih kolonah so precésali vso Bloško planoto. Ba- taljon sta komandant Miloš Zidanšek in komisar Pirjevec – Ahac razdelila v dva polbataljona, ki sta se po več dneh bojov prebila na Mokrc.

Športni uspehi

Bojan Polak-Stjenka se rad spominja športnih uspehov v mladosti:

»Naši treningi pred vojno so bili precej drugačni kot danes. Ko smo ob popoldnevih prihajali na vadbo, smo med seboj tekmovali. Imeli smo razne kombinacije; v skoku v daljavo sva se z Vidom merila, kdo je boljši z odzivom z levo in desno nogo v skupnem seštevku. Drugič sva skakala v višino obenem, mislim, da sva preskočila 168 cm. Naši treningi so bili kot neke vrste zabava. Z Vidom Bratovžem, Markom Račičem, Milošem Koscem in drugimi je Polak nastopil na dvoboju reprezentanc Dravske banovine (Slovenije) in Julijske krajine v Trstu.

V Ljubljani je bilo od 20. do 23. avgusta 1938 prvenstvo Jugoslavije v lahko atletiki.

V deseterboju je nastopilo šest tekmoval- cev. Že po prvem dnevu je vodil Bojan Polak pred Milošem Koscem (oba Primor- je), dosegel je 2845 točk. Zmagal je na 100 m – 11,9, v daljavi 5,91, višini 165 cm in 400 m 54,9, v suvanju krogle pa je bil z 9,92 šele peti.

Naslednjega dne je Polak zmagal v teku 110 metrov z ovirami, potem pa so bile na vrsti discipline Miloša Kosca, ki je zmagal v disku, kopju in v skoku ob palici in za 30 točk je prehitel Bojana Polaka. Zadnja dis- ciplina, tek na 1500 metrov, je odločala, kdo bo državni prvak. Vseskozi sta Polak in Kosce tekla eden za drugim. Ko je žvižg sodnikov označil zadnji krog, je Polak po- tegnil. Imel je več moči in v finišu premagal klubskega tovariša za 6 sekund in osvojil zlato odličje: 1. – Bojan Polak 4758 točk, 2. – Miloš Kosce (oba Primorje) 4685 točk, 3. – Hlade (Železničar) 4500 točk.

Na atletskem finalu Concordia Primorje v Ljubljani pa je tega leta v teku na 100 metrov presenetil vse favorite in zmagal s časom 11,4.

Tu je njegova vsestranost prišla do polne- ga izraza. Tekmoval je na 100 metrov, v skoku v višino in daljavo, v štafeti 4×100 metrov ter celo na ovirah, in to vse v enem dnevu.

»Zadnje leto pred vojno sta v ljubljans- kem odbojarskem finalu igrala Sokol I Tabor in Sokol Spodnja Šiška. V ekipi Ši- ške so igrali: Stane Runko, Franc Stadler, brata Albert in Frenk Zornada, pri Taboru pa Vid Bratovž, Zvone Tanko, Miloš Kosce, Evstahij Baloh in kot par Mitja Ribičič in jaz. Ribičič je bil uspešen podajalec, jaz pa tolkač ker sem imel dober odziv. Čez dobro leto smo se vsi odbojkarji srečali med akti- visti OF in v partizanskih vrstah,« se spo- minja Bojan Polak.

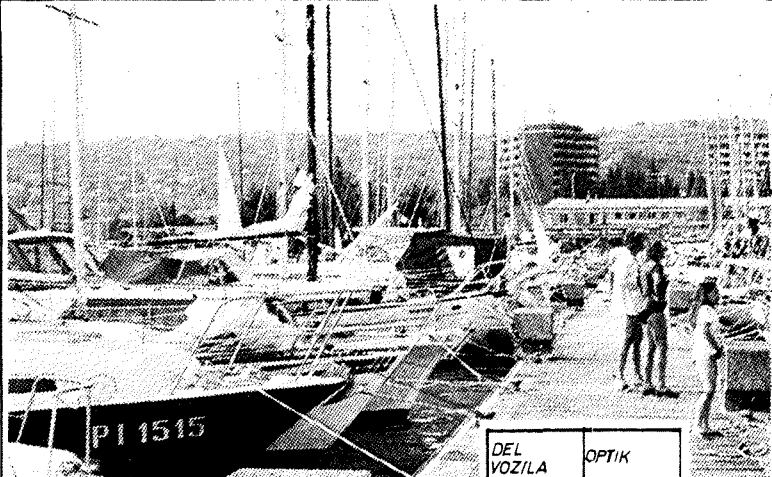
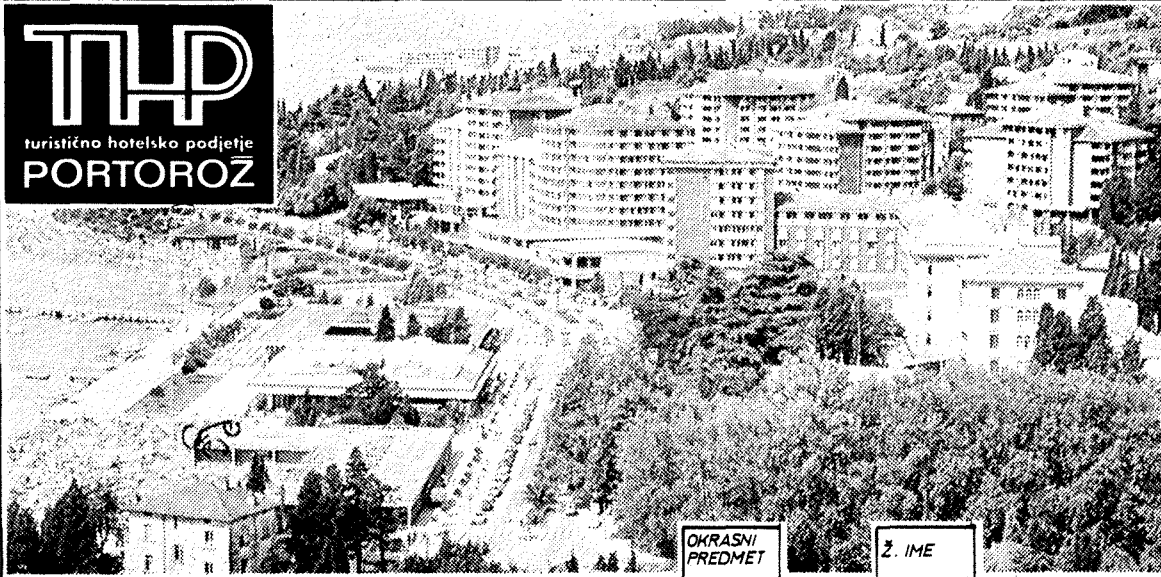
Se nadaljuje

NAGRADNA KRIŽANKA

THP PORTOROŽ

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Našim vnetim reševalcem je pripravil delovni kolektiv THP PORTOROŽ nagradno križanko. Želimo vam veliko uspeha pri reševanju. Rešitve pošljite do 9. 12. 1982 na naslov »Uprava TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji del pisma napišite THP PORTOROŽ. Žreb bo razdelil tri knjižne nagrade Založbe Borec.

[illegible]

Življenje se meri po delih, ne po dnevih

Pravo življenje je skoz in skoz pretkano z delom. O tem smo razmišljali, ko smo pripravljali načrt za letošnjo praznično številko našega TV-15 ob prazniku republike – 29. novembru. Z delovnimi rokami je zrasla naša domovina in vse, čemur pravimo življenje domovine. Iz dela se je rojevala in se rojeva človeška sreča. Razumljivo, ko je človek mlad in močan, troši svoje sposobnosti na delovnem mestu. Vsaj moralo bi biti tako. Koristi sebi in družbi. Ustvarja svet, v katerem živi, ustvarja za svoje potomstvo, za prihodnje rodove. Zrno na zrno, kamen na kamen...

Pa pride jesen življenja. Delovna mesta prevzemajo mlajši, starejši odhajajo v pokoj. Kaj zdaj? To vendar ne pomeni, da so upokojeenci za med staro šaro! Življenje je en sam mlin; in delo je tista sila, ki žene mlinska kolesa.

Občinske odbore borčevske organizacije smo poprosili za naslove naših borcev – upokojeencev, ki jim delovna žilica ne da miru, da tu in tam še kaj pobrkajo. Odziv

je bil ogromen in zaradi prostorske omejitve na štirih straneh priloge v časopisu ne moremo predstaviti vseh. Poskrbeli pa bomo, da jih bomo še obiskali v prihodnje, saj so nas sedanji obiski vzpodbudili k temu. Odkrili so nam zanimive zgodbe življenja, prepletene z bojem, delom, razmišljanji... Pred nami so se nizali zanimivi liki ljudi, ki z drobnimi aktivnostmi ohranjajo vaško folkloro pred zatonom. Marsikje jo še z zadnjimi nitmi držijo pri življenju. Med njimi so čebelarji, teh je še največ, pa kolarji, krovci streh, slikarji, ovčarji, zbiralci zelišč, rejci malih živali, rezbarji itd. Pravi umetniki so na svojih področjih, in če tu in tam kdo zasluži kakšen dinar, je le za to, da lahko naprej razvija svojo dejavnost. Nikomur ne odžirajo kruha.

Njihova jesen življenja je lepa in ustvarjalna. Dolgočasje ne poznajo. V svojih delih pa puščajo del sebe.

Darko Seljak

Moje marljive punčke

Ena pot zavije ob Idriji, druga se odcepi ob Bači navzgor v Baško grapo. Podmelec. Tako so poimenovali kraj, zato ker leži pod meliščem. Če nimaš svojega prevoza, moraš peš stopiti iz Kneže navkreber. Kakih štirideset hiš se tišči skupaj. Med njimi na številki 8 najdete domačina Darka Seljaka, če je seveda doma, saj ima poleg hišnih še toliko drugih opravkov. Darko se

S čebelami se ukvarja že sedemnajsto leto. Takrat, ko je začel s prvima dvema panjema, je bil že zaposlen kot odpravnik vlakov na železniški postaji. Sedaj je upokojen, število panjev pa je naraslo kar na triinšestdeset.

»Prva dva panja sem dobil od strica na Selih. To je kar še debelo uro peš poti iz Podmelca navkreber. Ni bilo lahko na plečih prenesti dva šestdeset kilogramov težka panja s Sel v Podmelec, vendar je bila to edina možnost, da začnem čebelariti. V družini smo bili štirje, v službi sem bil le sam. Med je bilo težko kupiti, pa tako smo ga vsi imeli radi! Nastalo je vprašanje: čebelnjak. Tudi to je bilo kmalu rešeno. V času Italije smo namreč imeli boren hlev, žal pa krme ni bilo niti za eno samo kravico. Iz tega hleva je nastal čebelnjak. Seveda je v njem še toliko prostora, da so spodaj lahko zagospodarile še kokoši in zajci.«

Denarja ni bilo, da bi kupil še nove panje. Le počasi je napredoval Darkovo čebelarjenje. S knjigo Praktično čebelarjenje inženirja Jožeta Riharja v rokah in v posvetih s starimi čebelarji iz Grape je kmalu pridobil znanje in odkril marsikatero skrivnost, ki se skriva za čebeljim satovjem. Število panjev je naraslo na deset, potem še za deset in nazadnje je popravil še sedem starih panjev, »podružnico« pa ima še na Selih, kjer je prevzel šest opuščenih panjev. Pred menoj je sedemindvajset skrbno zloženih škatlic, iz katerih v tem letnem času tu pa tam izleti še kakšna čebelica, da kaj prinese. Letos so mu veliko prinesle. Kar krepko čez to no sladke goste tekočine je stočil. Polovico je prodal Medexu, drugo pa so dobesečno razgrabili posamezniki, ki dobro poznajo kvaliteto medu pri Seljakovih. »Med pri nas kar izgine,« pravi Darko. »En kilogram pa imamo vedno v zalogi za SLO. Ne le jaz, vsi, ki smo v čebelarskem društvu Tolmin.« Darko je namreč predsednik tega čebelarskega društva.

»Toliko blaga imamo v naravi. In toliko materialne škode je prav zato, ker slovensko čebelarstvo še ni dovolj razvito. Sploh pa menim, da bi Slovenci morali jesti več medu, ker radi zvrnemo kak kozarček žganega. Med pa redči kri,« razlaga moj sogovornik, ki v svojem hobiju vidi tudi splošno družbeno in človeško korist. Za boljše življenje se je treba truditi, tako ali drugače. Tudi med narodnoosvobodilnim bojem je bil trud takšen ali drugačen, ne samo z

mitraljezom; tudi pesem je bila orožje. Zanimivo partizansko pot Darka Seljaka iz italijanske vojske, od koder je pobegnil k zaveznikom, skozi taborišče v Afriki spet v Italijo in do pevskega zbora jugoslovanske ljudske armade Srečko Kosovel, v katerem je sodeloval vse do zadnjega nastopa v juliju 1945 v Ilirski Bistrici, pa o koncertnih gostovanjih v Nici, Zürichu, Baslu, Pragi, Parizu itd. bomo pisali v eni od naslednjih števil. Danes ostanimo z Darkom in njegovimi čebelami.

Ni koristolovec. To človek

Ive Šubic

Zimski pohod borcev – priljubljena tema

Akademskoga slikarja Ive Šubica pač ni potrebno posebej predstavljati. Kdor koli je le kdaj pogledal v kakšno knjigo o partizanskih letih v Sloveniji, je našel med risbami tudi njegove. Kdor pozna Dražgoše in tamkajšnji spomenik, se mu je prav gotovo vtisnil Ivetov mozaik globoko v spomin.

Mnoga njegova dela zajemajo tematiko iz narodnoo-

takoj ugotovi. Koristolovci nimajo potrpljenja s čebelami. Te krilate »punčke« zahtevajo namreč človeka zase. Strogost v higieni je pri njih na prvem mestu, potem namestitve na pravem kraju in ne nazadnje budnost zaradi bolezni, ki so na preži. Tu so varoza, nosema, pršica, razni klopi, uši, huda in pohlevna gniloba. Spomladi in jeseni jih je treba zdraviti in spomladi jih je poleg tega treba še pripraviti na pašo.

»Pa kaj, če so tudi skrbi,« zamahne z roko Darko, »veselje in med vse to odtehtata.«

vedno znova vodijo v svetove rajske spoznanj, v nove svetove dvomov in ponovnih potrjevanj lastnih odkritij. Toda nikoli ne odtaša tako daleč, da bi pozabil ali zamenjal svojo partizansko preteklost. Ta ostaja njegova sopotnica v mislih, pa tudi bolj konkretno: kadarkoli ga zaprosijo skupine mladih, naj gre z njimi v Dražgoše, da bi jim natančneje obrazložil smisel kompozicije tamkajšnjega spomenika in podob na njem, se rad odzove.

Peter Tomazin

Po poklicu kovač, za hobi mizar

Mizarski skobelnik je neusmiljeno ropotal in pel, ko je Peter tiščal kos lesa k njegovemu rezilu. Oblanci so leteli na vse strani majhne delavnice. Pogledal je skozi okno in vedel je, da bo moral kmalu prižgati luč, ker se je že mračilo. Pogled mu je obstal na mostu, pod katerim je tekla Meža. Zdaj nima toliko dela, pa si lahko vzame nekaj minut za počitek. Ugasnil je skobelnik in si na »hobelponku« poiskal cigarete. Na jesen ima veliko manj dela kot spomladi. Takrat se začne sezona del na poljih ter vrtovih in ljudje ga zasujejo s popravili starega in nasajevanjem novega orodja. Ko ljudje prinesejo nekaj v popravilo, ne vedo, iz kakšnega lesa jim bo Peter naredil nov ročaj. Ko ima malo več prostega časa ali pa mu že zmanjkuje lesa, se odpravi v okoliške hribe h tamkajšnjim kmetom in od njih kupi tisto, kar bi oni imeli za drva. Ta les pa se pod njegovimi spretnimi rokami spremeni v grablje, čebre za rože in kislo zelje, lesene vile ter ročaje in držala za drugo orodje. Pogosto mu prinesejo tudi sekire in nože, da jim vrne nekdanjo ostrino. Zadnje čase pa prihajajo k njemu predstavniki delovnih organizacij in ga prosijo za manjša popravila. Za papirnico iz Prevalj popravlja stare palete, za Inštalaterja prav tako iz Prevalj nasaja orodje. Za tovarno stavbnega pohištva izdeluje noge za palete. Za Gozdno gospodarstvo iz Raven prav tako nasaja orodje. Pogosto pa so pri njem tudi graničarji iz bližnjih karavel, saj tudi za njih popravlja in na novo nasaja orodje.

Tako ob odmorih in »čik paузah« pa se spomni dni med vojno in po njej. Dokaj hitro je imel zveze z narodnoosvobodilnim gibanjem. Zato je takoj, ko je dobil poziv za v nemško vojsko, vedel, kaj mora storiti. Postal je borec prve koroške partizanske čete. Avgusta 1943 je bil hudo ranjen in se je zdravil približno leto dni. Kot ranjenec je odšel v Matkov kot. Z njim je šla tudi žena Pepca, ki je kot bolničarka prevzela ranjenca 14. divizije. Tam je ostal do julija 1944. Nato pa je odšel na območje Bistre pri Črni in tam pomagal zgraditi bolnišnico za koroške partizane. Prve ranjenec je njegova B-11 dobila konec decembra s Solčave. Bil jih je petindvajset. Tam so bili on in ranjenci do februarja 1945, potem pa so bili izdani. Izdal jih je Anton Jelen, ki se je tudi sam zdravil v njihovi bolnišnici. Srečno naključje je rešilo vse ranjence in osebe bolnišnice. Do njih je prišla novica, da je sovražnik ujel njihovega intendanta Matka Kautičnika. Tadeja, in zato so bolnišnico premaknili na Rožijo. Kasneje so izvedeli, da je sovražnik v resnici ujel Matkovega brata. Toda to jih je rešilo pred pravo izdajo. Tudi na Rožaji so se dvakrat selili, prav tako zaradi možnosti izdaje. Svobodo je Peter dočkal v bolnišnici kot njen komisar.

Po vojni je bil prvi predsednik krajevnega odbora OF v Mežici, nato je bil eno leto kolonist v Apačah. Kmalu se je vrnil in se zaposlil v rudniku v Mežici. Bil je na partizanskem komiteju v Dravogradu. Hitro je imel zadosti pismarniškega dela in vrnil se je v rudnik v proizvodnjo. Leta 1968 se je upokojil. Poleg delavnice, ki mu vzame veliko časa, je še zelo družbeno angažiran. Dela pri ZB NOV, v KS, pri ZK, pri invalidih in komiteju za SLO in DS. Nekaj let si je delal zapiske in ugotovil je, da je za družbene dejavnosti porabil v enem letu natančno mesec dni in pol.

Pogosto ga ljudje sprašujejo, zakaj ima delavnico. Še sam dobro ne ve zakaj. Prav gotovo bi brez dela počasi shiral. Zdaj pa prihajajo k njemu ljudje in se kaj na hitro pogovorijo. V delavnici najde svoj mir, pa tudi vsi, ki ga rabijo, vedo, da ga lahko najdemo v delavnici in ne v stanovanju.

razdaja na kulturnem, družbenopolitičnem in gospodarskem področju. Tokrat nas zanima kot čebelar. Ko sem ga zadnjič obiskala, je bil ravno pri svojih »punčkah«, kakor sam pravi svojim marljivim krilatim prijateljem. Medtem ko sem čakala nanj, sem imela čas razmišljati o tem, kar sem že kdaj slišala o čebelah. Prišla sem do sklepa, da so bile vedno nekam blizu ljudem, ne samo zaradi njihovega sladkega proizvoda, ampak tudi po svoji delavnosti. Nekomu, ki je priden, še danes rečemo, da je kot čebela. Včasih pa so imeli prav čudna mišljenja o teh bitjih. Svečeniški Inkov v Srednji Ameriki so med darovali kot žrtev soncu. Plinij v času od 23 do 79 našega štetja je napisal, da čebele nastajajo iz razpadajočih živali, kot so lev, tele, bik, da je med nebeska hrana, ki pada z neba, da nastaja vosek iz cvetnega prahu, da spijo čebele na prostem in da nosi matica na glavi krono. Od takrat je ostalo znanje o čebelah še veliko stoletij polno predsodkov in zavito v temo. Prvi, ki je to temo razsvetlil in je ustanovil prvo čebelarsko šolo na svetu, je bil Anton Janša, učil pa je v dunajskem Augartnu. Janša je simbol našega čebelarstva in najboljši čebelarji prejemajo red Antona Janše. Tudi Darko Seljak se lahko pohvali z njim. Toda Darko se noče hvaliti. Zanj je to le tiho priznanje za zasluge, ki jih ima za razvoj slovenskega čebelarstva.

svobodilnega boja, premnoga platna prekriva beli sneg, sredi katerega se dviga mrka prezeblja podoba borca. Partizanove roke so velike, še včeraj so držale plug in sekuro, na sliki pa objemajo puško...

Ive, kaj delaš trenutno, kakšne načrte imaš, smo vprašali mojstra slikarja, ki mu je slikarstvo že lep del življenja hkrati poklic in hobi, veselje in nuja.

Ob pogledu na velikansko pogrundirano platno je obiskovalcu kaj hitro jasno, da ima mojster v načrtu večjo slikarijo. Nek mladi mož iz Sarajeva, katerega oče je bil borec, on pa je študiral zgodovino in po naključju prišel med obrtnike, si je zaželel Ivetove slike. Toliko časa je hodil in prosil, dokler ni mojster slikar privolil, da mu bo naslikal Igmanski marš: »Dela imam na vsehkoncih in krajih veliko. Ta fant pa si je zaželel nečesa, kar me ve-

Stanko Bavdaž

Avtomobilski menjalnik in harmonika

Stanka Bavdaža smo poiskali v invalidskem bloku v Novi Gorici. Komaj je bilo opaziti, da rahlo šepa, ko je stopil skozi vrata. Moram že reči, da sem si malo drugače predstavljala stoodstotnega invalida, takega v vozičku in z ne pretirano voljo do življenja.

nja. S Stankom pa je drugače. Pravkar se je pripeljal s svojim avtomobilom in ko mi je segel v roko, se mu je po licu razlil smehljaj, ki je pogovora.

Izvedeli smo namreč, da Stanko izdeluje vzvodja menjalnika avtomobila za invalide brez nog. Sicer je to trditel malo popravil v obrazložitvijo, da je take vrste menjalnik izdelal le zase in za svojega najbližjega prijatelja. Kako in zakaj, pa je takole odgovoril: »Prvi avtomobil sem kupil leta 1957. Pravzaprav nisem vedel, kako se bomo sploh vozili. Tudi avtomobila nisem poznal. Ideja, da bi avtomobil prilagodil svoji invalidnosti, pa je v meni dozorevala. Posvetoval sem se s prijateljem, ki je prav iz te stroke, da mi je lahko razložil delovanje posameznih avtomobilskih delov. Mojo prvo idejo je prenesel v prakso. Nekaj časa je bilo dobro, potem pa se mi je zdelo, da moram le še kaj izpopolniti. V zadnjih dveh avtomobilih sem mehanizem že precej izboljšal.« Svojega izuma Stanko ne namerava testirati. Pravi, da ga bo sedaj, po petindvajsetih letih, odkar vozi avtomobil, zamenjal z avtomatskim menjalnikom. »Nobena stvar ne more invalidu tako izbrisati njegove hibe kot avtomatika,« je dejal.

Stanko je invalid od 6. januarja 1945. Tako živo se spominja tistega dogodka iz partizanskih dni, 1. krani.

»Z jurišnim bataljonom smo izvajali različne akcije po Suhi krajini, pač povsod tam, kjer je bilo treba prebiti. Sestega januarja smo napadli postojanko Polom blizu Kočevja. Nemci so imeli tam dve havbici in so obstreljevali naše položaje. Imeli smo nalogo, naj jim to onemogočimo. Žal akcija ni uspela. Moralo je biti nekaj izdajstva vmes. Naši so padli, veliko je bilo ranjenih, med njimi tudi jaz. Zgodilo se je vse v enem samem trenutku.

Komandant Franc Uršič je sam jurišal z mitraljezom v rokah in klical, naj mu prinesem naboj. V hipu, ko sem stekel k njemu, je omahnil, sovražnikove kroglice pa so zadele tudi mene, v roko in obe nogi. Z zadnjimi močmi sem se izvlekel iz najhujšega ognja. V več kot meter visokem snegu je ostajala krvava sled. Potem so me tovariši rešili. Tudi za komandanta so poskrbeli, vendar je na poti do baze v Laščah, kamor so nas najprej pripeljali, izdihnil. Bolničar nas je za prvo silo povil. Toda z Dragom Koširjem iz Ljubljane, s katerim sva bila najhujše ranjena, sva morala naprej v bolnišnico Vinico v Kočevskem Rogu. Rane so med potjo močno skelele, da niti ne opisujem nezgode, ki se nam je vrnila nekje v hribih. Vozovi so se namreč prevrnil, mi pa smo se kotilili po bregu navzdol.

Še istega večera so mi v bolnišnici amputirali nogo, drugo pa operirali. Čez enajst dni so nas odpeljali v Bari. Tako je Stanko tretjič na svoji partizanski poti, o kateri sam pravi, da je po kilometrih dolga, po času pa malo krajša, pristal v Bariju. Sicer pa bomo o njegovih zanimivih partizanskih dogodovčinah spregovorili v eni do prihodnjih števil.

Življenje je tako lepo, če si ga znaš sam popestriti. Stanko je rad v družbi. Zna prisluhniti, presoja, združevati in kmalu sestavi: $1 + 1 = 2$. Raziskovalna in ustvarjalna žilica v njem nikoli ne mirujeta. Veliko prijetnih uric prebije v majhnem prostorčku, ki so mu ga odstopili invalidi spodaj v bloku, kjer stanuje. Harmonike izdeluje. »Sin je prinesel k hiši harmoniko, staro kakih osem deset let,« pripoveduje. »Malo sem jo podrl in premišljeval, kaj če bi tudi jaz spravil skupaj kaj takega. Le tega nisem vedel, kako naj pridem do potrebnega materiala. Pa mi je prišla v roke revija 7D, v kateri je pisalo, da neki Avgust Zelenikar z Vrhnike izdeluje harmonike. Takoj naslednjega dne sem se odpeljal na Vrhniko po nasvet. »Kaj pa si po poklicu?« me je vprašal tovariš Zelenikar. »Fotograf.« Malo dvomeče me je pogledal: »Le kje bo fotograf sposoben narediti harmoniko!« Devetindevetdeset poklicev pa sto mizerij, sem odvrnil. »Lotim se vsega.« Tako sva postala z Avgustom prijatelja. Eno harmoniko mi je izdelal za vzorec in tudi glasove za prvo, ki sem jo sam spravil skupaj, mi je dal. Bil je tako navdušen nad mojim izdelkom, mene pa je to le še bolj vzpodbudilo. Doslej sem izdelal tri. Sklenil pa sem, da prve nikoli ne prodam in zadnje tudi ne,« je zagotovil in s pogledom obstal na svoji prvi ljubljenci, ki mu je počivala v naročju.

Stanko ne zna igrati, upa pa, da bo poprijel njegov sin.

grozdja, pa še toliko je »napresal«, da bo dovolj za doma in za kakšen kozarček za sosede.

Ko je šel iskat naslednji polič, je z veliko ljubeznijo pogledal po zidanihi sode in kadi, ki jih je sam naredil. Čeprav je star tridesetdeset let, že 56 let tovarišuje s sodi in drugimi lesnimi izdelki. Za kolarja in sodarja se je izučil v delavnici svojega očeta v Trnovcu pri Metliki. Pri očetu je bil eden od 37 vajencev, ki jih je naučil te težke, a lepe obrti. V stari

Nadaljevali so peš. Zgrehli so pravo pot in po celonočni hoji so prišli v Sombor. Tam jih je ujela kmečka zaščita, vendar jim niso hoteli ničesar slabega. Dali so jim čaja in zjutraj so nadaljevali pot proti Rumi. Tam pa na vlak in v Zagreb. Izstopil je na savskem kolodvoru in peš jo je mahnil do Leskovca. Bil je žejen in lačen. Stopil je v postajno kantino in prosil lastnika, če mu da kaj piti, ker nima zadosti denarja. »Kantinjer« ga je vprašal, od kod je in kam gre. Povedal mu je,

Vsak uspeh je zmaga upornosti.

Jugoslaviji so šli v promet predvsem vozovi. Še zdaj se s ponosom spomni let okoli 1930, ko je šel iz njihove delavnice vsak teden en voz. Pogosto se vpraša, kaj je bilo takrat, da so kmetje kupovali toliko vozov. Takrat je tudi spoznal zdravnika Lojza Miheliča, ki ga je prvi seznanil za naprednimi idejami.

Kapitulacijo Jugoslavije je Anton Pezdirc dočakal v Negotinu, kjer je bil na dvomesečnih orožnih vajah. Spali so v neki delavnici, ko so zju-

traj po radiu, ki ga je imel bližnji pek, slišali za napad. Na srečo je imel pri sebi civilno obleko in se je hitro preoblekel vanjo. Z vlakom se je skupaj še z nekaterimi fanti iz Slovenije napotil proti Beli krajini. V Zemunu so izvedeli, da so nemška letala uničila progo proti Zagrebu.

Ustvarjati, to pomeni dvakrat živeti.

Jože Golčič-Lister

Nikoli stran od narave

Ko sta z ženo kmalu po vojni prišla v Zemun pri Beogradu, je prinesel k hiši dva jagenčka. Hranili so ju po dudki. Tudi vrt okoli predmestne hišice je bil kaj hitro obdelan. Takrat in še devet let nazaj je bil Jože Golčič-Lister redno zaposlen v Jugoslovanski ljudski arma-

di. In njegove naloge so se vse, od prve od zadnje, sukal na področju prehrane, priskrbe... V Beogradu je delal na intendantskem institutu, v Trebinju je predaval v intendantski oficirski šoli, nekaj let je družina prebivala tudi v Sarajevu. Kdo ve, kako bi se nadaljevala njegova živ-

Ovce, meni Jože Golčič, so primerno dopolnilo h gospodarjenju na hribovskih in gorskih kmetijah, težko pa bi bilo pri nas živeti le od ovčereje.

ljenjska pot po vojni, če bi imel takojšno možnost dela na kmetiji. Seveda o tem ni bilo vredno niti premišljevanji niti izgubljati besed. Pri domači hiši na Suhi pri Škofji Loki je bilo prostora le za enega gospodarja. Od devetih otrok, ki so se rodili tam, jih je že v rani mladosti pet pomrlo, drugi pa so se raztepli za kruhom.

Jože je še pred vojno končal mlekaršo šolo v Škofji Loki in dobil zaposlitev v Poljanah nad Loko. Kakor sam pravi, so bili kmetje sprva do mladega mlekarja nezaupljivi, ko pa so spoznali, da je pošten in pravičen, so postali z njim do kraja zaupljivi.

Vojna leta je Jože Golčič-Lister, tudi Mlekar mu pravi, jo, partizanal v Poljanski četi, Poljanskem bataljonu, Prešernovi brigadi in enaintrideseti diviziji. Danes je upokojeni polkovnik JLA in kogarkoli človek povpraša po njem, od Škofje Loke do Poljan, vsakdo pozna njega in njegove ovce.

V devetih letih, odkar so se vrnili z družino v rodne kraje, si zgradili hišo in se ustalili, je Jožetu rasla tudi njegova čreda. Danes ima že 65 ovac in od tega 19 jagenjcev. Zemljo za pašo ima v najemu, kozolec, kjer sta ovčja staja in konjski hlev, tudi.

»Je pa s to rečjo tako: kdor misli, da bo od reje štiridesetih kokoši lahko živel, se močno moti, prav tako pa se motijo tisti, ki mislijo, da je mogoče preprosto živeti od reje ovac. Da bi se bilo mogoče s tem zares preživljati, bi moral imeti človek neke od sto petdeset do dvesto ovac. Ovčarstvo dandanes nekako prihaja v modo, vendar je z drobnico prav toliko dela (če ne še več) kot z govejo živino. Ovce je treba striči, jim pripraviti zimovanje, skrbeti za podmladek, vedno znova skrbeti za nove ovne (da se zarod ne spridi). Treba je z električnimi pastirji ograjevati pašnike...«

Jože je imel letos (in že prejšnja leta) svoje ovce na poletni paši na Blegošu. Ovčarji so namreč ustanovili

ovčarsko skupnost in tako ima čez poletje najeti pastir kar pravšnjo čredo na skrbi, (poleg ovac še 60 junic). Dobro so se že organizirali in vsako leto je kaj novega. Ovčarska skupnost določa tudi takšne stvari, kot je vprašanje, kateri oven sme oditi s čredo v planino.

Če ne bi postajala ovčja staja s prirastkom pretesna, najbrž Jože Golčič ne bi zlepa prodal kakšne ovce. Tudi doma si prav poredkoma privoščijo ovčetino. Jožetu je delo z živino največje veselje in užitek in pri tem je prišel tudi do marsikaterega spoznanja, ki je lahko koristno drugim rejcem. Ko je na primer izbral pasmo ovac, si je izbral jezersko-solčavsko in jo še nekoliko križal s francosko Ile de France (ki je nekoliko bolj mesnata). Po ovna je šel enkrat celo v Karadordjevo, po konjčica pa v bosansko Livno.

V kozolcu so vsi zgornji prostori napehani s senom, z zetom sta pripravila dobro zalogo za zimo. Kajti odrasla plemenska ovca poje v zimskem času kar do štiristo kilogramov krme!

»Pogoji za ovčarstvo v Sloveniji nikakor niso idealni. Pol leta jih je treba hraniti in srednje ekonomska čreda da toliko dela kot petnajst goved v hlevu. Primerne pa so ovce na gorskih kmetijah, kjer so dopolnili drugim dejavnostim. Ovčje meso je na trgu iskano zlasti, ker je povpraševanje vedno večje od ponudbe. Tudi volno so začeli odkupovati pri nekaterih obratih kmetijskih združenj. Posebno dobro gnojilo pa je ovčji gnoj.«

Njegove ljubezni do živali in ovčereje so se že zdavnaj nalezli vsi v družini in nič niso presenečeni, če neznanec pozvoni pri hiši in se zanima za njegove ovčke. »Včasih se še v nedeljo nima časa preobleči, toliko ljudi prihaja z različnimi vprašanji,« pove žena, mi pa se poslovimo v upanju, da bomo kdaj poleti spet pokukali, kje se pase Mlekarjeva čreda.

Slavko Konavec-Vanja

Vera – pa ne budistična

Rekli bi, da je postal budist. Vsaj na prvi pogled bi človek tako sodil. Na steni v njegovi delavnici visi kakih šestdeset centimetrov visoka, iz lesa skrbno izrezljana podoba Bude z zlatimi okraški in vsem potrebnim, kakor se pač spodobi bogovom, ob njem je nekoliko manjša njegova žena, na obeh straneh pa sta božji služabniki-gejši. Pravzaprav gre za neko vero, vendar je ta čisto nekaj drugega kot budizem. Gre za vero v svoje sposobnosti, v potrjevanje samega sebe skozi delo, tudi skozi drobne aktivnosti.

Slavko Konavec živi v Kobaridu kakih dvanajst let, odkar si je tu postavil lično hišico, nekoliko odmaknjeno od strnjene naselja, čisto ob robu gozda. Sicer je doma iz bližnje vasi Svino, na oni strani pod Matajurjem, kjer se je rodil leta 1924. Pa mu ni bilo usojeno mirno živeti ob domačem ognjišču. Njegov vojaški poklic, do katerega ga je pripeljalo življenje, je terjal od njega in njegove družine neprestane selitve iz kraja v kraj. Zagreb, Lastovo, Dubrovnik, Tolmin, Otočac v Liki, Reka. Tam se je upokojil leta 1968. V službi JLA je bil med artiljerji. »Mislijo, da je oficir samo zato, da nosi lepo uniformo in pištolo,« pravi Slavko, »pa ni tako; zahteva skrajno odgovornost. Skozi enote prihajajo ljudje z različno mentaliteto, naloga oficirja

pa je, da v času služenja vojaškega roka njihove misli zedini tako, da pod njimi lahko potegne eno samo enotno črto, obrambno črto in v tej črti je moč.«

Po upokojitvi je bil Slavko še devet let reaktiviran v običnem štabu za teritorialno obrambo v Tolminu. V tem času se je specializiral za

uničevanja granat in druge municije iz minule pa še iz prve svetovne vojne. Nič čudnega, če nekaj prav lepih vzorcev granat pričaka obiskovalca ob ograji Slavkovega doma. Seveda niso prav nič nevarne, ker jih je Slavko izpraznil.

Vojaštvo in zbiranje granat – to že gre skupaj. Od kod pa kar naenkrat veselje do drobnih lesenih izdelkov?

Anton Pezdirc

Izdelal je že več kot tisoč sodov

Po dolgotrajnem iskanju smo ga le našli. Doma nam je žena povedala, da je odšel k zidanic nedaleč od Trnovca. Res je bil tam. S sosedi so preskušali, ali je Martin res naredil iz mošta vino. Po po-

kušini so gostitelju vsi prikimali, da ima letos dobro vino. Pa kako ga ne bi imel. Koliko ljubezni, dela in neprestanih skrbi je vložil v tistih 1600 trt. Zadrugi je prodal več kot 5000 kilogramov

Pravzaprav se je vedno rad ukvarjal z lesom, ker je za seboj zapuščal občutek topline. Izdelal je leseno garazo ob cesti, pa lopo v sadovnjaku. Upokojitev mu je prinesla še več časa, ki ga je bilo treba nekam spraviti. Tista urica ali dve zvečer, ki ju preživi s prijatelji v »kvartanju za kratek čas, ne za denar« v bližnji gostilni, je vse premalo, da bi izpolnile jesen življenja, ki hoče biti še vedno plodna.

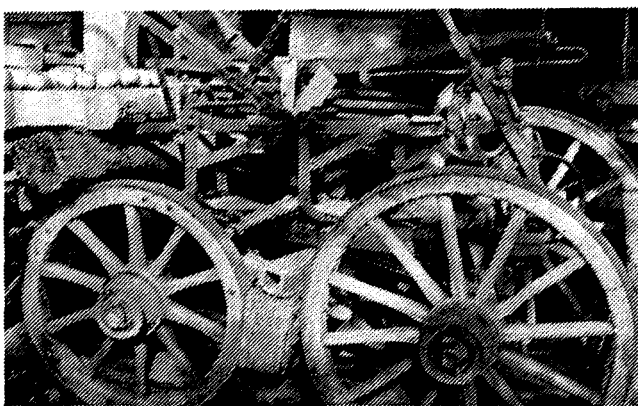
»Opazoval sem ta lesena obeležja padlim, ki so jih kobarški osnovnošolci pod vodstvom njihovega učitelja Miloša Volariča postavili v Kobaridu in okolici. Všeč so mi bila. Stopil sem po nasvet k Milošu. Kaj, če bi si tudi jaz poskušal v zimskem času krajšati dneve z dletom in kladivom. Miloš mi je posodil neke revije o japonski umetnosti. Začel sem počasi, najprej okorno, potem vse bolj usklajeno. Tako se je rodil moj Buda.«

Seveda se Slavko ni omejil le na budistične podobe. Njegova je tudi tridimenzionalna deklica, ki stoji pred hišo v bližnji vasi, pa lesni lestenci, ki visijo s stropa, so prišli iz njegovih spretnih rok, ob lopi v sadovnjaku je postavil lesenega hudiča in mu skozi usta napeljal vodo. Načrtoval je tudi kitajsko pagodo, pa pravi, da mu je »družinski svet« prepovedal, češ da se bodo ljudje smejali.

fantov? »Na prvem mestu je bila nacionalna osvoboditev,« pravi Slavko. »Socialno so nam vcepili šele potem, med partizani.«

Na Golobarju je četa 27 partizanov, med katerimi je bil tudi Vanja, držala devet ur neenake boje z bataljonom planincev, ki je šel osvestiti mož. Vanja je sam skočil v italijansko linijo, potegnil iz nje fašista in ga razorožil. Zato je dobil pohvalo komandanta primorske operativne cone. Tako je med drugim zapisal Drago Košmrl v Partizanskem dnevniku 28. decembra lani 1944.

Gradnikova brigada. Slavko je bil kurir oziroma spremljevalec komandanta primorske operativne cone Mirka Bračiča. Ob Bračiču se je bojeval na Stolu, Kolo vratu, Krnu in drugje. Kot kurir je bil tudi ranjen v nogo, pa pravi, da ni bilo prehud. Postal je komisar Beneške čete. Z enajstimi tovariši je v vasi Mirsa v Beneški Sloveniji napadel šestdeset esesovcev, ki so prišli ropat, pa se jim tokrat rop ni posrečil. Nadaljnje boje je doživljal kot komisar štabne čete pri 30. diviziji, od koder so ga poslali v oficirsko šolo pri glavnem štabu. Ko mi takole našteva zadolžitve, ki so se vrstile, se mi dozdeva, da ni bilo minute za oddih: komandir čete v Bazoviški bri-

Kmečki voz, navaden pač, bi rekel kdo, ki bi šel mimo. Toda od prve do zadnje žeblice, od prve do zadnje letve ga je izdelal Martin Petric sam.

še vse prepisano, še gotovo ni bilo, če bo res dobil sestrično, ko so že od njega zahtevali pšenico. Nimam, jim je

dela sode. Nič dosti ni govoril. Vzel pa je desko in pred mojimi očmi izdelal celo posodo. Natančno sem ga opa-

Človek se ne rodi samo zase, temveč tudi za domovino.

govoril. Oni pa, naj jo da in naj jo da! Toliko časa so gnali stvar naprej, da je Martin za nekaj dni pristal celo v zaporu. Potem je kot komunist obljubil, da bo prinesel tisto pšenico, pa če jo mora kupiti... Knjižico je moral vrniti...

Tisti čas so Martinu tudi močno prigovarjali, naj gre v službo. On pa ne in ne.

zaval – in si posodje za svoj vinograd izdelal doma.

Kakor je bilo s sodi, tako je bilo naprej tudi s kmečkim vozom, grabljami, vilami...

Od brata sem si izprosil dve ovčji koži, nekaj sem imel sam. Po spominu (pri partizanih smo imeli v Dobličici strojno) sem ustrojil kože, si ogledal pri kovaču njegov meh in si izdelal doma meh, da sem lahko koval dele za voz. Potem sem stopil h kolarju in videl, kako je treba napraviti kolesa. Le srede niso mogel izdelati sam, ker je bilo za takšno nalogo treba imeti posebno orodje. Potem smo redili junčke, jih prodali, kupili nove... in obdelovali zemljo. Pet hektarov je našega, od tega komaj hektar obdelovalne površine. Ostalo je grmičasti gozd, kjer je les le za drva dober.

Vaja dela mojstra in Martin se je hitro učil. Kmalu je znal sode popraviti tudi sosedom in temu ali onemu, ki ga je prosil. Sem ter tja je naredil kakšne grablje, pletel koše za na vozove in se lotil vseh popravil pri hiši sam.

Zdaj se najraje stisne v kuhinjo, kjer je toplo. Oči ga bolijo in se večjih opravil ne loteva več. Prejema pokojnino in se ne pritožuje. »Zdaj kar živimo,« pravi in pogleda ženo, ki mu pritrjuje. Ko bo toplo, nam je obljubil, nas bo nekega dne popeljal do bližnje partizanske vasi Popoviči, ki je bila med vojno požgana. Od tam je menda prelep pogled na Gorjance in Žužemberk in tam pozna Martin vsako vas, vsak zaselek. Pokazal na bo, kje so bile skrite partizanske bolnišnice, kje so potekale kurirske poti...

Pavel Repar

Kot ena sama čipka

Kar sem videla pri Pavlu Reparju v Idriji prejšnji teden, mi je misli napeljalo na dobre stare čase, ko so imeli ljudje več potrpljenja, ko je bila natančnost že pri vsaki

najmanjši stvari največja čednost, ko je bil lep tisti okvir, ki je bil bolj izrezljan, tista omara, ki je imela več izklesanih zavojev na na vogalih, ko so bili portali okrašeni s

»Bil je nekoč davno kaos, iz njega si stopil ti – ČLOVEK.

S svojimi rokami si posegel v naravo in bilo je DELO.

Vrgel si semena in dvignil mesta, speljal si ceste in ustvaril nas, bila je KULTURA.

Moč tvojega uma je vklesana kot v granitno skalo bodočnosti, ki je tvoja, kajti bodočnost je NAPREDEK.

Svet ni tako dovršen, da ne bi potrebovali tudi tvoje pomoči in tvojih hrepenenj.«

Iz dela Edvarda Kardelja Potovanje skozi čas

Živeti – to ne pomeni dihati, temveč delati.

kopico križcev, krogcev ter drugih skladnih in neskladnih likov. Slovenska folklor. Vse to je čas zabrisal, pravzaprav je naglica zabrisala. Kakor da je postalo mišljenje bolj enostavno in si je prilagodilo pripravnije moderne linije brez okrasov. Ali pa nas res čas prehiteva.

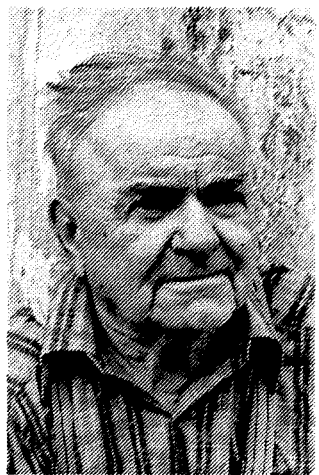
Pavle rezlja od svojega enajstega leta. V juniju letos jih je dopolnil dvainosemdeset. Bukove vezane plošče uporablja, sveder in tanko lasasto žagico, s katero izreže drobne čipkaste vzorce. Ti pa niso sami sebi namen.

Strel iz mitraljeza dveh Nemcev, ki sta nepričakovano pripeljala nasproti, je pokosil dva tovariša... Potem smo odšli na Gore. Nisem mislil, da bo tako hudo. Bil sem pač mlad in prepričan sem bil, da moje moči ne morejo nikoli opešati. Pa se je vleklo iz dneva v dan, iz kraja v kraj, z griča v grapo, od domačije do domačije in skozi gozdove. Spominja se novembrske hajke štirinštedesetega... »Bilo je 14. novembra, nedelja kakor letos. Cesto smo rušili v Poljanski dolini pod Lučno. Petnajstega smo šli naprej, cel bataljon. Dež in sneg. Tudi nitka ni bila suha na meni. Prišli smo k Merlaku v Žirovskih vrh. Kar stoje smo večerjali.

Potem so nas napadli domobranci. Šestnajstega smo prišli na Staro Oselico. Šestnajstega smo sklenili nadaljevati pot. Naprej ni bilo več mogoče. Povsod zasede, napadi. Morali smo nazaj proti Sovodnju. Na Leskovcu, čisto na jugoslovansko-italijanski meji so nas popolnoma razbili... »Pripoved se vleče, težka kakor utrujeni koraki borcev, vse tja do Baške grape, od koder je 1. maja 1945 z Grahovega Pavla prišel spet domov. Povejmo še to, da je bil od 8. januarja do 22. septembra 1944 Pavle kurir; najprej v tretjem, potem pa v drugem bataljonu Vojkove brigade. Šestega oktobra istega leta je prišel na komando mesta Cerkno kjer je kot starejši letnik služil v Narodni zaščiti vse do konca vojne.

»O, pa tudi ranjenec sem stražil med vojno,« pripoveduje moj sogovornik. »Bilo je nad Šmihelom pri Postojni. Takrat sem premišljeval, kako se bom poročil, kako bo lepo toplo in... kako bom lahko spet rezljal. Pa v času Italije ni bilo lahko priti do potrebnega materiala.«

Takoj po vojni se Pavle ni izneveril svojemu kurirstvu, le da je bila sedaj njegova naloga veliko lažja. Lahko je

kot ena sama čipka. Njegova žena Lucija pa je najbolj zadovoljna z lesenim motovilom, ki ga rabi pri klekanju. »Je pa že bolj tako, kot prej, ko sem moral držati na roke navite niti,« pravi nagajivo Pavle in pogleda svojo ženo, s katero sta skupaj prehodila že enaintrideset let za-

Človeška sreča je v življenju. Življenje je v delu.

konskega življenja, pa se imata še vedno rada. Spoznala sta se v partizanskih časih. »Takrat, spomladi 1944, ko so me tako bolele noge, da nisem mogel storiti koraka, sem cel mesec ostal v Rupicah v Otaležu. Lucija je skrbela zame.« Čas narodnoosvobodilnega boja je ostal dobro zakorinjen v spominu Pavla Reparja. Datumi so tako skrbno zapisani v njegovi glavi kot v dnevniku. Misli obujajo v življenje lepe in težke trenutke, dobre in tudi slabe ljudi, ki jim ne bi prisodil partizanstva v pravem pomenu besede. »Se vem, bilo je 21. novembra, ko smo šli iz Novakovi proti Plužam nad Cerkenm, jaz in še štirje Idrijčani. »Odrzvi puško,« so mi dejali, »gremo domov.« Kaj? Domov? sem vzkliknil. Mar je že konec vojne? Še se bomo hajkali!« Gnev je izražal njegov glas, ko je to pripovedoval.

Pravle je postal partizan 10. septembra 1943. »Kmalu po odhodu Italijanov so nas mobilizirali,« pripoveduje. »In že naslednji dan, ko smo s petimi tovariši korakali proti novi klavnici v Idriji, seveda popolnoma neoboroženi, sem zrl smrti v oči.

svobodno trkal na vrata ljudem v Idriji in jim prinašal v pisnih skrite vešele in žalostne novice. Deset let je bil pismonoša. Potem je dobil majhno pokojnino. Da bi zaslužil še kak dinar, se je honorarno zaposlil – čistil je gozd, potem pa je odšel v mizarnico za kurjača in stražarja. »Od petinpetdesetega leta sem, odkar imam priznan status borca, pa samo še doma kakšno stvar naredim,« pravi Pavel.

Vse njegovo veselje in tisto, kar smo napisali, da ljudje današnjega časa nimajo več – potrpljenja in natančnosti – je namenjeno rezbarjenju. Svojih prvih lesenih izdelkov v otroštvu pa se takole spominja: »Najprej nisem naredil nič. Potem je nastal okvir za ogledalo. Ko sem hodil še v avstroogrsko osnovno šolo, sem izdelal kapelico. Seveda je bila nadzorniku všeč, toda, ker sem bil le sin siromašnega idrijskega rudarja, ni bila deležna pozornosti. »Majhnega dečka je to seveda prizadelo. Kaj pa danes? Danes njegove izdelke dobro poznajo. Še pred kratkim jih je bilo nekaj razstavljenih v stari idrijski osnovni šoli.

Iz česa sestoji življenje? Iz tega, kar iz njega napravimo.

Cemu le bi se smejali? Sposobnosti?

Že kot mlad vaški fant je imel Slavko v rokah les. Pustimo zdaj otroške piščali in lesene puške. Spomin se ustavi v vojnih letih, v letu 1943. Tedaj je bilo Slavku devetnajst let. Dvajsetega januarja je odšel k partizanom, skupaj z Antonom Konavcem in Jankom Volaričem. Odšel je s svojo puško, s puško iz zarjavele zapuščine prve svetovne vojne, ki ji je sam izdelal leseno kopito. Nič niso spraševali. »Vanja boš,« so dejali in tako je dobil partizansko ime. Najprej Soški odred, potem Severno-primorski. Kakšno je bilo tedanje razmišljanje mladih

gadi, pa namestnik komandanta ruskega bataljona v Bazoviški, nato komandant bataljona v Idrijsko-tolminskem odredu in še komandant bataljona v 17. Gragorčičevi brigadi, vse do januarja 1945. Takrat je odšel v Rusijo v šolo. V Kijevu je bila artilerijsko-oficirska šola, ki je pravzaprav odločila o Slavkovem nadaljnjem življenju in delu. To pa ga je navsezadnje pripeljalo tudi do rezbarjenja.

Počasi rezlja; ne vedno, kadar pač dobi navdih, kakor umetnik. V izdolbinah v lesu išče pot domišljija. V lesenih ostružkih, ki letijo izpod dleta, izgublja občutek časa.

Martin Petric

Delo lastnih rok – rešitev

Martin Petric iz Ravnac v Beli krajini je možak, da malo takih. Človek bi ob njegovi pripovedi včasih pomislil, da se vrača v nek zdavnaj minuli čas, ko so spretni domači sinovi na kmetijah to in ono storili sami, namesto da bi dali v delo obrtnikom. O revščini in težkem življenju govorijo belokranjski griči sami, o tem, kako se je prebijal skozi življenje, pa nam je razkril delček pripovedi Martin, čeravno ni bil na začetku pripovedi prave volje.

O predvojnih letih je omenil le toliko, da je bilo veliko otrok in da je bil njegov rojstni dom v vasi nedaleč od Ravnac. Vojna sama je odjeknila v njegovo domovnjo že takoj spomladi 1941. »Bil sem na delu v Münchnu, kjer sem tesaril v gradbenem podjetju. Brat mi je poslal pismo, v katerem mi je sporočal, da je pri nas doma tudi že vojna, da so neki fantje že v gozdu in da naj pridem domov. Takoj sem šel.« Organizirali so odbore OF in naložili Martinu nalogo zbiranja orožja po terenu. Zlasti se iz tistih dni spominja predvojnega komunista in organizatorja odbora OF na Belokranjskem, zdravni-

ka Mihelčiča, pa Jožeta Borštnarja... Vse do konca vojne je deloval kot obveščevalni oficir na belokranjskem vojnem področju in je s tovariši vkorakal devetega maja ob deveti uri v osvobodeno Ljubljano.

»Po vojni pa tistega, kako je bilo prva leta, vam najraje ne bi pravil.« Solze se zalesketajo v očeh in klenemu možaku postane nerodno. Kajti njegova zgodba o domačih spretnostih in pridnih rokah ni nikakršen hobi, ni navadna zgodba o delu pridnih rok v pokoju. Martinova spretnost in iznajdljivost je bila nuja, da je lahko preživel, da je prehranil in preživel tudi družino.

Oče je kot preštevilnim Belokranjcem že pred vojno odrinil za zasluzkom v Ameriko, in ko je njegova sestra ostala mlada vdova s tremi otroki, jo je oče spravil z otroki vred čez veliko lužo. Kmetija, kjer je bila sestra priženjena, je tako samevala. Med vojno Martina ni posebno skrbelo, kako in kaj bo. Vsi skupaj niso imeli ničesar. Po vojni pa so sestrični otroci iz Amerike stricu darovali majhno posest, ki je ostala v Ravnacih. In ni bilo

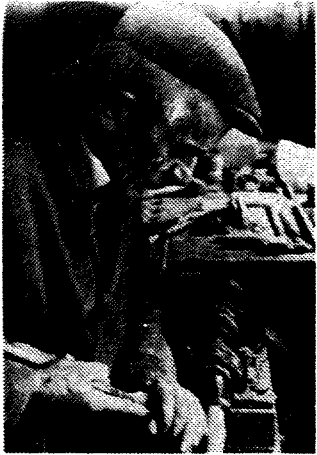

Rafko Funkl

Vedno je pri roki

Kadar se kmetu ali drugemu človeku v okolici Žalca zlomi držaj za katero koli orodje, ve, kam mora iti, da mu bodo hitro usposobili kramp, sekiro, cepin, koso ali kaj drugega. Odpravi se k Rafku Funklu v Griže. Poznajo ga že dolga leta kot pridnega delavca in skromnega človeka. Čeprav je po poklicu kolar, pa že dolgo ne dela več vozov. Včasih mu kakšen hribovski kmet prinese popraviti kolo od voza. Drugače pa dela samo še drobne stvari za prijatelje in znance. Vsak dan dela od jutra do večera, čeprav bi mu ne bilo treba. Ima pokojnino, toda ne more brez dela. Včasih si vzame malo časa in gre v dom upokojencev, kjer se sreča s svojimi sovrstniki in tovariši. Takrat zazivajo spomini.

Kmalu je ostal brez očeta. Star je bil šele dobro leto. Mati je težko garala, da je preživela njega in starejšega brata. Ko je bil Rafko star petnajst let, se je odločil za poklic. Ker je bil oče krojač, so ljudje govorili, da je bil preveč mehak, se je odločil za kolarja. Odsel se je učiti k Mihi Užmahu v Šempeter. V letih 1923 pa do 1926 je bil pri njem. Poznal je samo pot iz delavnice v sobo, v kateri je spal in obratno. Vsako soboto zvečer pa se je odpravil

domov v Griže. Sestajal se je s svojimi sošolci in znanci. Albin Vipotnik ga je prvi opozoril na nove ideje, na to, kako naj bi bil urejen novi drugačen, pravičnejši svet.

V letih 1926 do 1932 je bil pomočnik in odslužil je vojsko. Ko je prišel domov, je izpolnil vse pogoje za samostojno obrt. Doma je odprl

kolarsko delavnico, se poročil in rodila sta se mu dva sinova. Trdo je delal, da je preživel družino. Prišla je vojna in nemška okupacija. V narodnoosvobodilno gibanje se je vključil že leta 1941. Na terenu je delal do 1944, ko je postalo tudi za njega prevroče v domači vasi. Odsel je med partizane. Postal je referent za prehrano v gospodarski komisiji za okraj Lurd, ki se je pozneje preimenoval v Žalec. Po vojni je bil predsednik krajevnega odbora OF v Grižah. Nato pa so prihajale funkcije ena za drugo. V delavnici je delal čedalje manj. Po ustanovitvi občine Žalec je nekoliko prenehal delati v družbenopolitičnih organizacijah. Ugotovil je, da obrtniki nimajo socialnega zavarovanja. Z vsemi silami se je vključil v boj. Kmalu so si priborili socialno zavarovanje, saj je naša družba ugotovila, da so obrtniki še kako potrebni.

Do leta 1970 je bil uradni lastnik delavnice, tega leta pa jo je prevzel njegov mlajši sin Alojz. Novi lastnik je spremenil tudi obrt. Zdaj imajo pri njih »tisleraj«. Tudi starejši sin Rafko je v lesni stroki. V Megradu je lesni tehnik. Seveda ima stari gospodar Rafko v delavnici, ki je precej spremenila videz od takrat, ko je bil še on mojster, svojo krožno žago, ki jo je naredil 1932 sam. Tam so tudi električni skobelnik pa lesna stružnica in drugo. Sicer pa je delavnica, tam kjer dela sin, podobna že majhni tovarnici. Izdeluje razne ročaje za omela, lesene ščitnike za zavarovanje strelovodov na električnih daljnovodih in drugo.

Rafko Funkl je stal za stružnico, ko smo ga obiskali. Izdeloval je čepe za sode. Sadna letina je bila obilna, zato bo tudi veliko sodov polnih. V kotu je imel polno našaganega lesa. Pod njegovimi spretnimi rokami se bo tisti les spremenil v ročaje za lopate, cepine, sekire, krampe, motike, omela, čepe in vehe.

»Kolarstvo izumira,« je ob koncu dejal Rafko. »Tu pa tam je treba še popraviti ali narediti novo kolo za voz, drugače pa ni dela. Poklic ne izumira zaradi tega, ker ne bi bilo ljudi, ki bi ga hoteli opravljati, ampak zato, ker ni kaj delati.«

bilo. Drugo leto vojne je začel aktivno sodelovati v narodnoosvobodilnem boju. Bil je vodnik za pot čez železniško progo med Ljubnom in Padežem. Nekajkrat je sodeloval tudi pri miniranju proge. Poleg tega pa je opravil vsako nalogo – od prenašanja pošte v Novo mesto pa do različnih drugih obveščevalnih nalog. Leta 1943 je odrinil med partizane, najprej v osmo brigado, nato pa v enoto Narodne zaščite (v okrožnem načelstvu Novega mesta).

Po vojni je v bistvu svoje delo nadaljeval, saj se je pridružil delavcem Ljudske milice. Službovanje ga je vodilo od Radgone, Murske Sobote do Gorenjske, kjer je bilo še

mного težkih nalog pri čiščenju ostankov diverzantskih skupin. Nato je bil v različnih vrstah vse do upokojitve 1968. leta.

Še med svojim aktivnim službovanjem se je v prostem času ukvarjal z zeliščarstvom, z nabiranjem tavženetrož, poprove mete, melise, šipka, robidovega listja in seveda lipovo cvetje...

Iz posušenih zelišč je izdeloval zdravilne čaje, sokove iz bezgovih jagod, rdečih malin...

Stane pravi, da ga delati ni bilo nikoli sram. Čeprav se je

upokojil kot višji referent kriminalistične službe, je opravil še izpit za elektrovarilca in tako delal šest let vrsto ključavničarskih del. Imel je registrirano obrt in je bil z zaslužkom kar zadovoljen. Potem je prebolel hudo vnetje pljuč. Zdravniki so menili, da bo treba z delom počasi prenehati. Vročina mu je narasla, če je le nekaj korakov stopal okrog hiše.

Tako je začel Stane iskati smrekovo olje, za katerega je vedel, da mu bo pomagalo.

Ivan Bizant-Niko

Kladivo uporablja že petdeset let

Njegova konjička sta dokaj nenavadna za današnje čase. V Medvodah in okolici je še eden redkih, ki kleplje kose, pa starejše in onemogle ljudi striže na domovih. Obe umetnosti se je nau-

čil pri očetu v stari Jugoslaviji. Pravzaprav je dobil prve praktične nasvete od očeta. Prehitro je umrl, da bi ga naučil vsega, kar bi moral znati.

Njegov oče, ki je umrl leta 1932, je bil brivec samouk in je strigel ljudi pred nedelj-

Olja je dobil komaj za prvo silo, zato ga je začel izdelovati sam. Prvi poskusi kuhanja se niso posrečili. Čez čas pa je vendarle pridobil pravo olje. Že od vonja, ki se je širil pri kuhanju, je mimogrede okrevl. Začel je spet hoditi v gozd, nabiral iglice in storže in kuhati smrekovo olje – najprej za domače in sorodnike, nato pa za prodajo.

Potem je dobil po rokah ekcem in zdravniki so rekli, naj se s tem kar sprijazni, ker ne bo dosti bolje nikoli. Stane pa, trmast mož, se spet ni sprijaznil. Pregledoval je stare knjige in iskal, katera rastlina bi utegnila pomagati. Mešal je toliko časa in v tako različnih razmerjih, da je končno prišel do prave mešanice eteričnih olj... In ekcem na rokah mu je popolnoma izginil. Zdaj so minila že tri leta in bolezen se ni ponovila. Oglašati so se začeli ljudje, ki so ga prosili za takšno olje. Mnogi, ki jim je priskrbel svojo mešanico, so ozdraveli in tudi zdravniki so menili, da nekaj koristnega mora biti na stvari. Tako je nesel Stane Erjavec svoje mešanice olj na zavod za zdravstveno varstvo, kjer so mu tudi s strokovno analizo potrdili koristnost in zdravilnost njegovih izdelkov. Na osnovi teh dobrih novic je zaprosil za obrt in dobil odobreno prošnjo. Zdaj že drugo leto izdeluje olja. Nekaj mu pomagajo tudi domači, kadar utegnejo. Trenutno je bilo z izdelavo olja še več stroškov kot zaslužka, vendar so obeti dobri in upamo, da bo od izkušenj in truda tudi dobiček.

Ob koncu pogovora je tovariš Erjavec opozoril še na nekaj: »Včasih nekateri starejši ljudje in tudi borci radi ponergajo, jaz pa menim, da si vsakdo lahko najde kakšno koristno opravilo tudi po upokojitvi. Kajti ob delu ostaja človek tudi dalj časa zdrav in zadovoljen.

Ko je služboval v Celju in Ljubljani in je prihajal domov, ga je čakalo precej kos in srpov. Vedno je rad to naredil in še danes pridno in hitro vihti polkilogramsko kladivo za klepanje. Pravi, da je velika razlika v klepanju kose in srpa. Koso je lažje zaradi oblike, tehnika pa je povsod enaka. Najvažnejša stvar pri klepanju je drža, se pravi prileganje kose ali srpa na klepišče (babco). Ivan Bizant pravi, da dvakrat kleplje eno koso ali srp. Enkrat zato, da raztegne kovino, drugič pa za to, da dobi ostrino. Če hoče dobro skovati koso, rabi najmanj pol ure časa. Nova kosa pa rabi celo več kot 45 minut dela in obdelave, vendar še nima takšne ostrine, kot bi jo morala imeti. Takšno koso mora kmalu klepati še enkrat. Po njegovih izkušnjah lahko z dobro sklepano koso pokosiš tudi do pol hektarja trave. Seveda pa ostrina kose in ravno tako srpa ni odvisna

samo od klepanja. Zelo pomembno je, kako so jo v tovarni kalili. Kosa ne sme biti pretirna, pa tudi premehek. Dobre kose delajo na Muti, najboljše za gorenjske razmere pa so iz Tržiča. Kose iz Hrvaške so drugačne. So precej daljše in tudi orodje za klepanje je drugačno od tistega, ki ga uporabljajo v Sloveniji. Pomembno je tudi orodje za klepanje. Tudi to mora biti ravno prav trdo. Odlično orodje za klepanje izdelujejo kovači v Poljanski dolini.

Ivan Bizant-Niko pravi, da je za pravo ostrino kose ali srpa pomembna tudi osla ali brus. Zadnja leta pri nas uporabljamo le umetne bruse. Ti sicer ne rabijo vode, dajo hitro ostrino, vendar je ta kratkotrajna. Za brušenje kos je še vedno najboljša osla iz naravnega kamna, ki jo nosi kosci v osovniku iz lesa ali pa govejega rogu. Dober kosci vedno kane v osovnik nekaj kapljic kisa.

Štefan Plut-Ivančev

Slamnate strehe – Štefanova domena

Plutov ata jih ima že štiriinsedemdeset. Bolj glasno je treba spregovoriti z njim, ker nekoliko slabše sliši. To mu je ostalo še iz partizanskih dni, ko je s soborci napadal vlak nekje med Čušperk in Zdensko vasjo. Iz vlaka je priletela mina in ga zakopala v pesek. Nekaj časa mu je vse šumelo v ušesih.

Vojna je bila končana, Štefan se je vrnil h kmetovanju. Zime pa so mu bile vedno predolge, zato si je omislil celo vrsto opravil. Že iz predvojnih let, ko je bil še mladenič, je opazoval krovca, ki je pomagal prekrivati domačo hišo s slamo. Posnemal ga je in se nad tem delom navdušil. Poskusil je tu in tam

loteva cepljenja sadnega drevja in vinske trte.

»Včasih ni bilo tako kot danes, ko lahko vsakdo kupi sadike zlahke vinske trte. Sadili smo divjake in sem precepil v nekaj urah tudi do petsto, šeststo trt.«

To je sitno delo, ki ga ne more in ne zna vsak kmetovalec opraviti. Treba je izredno na tanko prisluhniti naravi, vonjati vreme z nosom, dobro paziti, kdaj se trta spomladi solzi. Poleg tega je posebno skrivnostno opravilo izdelovanje prave smolnate mešanice, ki je potrebna za obliž cepičem.

Ze četrti cepilni nož je obrabil v nekaj letih. Zadnjega, ki ga s ponosom pokaže,

Hiše so bile revne, pa tudi imenitne, kočice ali kmetiški dvori. Kjerkoli je bilo treba popraviti slamnato streho, je Štefan znal dobro opraviti.

popraviti kakšno streho, in ker so bili ljudje z njim zadovoljni, je nadaljeval. Poleti, nekako po mlačvi je odhajal za ves teden od doma popravljat strehe v bližnje in daljne vasi. Delal je tako pri kakšni hiši in so prihajali s prošnjami še sosedje. Računal jim je toliko, kolikor je videl, da pri hiši zmorejo. Zakrpane strehe pa so imeli vsi – tisti premožnejši in tudi reveži. Kdove koliko streh so prekrile njegove roke. »Včasih sem imel roke kar ranjene, kajti slama je ostraa...« Na jesen, po trgatvi, je odhajal od doma celo za mesec ali dva. Tako je prislužil otrokom za obleko in še kak dinar za druge potrebe.

Prekrivanje slamatih streh je postalo za Štefanova leta prenaporno opravilo, zato pa se še vedno z vso ljubeznijo in velikim znanjem

je tako nabrusil, da je oster kot britev.

Ob nedeljah, ko so vaški možje običajno odhajali k maši ali v gostilno, jo je Štefan prenekaterekrat ubral v sosedov vinograd cepiti trsje. Da so mu le dali dobro hrano, pa je bil zadovoljen. Nekega leta je na (pred vojno) velikem gospodarstvu cepil v dveh dneh kar šestdeset češenj.

Topel in prijazen dom je pri Ivančevih v Trnovcu. Vnučinja Silva posluša deda in poskakuje na stolu, snaha pripravljala kosilo, sin pa odhaja na popoldansko delo v Suhor. Štefan je posedel za mizo zaradi obiska, sicer se najraje smuka pri živini v hlevu in zunaj, med drevjem ter vinogradi. Letos je cepil drevje okrog prvega maja in pravi, da se je vse odlično prišlo...

Prilogo so pripravili: Živa Drole, Bojan Kuntarič, Bojana Žokalj-Jesih

Stane Erjavec

Zelišča za zdravje

Stane Erjavec-Mali pravi, da je doma iz revne hribovske domačije na Ljubnem pri Novem mestu. Komaj eno kravico so lahko redili, otrok je bilo pa šest. Vsi otroci so služili po hišah za pastirje, tudi Stane. Poleg tega so nabirali gobe in zdravilna zelišča za prodajo. Bili so iznajdljivi, kolikor je bilo pač mogoče. V Ljubljano so prodajali posušene in sveže nabrane zeli pri Bahovcu, v lekarni in tudi na novomeškem trgu. Največ tega o zdravilnih zeliščih jih je naučila mati, ki je o tem veliko vedela.

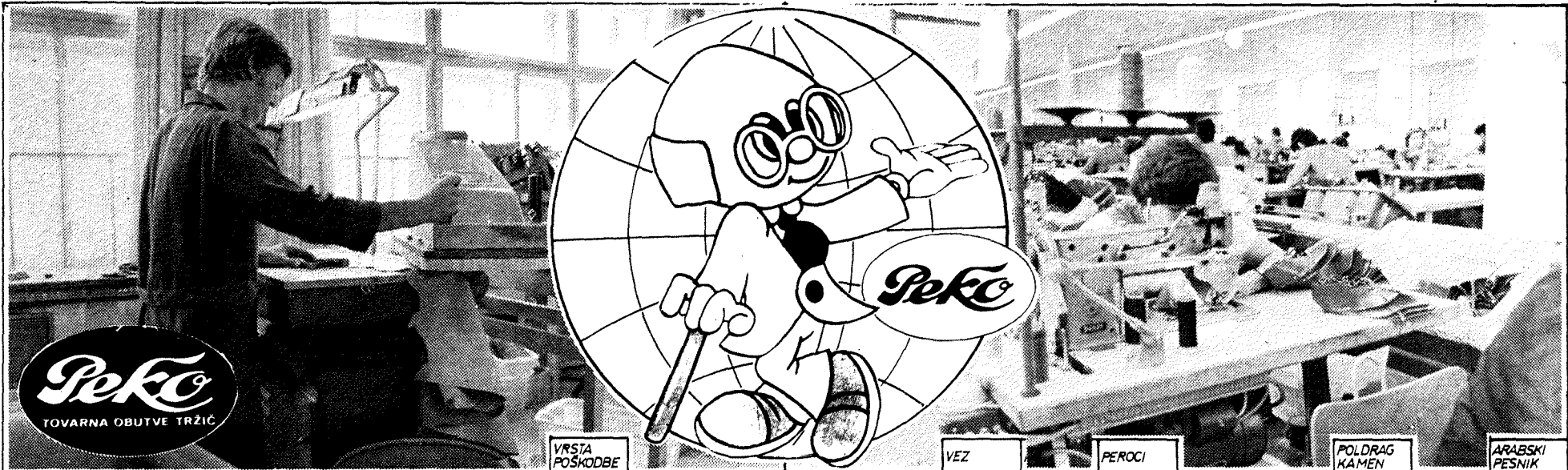
Stane je že pri štirinajstih šel v gozd med gozdarje in je tudi tam pridno nabiral je znana zelišča. Potem je prišla vojna. Šestnajst let mu je

NAGRADNA KRIŽANKA

PEKO TRŽIČ

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Tokrat vam je nagradno križanko pripravil delovni kolektiv PEKO TRŽIČ. Vsem našim številnim reševalcem želimo veliko znanja in sreče, z žrebom pa bomo med številnimi praviimi rešitvami, ki bodo prispele v uredništvo do 16. 12. 1982, izbrali nagrajence. Rešitve pošljite na naslov »Uprava TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana« in na spodnji del pisma napišite PEKO.

ZORAN POLIČ		VRSTA POŠKODBE	VRSTA SLAŠČICE	SUBJEKT	RODODENDRON	VEZ	PEROCI	POLDRAG KAMEN	ARABSKI PESNIK
					NA SVETU NAJBOLJŠI NOGOMETAS NAŠI RAZGLEDI			NEGRI	
						VELIK ŠPORTNIK SLOVENSKEGA ELEKTROINŽ.		ORIENTALS. PRENOČIŠČE	
							VRSTA BLAGA NAMIZNO PREGRIJALJA	STAR SLOVAN EDVARD KARDELJ	
NADIMEK BULATOVIČA					HLADETINA				ERBIJ
KARIČ					VRSTA PENEČEGA VINA	BUCHWALD SPREMLJEV. EROSA		BELGIJSKO LETOVIŠČE	ŠTEVNIK
		ZNAMKA ANGLEŠK. AVTOMOBIL.		ZNAMKA IZVENKRMN. MOTORJEV				TITOVO UZICE	VRSTA SOLATE
		UČENJE	VLADARJE. BIVALIŠČE	ZELENICA V PUŠČAVI	VEK		KONTAKT	DEL STANOVANJA	CENT
				VRSTA STAVBE			CEBELJA TVORBA	MESTO NA KITAJSKEM	
						PRODNIK		LJUBLJANA	
		TRIKISIK						RIMSKE STIRI	IZVRŠNI SVET
		MLINSKI ŽLEB				RESEVALNE SANI		VRSTA UJEDE	

		NAGRADNI KUPON
		IME: _____
		PRIMEK: _____
		NASLOV: _____

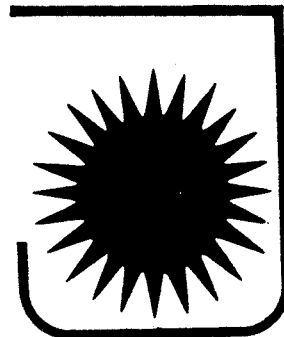
zavarovalna skupnost triglav

DOBRE ZAVORE
– VARNA VOŽNJA

SKUPŠČINA OBČINE PIRAN

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKI ODBOR ZRVS
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKI ODBOR ZVEZE SINDIKATOV
OBČINSKA KONFERENCA ZSMS
IZVRŠNI SVET IN DRUGE DRUŽBENOPOLITIČNE
ORGANIZACIJE

Čestitajo za dan republike 29. november

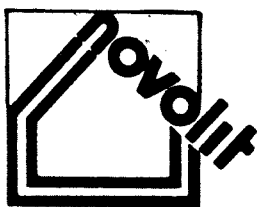
JUTRANJKA

INDUSTRIJA OTROŠKE KONFEKCIJE

n. sol. o.
68290 SEVNICA
SLOVENIJA

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKI ODBOR ZRVS
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKI ODBOR ZVEZE SINDIKATOV
OBČINSKA KONFERENCA ZSMS
IZVRŠNI SVET IN DRUGE DRUŽBENOPOLITIČNE
ORGANIZACIJE

Čestitajo za dan republike 29. november

Izolirka

LJUBLJANA

TOVARNA IZOLACIJSKEGA
MATERIALA N. SOL. O.

**TOZD NOVOLIT, n. sub. o. –
proizvodnja lahkih gradbenih plošč,
61385 Nova vas**

PRODAJNI ODDELEK V LJUBLJANI, OB
ŽELEZNICI 18

Telefon: (061) 798-008, 798-011 – Prodaja: (061) 42-402
Telegram: »Izolirka« Ljubljana – Telex: 31585 yu izo –
Tekoči račun: 50160-601-34163

Čestitamo za dan republike 29. november

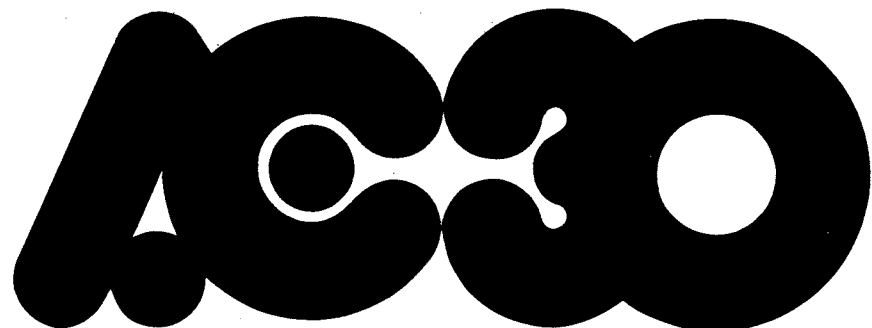

68000 Novo mesto
Bršljin 63
Telefon: (068) 21-050, 24-431
Telegram: ISKRA NAPA JANJA
p. p. 96
Telex: 357-70 YU ISKRUS
Žiro račun: 52100-601-10696

Iskra

Industrija za
avtomatiko
Ljubljana, o. o.
TOZD Tovarna
napajalnih
naprav
NOVO MESTO, o
sub. o.
Novo mesto,
Bršljin 63

**ČESTITKA ZA OBČINSKI
PRAZNIK in 20-LETNICO
ISKRE NOVO MESTO**

AUTOCOMMERCE

LJUBLJANA

**IG »SAVA«
KRŠKO**

Cesta krških žrtev 59

KRŠKO

PROIZVAJA za gradbeništvo:

Opažno betonske plošče »Omnia« za stropne vse dimenzij in koristne obtežbe po projektu; betonske zidake modularnih dimenzij debeline 7, 20, 25 in 30 cm. Betonske robnike za cestogradnjo in vrtove; razne tlakovalne in travne plošče ter mejnike; opažne betonske plohe za ročno montažo stropov; razne betonske elemente po posebnih naročilih; prane gramozne frakcije, pesek za malto in omete, kamen.

PROIZVAJA za elektrogospodarstvo:

Betonske podstavke »Univerzal« za sanacijo in novogradnjo lesenih daljnovodov. Betonske montažne trafopostaje za »Rade Končar« in »IMP«. Betonske ozemljitvene jaške, itd.

PROJEKTIRA:

Izdelava vseh vrst urbanistične in investicijsko tehnične dokumentacije. Gradbeni nadzor.

PROIZVAJA za komunalno ureditev:

Kandelabre iz armiranega poliestra »Arposa« za javno razsvetljavo.

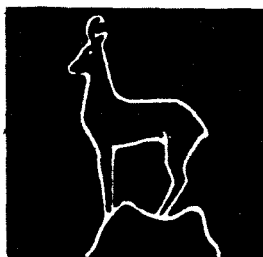

**mesokombinat
perutnina Ptuj**

PIŠČANCI, JAJCA, ZAKLANA PERUTNINA, MESO, MESNI IZDELKI, KRMILA,
DIVJAČINA

**TOVARNA DOKUMENTNEGA IN.
KARTNEGA PAPIRJA**

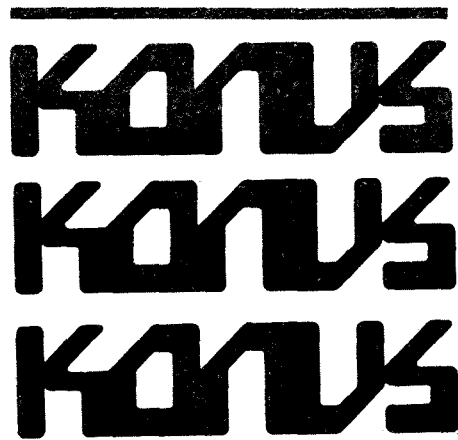
RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU z n. sol. o.

**TOZD
papirnica
b.o.**

**61433 RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU
JUGOSLAVIJA**

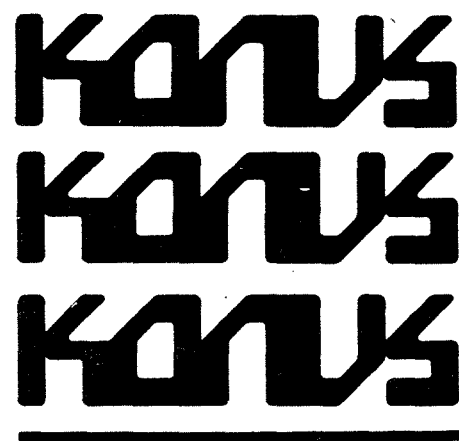
Brzojayni naslov: Papirnica Radeče • Telefon: Radeče (061) 819-302 •
Telex: 35136 YU PAP • Nakladalna postaja: Zidani most • Tekoči račun:
ADK podružnica Celje – poslovalnica Laško • račun št. 50710-601-16039

**Konus
Slovenske
Konjice**

*vsem delovnim ljudem
iskreno čestitamo
ob Dnevu republike*

delavci in družbeno politične organizacije Konus

ELEKTRO CELJE – DELOVNA ORGANIZACIJA ZA DISTRIBUCIJO
ELEKTRIČNE ENERGIJE
n. sub. o. Celje, Vrunčeva 2a, 63000

**TOZD ELEKTRODISTRIBUCIJA KRŠKO, n. sub. o.
KRŠKO 68270**
Cesta 4. julija 32

**IMOS
SGP TEHNIK**

**ŠKOFJA LOKA
STARA CESTA 2**

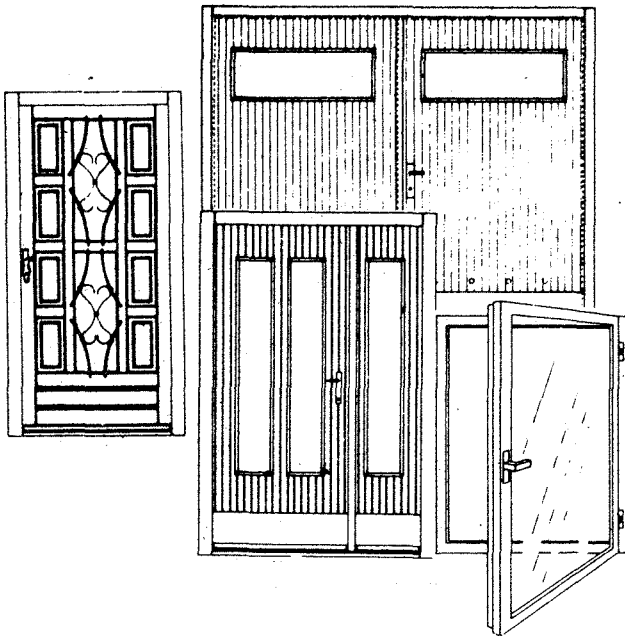
TOZD GRADBENIŠTVO O. SUB. O. • TOZD KOMUNALNE DEJAVNOSTI O SUB. O. • TOZD
PROJEKTIVNI BIRO O SUB. O.

Telefon: 60371

**LESNOINDUSTRIJSKI
KOMBINAT**

tel. (061) 751-295,

V industrijski prodajalni na Vrhniki, Kolodvorska ul.,

nudimo:

● **OKNA, VRATA, PREDELNE STENE,
OBLOGE, PARKET, POHIŠTVO ZA
JEDILNICE IN DNEVNE SOBE**

Prodajalna je odprta v ponedeljek, torek, četrtek od 7. do 13., v sredo, petek od 7. do 17.
in v soboto od 7. do 11. ure.

SKUPŠČINA OBČINE IDRIJA

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKI ODBOR ZRVS
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKI ODBOR ZVEZE SINDIKATOV
OBČINSKA KONFERENCA ZSMS
IZVRŠNI SVET OBČINE IN DRUGE
DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE

*Čestitajo za dan republike – 29.
november*

MODERNO
KVALITETNO
IZVIRNO

ZLATARNE-CELJE

Obdarite svoje najdražje z darilom trajne vrednosti
ZLATIM NAKITOM – ZLATARNE-CELJE

Dobite ga v vseh prodajalnah Zlatarne in v večjih trgovskih
hišah v Jugoslaviji.

Proizvodnja zlatega in srebrnega nakita, predelava plemenitih
kovin, rafinacija, izdelava zobnega zlata, export-import,
konsignacija, zastopanje tujih firm, trgovina na veliko in malo.

tovarna zaves p.o.
ljubljana,
šmartinska 52

ZA PRIJETNO POČUTJE V VAŠEM DOMU
ZAVESE VELANA

UGODEN NAKUP ZAVEŠ VAM NUDI
VELANINA INDUSTRIJSKA PRODAJALNA
NA ŠMARTINSKI CESTI 52 V LJUBLJANI

Ljubljanska banka

Temeljna dolenska banka
Novo mesto

Novo mesto, Kettejev drevored 1, telefon: (068) 21-635, 22-213, telex: 35736 yu lb nm,
telegram: lbanka Novo mesto, p. p.: 19

ČESTITKA ZA PRAZNIK 29. november, dan republike

KOPRIVA

Obeležja kraškim
junakom

V Kopri na Krasu je bila v nedeljo slovesnost, na kateri so odkrili spominska obeležja štirim kraškim junakom: Josipu Križaju, neustrašnemu letalcu, španskemu borcu, junaku NOB, ki se je smrtno ponesrečil 6. oktobra 1948 v Jambrovcu pri opravljanju službene dolžnosti, Hilariju Karižu – Stojanu, aktivistu OF za srednjeprimorsko okrožje, ki je med drugim preživel tudi napad Nemcev na šteti partijski tečaj v Cerknem, leta 1944 pa so ga nacifašisti obesili v Trstu, Maksu Medvedu-Bojanu, sekretarju OK SKOJ za srednjeprimorsko okrožje, fašisti so ga ustrelili v Pliskovici 1. decembra 1944, in Mirku Pircu-Slavku, prvoborcu iz Koprive, aktivistu OF za srednjeprimorsko okrožje, ki so ga četniki zaklali 13. marca 1945 v

Spominsko obeležje Josipu Križaju je odkril njegov prijatelj Silvo Ukmar, upokojeni pilot, domačin iz Koprive

Dornberku. O štirih kraških junakih so spregovorili njihovi sorodniki, prijatelji in predsednik ZSMS Sežana Igor Sosič.

Na slovesnosti v Kopri se je zbralo veliko prebivalcev Krasa, prišli so borci iz vseh krajev Primorske in tudi z onstran meje. V kulturnem programu so sodelovali učenci osnovne šole Edvard Kardelj iz Dutovelj in moški pevski zbor iz Dutovelj. Pripadniki JLA so izstrelili častne salve v spomin junakom. Člani ajdovskega aerokluba pa so odvrli na prizorišče slovesnosti venec v spomin na Josipa Križaja, po katerem ajdovski klub nosi tudi ime. Za poveljevalno delo in zasluge med NOB pa je občinska konferenca SZDL Sežana 39 krajanom Koprive in Brij podelila spominske značke OF slovenskega naroda.

JANI ALIČ

LJUBLJANA

Obletnica šišenskih
invalidov

Minilo je deset let od ustanovitve Društva šišenskih invalidov. O dejavnosti in težavah tega društva, ki šteje približno 1200 članov, smo že poročali, minulo soboto pa je bila v Domu invalidov in borcev NOV v Malenškovi slavnostna seja s podelitvijo priznanj in jubilejnih značk najzaslužnejšim posameznikom in organizacijam. Podpisali so listine o pobratenju med Društvom delovnih invalidov Voždovac iz Beograda in Društvom invalidov občine Ljubljana Šiška.

Po slavnostni seji, na kateri so spregovorili o dosedanjem delu društva, so delegacije iz Beograda in Šiške položile venec na grobnico narodnih herojev. Slavnostni govornik na sobotni slovesnosti je bil dolgoletni član in tajnik društva šišenskih invalidov Slavko Podlipec, ki je prejel tudi zvezno priznanje za šport in rekreacijo invalidov Jugoslavije. Dne 27. novembra pa se bodo začela športna tekmovanja v kegljanju, streljanju in šahu za prehodni pokal. Invalidska kulturna društva pa so sobotno slovesnost popestrila z bogatim kulturnim programom.

JOŽE ČURIN

Na slavnostni seji so podpisali listine o pobratenju

Vabila

Vse borce 15. divizije 7. korpusa NOVJ (SNOUB – Matija Gubec, 5. SNOUB – Ivan Cankar, 12. SNOUB – Stajerska, 15. SNOUB – Belokranjska, 1. artilerijska brigada, jurišnega bataljona 15. udarne divizije, prištabnih enot in štaba divizije) vabimo 11. 12. 1982 ob 15. uri v Domu JLA v Ljubljani.

Odbor skupnosti borcev
15. udarne divizije NOVJ

★

Vabimo vse nekdanje borce in aktiviste OF, ki so med NOB prebivali ali delovali na terenu Kodeljevo v Ljubljani da nam pošljejo sedanji naslov najkasneje do 10. decembra 1982. Zbiramo gradivo za krajevno kroniko in tovariško srečanje s podelitvijo spominskih značk OF. Naš naslov je: KOZB NOV Kodeljevo, 61110 Ljubljana, Ob Ljubljani 36/a.

★

Odbor skupnosti borcev 4. bataljona 3. brigade VDV-NO vabi vse borce na zbor skupnosti borcev 4. bataljona 3. brigade VDV, ki bo v petek, 10. decembra 1982, ob 10. uri v domu upokojencev na Prevaljah.

Zbor ima poleg tovariškega srečanja tudi delovni značaj. Sprejeli bomo Pravilnik o nalogah, organiziranosti in poslovanju skupnosti borcev 4. bataljona 3. brigade VDV-NO ter izvolili organe skupnosti. Dopolnili bomo že do sedaj zbrane podatke o aktivnosti bataljona med NOB ter dopolnili seznam živečih, padlih in umrlih borcev 4. bataljona. Za tovariše, ki še niso prejeli znaka koroških partizanov, bomo izpolnili vprašalnike, da bi ga prejeli pozneje. Zaradi pomembnosti zadev, ki jih bomo obravnavali, je udeležba nujna.

Odbor skupnosti borcev
4. bataljona 3. brigade VDV-NO

Napaka v letnici

Ko sem v 44. številki TV-15 brala sestavek pod naslovom Želijo si tovariškega stiska rok, sem našla napako. Tomšičeva brigada je namreč na Razboru bila enega najhujših bojov, in sicer 6. oktobra leta 1944, ne pa istega dne leta 1943 kot trdi pisec sestavka. Leta 1943 namreč na našem Razboru še ni bilo bojov.

Stefka Milanšek

Popravek

Opravičujemo se za neljubo pomoto v 46. številki TV-15. Sestavka Najresneje proti zmedbi ni napisal predsednik občinske konference mladine iz Nove Gorice Boris Frank, ampak naše uredništvo.

VRHPOLJE PRI MORAVČAH

Ob prazniku republike

Letošnji praznik republike bodo delovni ljudje in krajan v krajevni skupnosti Vrhpolje-Zalog pri Moravčah proslavili s pripravljenim programom. Posebno pomemben bo praznik za najmlajše, saj bodo cicibani sprejeti v zvezo pionirjev. Osrednja proslava bo v nedeljo, 28. novembra 1982, ob 15. uri v prostorih gasilskega doma na Vrhpolju.

Vse družbenopolitične organizacije in krajevna skupnost s podružnično šolo želijo, da se proslave udeležijo čim večje število krajanov, posebno pa staršev cicibanov, ki bodo sprejeti med pionirje.

JOŽE NOVAK

LJUBLJANA

Še bomo prišli

Člani treh krajevnih organizacij ZB NOV Savsko naselje, Ljubljana-Bežigrad smo se prve dni v mesecu oktobru odpeljali proti severni meji v Maribor in v Duh na Ostrem vrhu. Iz Ljubljane se nas je odpeljalo kar za dva polna avtobusa, žal pa nas je med potjo motilo deževno vreme, ki nam je zastiralo pogled v lepo stajersko pokrajino. Med vožnjo proti Mariboru nam je naš član odbora ZB tovariš Šebenik razlagal zgodovino bojov za severno mejo generala Maistra, bojov Lackovega odreda v okupirani deželi Stajerske.

V Mariboru smo se ustavili pred mestnim muzejem NOB, kjer nas je sprejel in pozdravil predstavnik muzeja, že upokojeni kustos Mirko Fajdiga in nam v razstavnem prostoru podrobno razlagal zgodovino bojov Pohorskega bataljona, o pohodu 14. divizije na Stajersko in na splošno o partizanskem gibanju na severnem delu Slovenije.

V Duhu na Ostrem vrhu smo se ustavili pred spomenikom, ki je posvečen obema revolucionarjema Djuru Djakoviču in Nikoli Hečimoviču in položili spominski venec. Obiskali smo tudi tamkajšnji muzej NOB. V popoldanskem deževnem vremenu, veselo razpoloženi, smo se odpeljali proti Mariboru.

Upamo, da izlet ni bil zadnji v te kraje! Člani izleta se prisrčno zahvaljujemo predstavniku mestnega muzeja NOB za izčrpano razlago iz zgodovine NOB in prijetno družbo med nami.

JOŽE NEUMAN

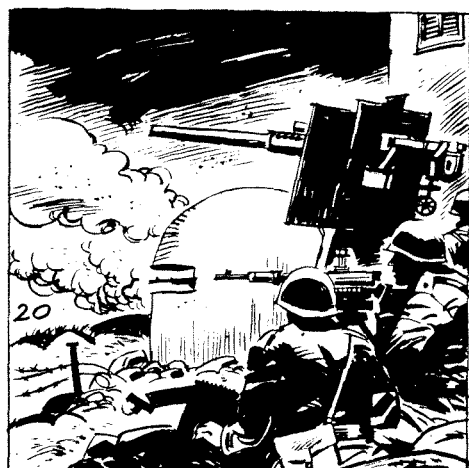
V Benečijo in Rezijo

Po Albertu Jakopiču – Kajtimiru je priredil Jelko Peternej

4

19. Fantje so se v Čadrgu preveč raztepli po hišah, in jih je bilo težko zbrati. Razen tega so borci hodili po samih kozjih stezah nad prepadi in v vražji temi, zato so izgubili precej časa. To noč je povrh vsega še nekoliko deževalo, kar je oviralo sam marš. Ob zori so prišli do Tolminščice, kjer bi morali čez most.

20. Toda nedaleč od mostu je bila italijanska postojanka v Pologu. Bilo bi prenevarno, če bi podnevi silili čez most, ki je bil povrh vsega še miniran. Nek fantič je šel čez most, na katerem Italijani niso pobrali min, ki so jih namestili že pred časom. Stopil je na eno od njih in odtrgalo mu je nogo. Brigada se je zavarovala, da bi ji Italijani naslednjo noč, ko naj bi šli čez most, ne pripravili presenečenja.

21. Danilo se je že, ko so se borci pomaknili od Tolminščice in se zavlekli v gozd. Tolminščica je majhna reka, vendar ima zelo strme bregove, in je brigada ni mogla prebiti. Ni bilo druge poti kakor čez most. V neki vrtači so prebili ves dan. Vaščani so jim po skrivnih stezah nosili hrano. Ob petih popoldan so se borci pripravili za pot naprej. Čez dan so naredili načrt, da bi čimprej dosegli Krn.

22. Krn je bil približen cilj pohoda v Benečijo. Maja meseca je ob petih popoldne še precej svetlo, toda borci niso čakali teme. Že popoldan so poslali čez mostič ptuljo s strojnico, ki je na drugi strani Tolminščice zasedla ugoden položaj nad cesto. Mislili so, da patrolje ne bo nihče opazil. Toda Italijani so jih zavohali. V postojanki je nastalo pravo razburjenje.

23. To se je še stopnjevalo, ko se je iz vrtače usula vsa brigada, ter se namenila proti mostu. Če bi imeli le količjak poguma, bi vžgali po koloni, tako pa so bili Italijani čisto tihi. Samo gledali so, kako se je pomikala dolga kolona partizanov. Ta je bila na videz še daljša kot v resnici, ker so hodili borci v razmaku desetih metrov drug za drugim.

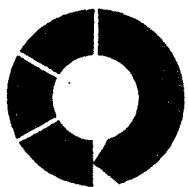
24. V koloni je bilo nad tristo partizanov. Italijani so bili vsi prestrašeni, hkrati pa veseli, da jih množica partizanov ni napadla. Tem pa še na misel ni prišlo, da bi razbijali betonske bunkerje, v katerih so čepeli Italijani. Hoteli so čimprej opraviti svojo osnovno nalogo; priti v Benečijo. Brez nervoze in v najlepšem redu je brigada prešla most in se začela vzpenjati v krnsko pobočje.

kovinotehna

CELJE, MARIBORSKA 7

- veleprodaja,
- zunanja trgovina
- maloprodaja
- inženiring

Kovinotehna, trgovska organizacija s celovito ponudbo

KOLEKTOR p. o.

kolektor, p. o., idrija, jugoslavija

65280 idrija p. p. 85
vojkova 10

Čestita za 29. november – dan republike vsem delovnim ljudem in občanom

**LIVAR
IVANČNA
GORICA**

n. sol. o.
IMP LIVAR n. sol. o.
IVANČNA GORICA
01 Ivančna gorica

61295 Ivančna gorica 91, Jugoslavija

telefon (061) 783-140 ● telex 31-570 yu IMP-LIV ● telegram: IMP – Ivančna gorica ●
žiro račun: 50130-607-77056 ● devizni kliring 50100-620-107-24236/5

IMP LIVAR n. sol. o.
IVANČNA GORICA
TOZD LIVARNE SIVE IN
NODULARNE
LITINE n. sol. o. 01 Ivančna gorica

IMP LIVAR n. sol. o.
IVANČNA GORICA
TOZD HLADNOVODNE ARMATURE
n. sol. o. 01 Ivančna gorica

IMP LIVAR n. sol. o.
IVANČNA GORICA
TOZD LIVARNA BARVNIH KOVIN
n. sol. o. 03 Ljubljana

IMP LIVAR n. sol. o.
IVANČNA GORICA
TOZD VIPO VZDRŽEVANJE IN
PROIZVODNJA ORODIJ
n. sol. o. Ivančna gorica

Čestitamo vsem delovnim ljudem in občanom za praznik, 29. november, dan republike

SKUPŠČINA OBČINE POSTOJNA

Čestita občanom ob dnevu republike –
29. november

PODJETJE ZA PTT PROMET

n. sol. o.

Koper Glagoljaška 8

*Čestitamo delovnim
ljudem ob prazniku
DNEVA REPUBLIKE*

**68000 Novo mesto
Bršljin 32**

Telefon (068) 24-273

IMOS

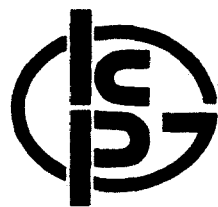
SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE
GROSUPLJE n. sol. o.
61290 GROSUPLJE, Taborska cesta 13

TOZD SPLOŠNE GRADNJE o. sub. o.,
GROSUPLJE, 61290 GROSUPLJE, Taborska cesta 13
– Izvaja vse vrste gradbenih objektov, raznovrstna popravila, nadzidave in adaptacije,
gradi stanovanja za tržišče v usmerjeni gradnji;
TOZD KOVINSKO LESNI OBRAT o. sub. o., GROSUPLJE
61290 GROSUPLJE, Taborska cesta
– Izdeluje in razvija raznovrstno opazno opremo, manjše gradbene stroje za moderno
tehnologijo gradenj. Izdeluje vse vrste jeklenih konstrukcij, opravlja vsa ključavničarska,
mizarska, žagarska in druga podobna dela, opravlja tudi celoten remont gradbenih
strojev in opreme;
TOZD PROJEKTIVNI BIRO o. sub. o., LJUBLJANA
61000 LJUBLJANA, Trubarjeva 65
– Izdeluje vse vrste tehnične dokumentacije;
TOZD GRADBENI POLIZDELKI – PROIZVODNJA o. sub. o., LJUBLJANA, 61000 LJUB-
LJANA, Cesta dveh cesarjev 393
– Proizvaja betonske montažne hale, elemente ter druge betonske izdelke in polizdelke,
pridobiva mineralne agregate, proizvaja železobetonske armature, izdeluje lesene opaže;
TOZD IGRAD GRADBENIŠTVO o. sub. o., VRHNIKA
61360 VRHNIKA, Tržaška cesta, blok S-7
– Izvaja vse vrste gradbenih objektov, raznovrstna popravila, nadzidave in adaptacije,
gradi stanovanja za tržišče v usmerjeni gradnji.
VSA DELA IZVAJAMO HITRO IN SČLADNO

CINKARNA CELJE

*ČESTITAMO
ZA
DAN
REPUBLIKE*

**KOMUNALNO
PODJETJE**

GROSUPLJE

Cesta na Krko 7
61290 GROSUPLJE

telefon 771-037, 772-311

*ČESTITA ZA PRAZNIK, 29.
november, vsem delovnim
ljudem in občanom*

50 LET

ODEJA

Tovarna prešitih odej
p. o.
64220 ŠKOFJA LOKA
Kidričeva 80

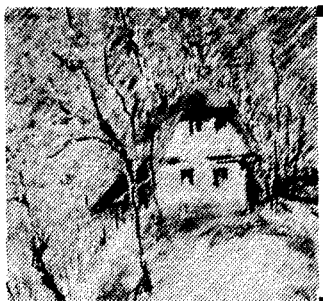
Odeja je v Jugoslaviji največje industrijsko podjetje, specializirano za izdelovanje prešite posteljnine. S svojim pestrim izborom in odlično kvaliteto sodi v sam vrh ponudnikov tovrstnih proizvodov.

- PREŠITE ODEJE
- OKRASNA
PREGRINJALA
- NADVLOŽKI
- VZGLAVNIKI
- SPALNE VREČE

so izdelani iz najraznovrstnejših tkanin modernih barv in vzorcev ter polnjeni s finimi, rahlo kodranimi sintetičnimi ali volnenimi vlakni.

DRUŽBENO- POLITIČNE ORGANIZACIJE IN OBČINSKA SKUPŠČINA GROSUPLJE

*Čestitajo za 29. november,
dan republike*

ANTON ERJAVEC

UPORNA IPAVCOVA DOMAČIJA

Ipavcova domačija ki je samevala na grebenu zahodnega pobočja doline Konomlje med Učjakom in sedlom Gnezdo, je med NOB mikavno privlačila partizanske kurirje in borce pa tudi večje enote NOV. Odmaknjena od ceste, ki se vijuga navzgor po dolini, z lepim pregledom nad precejšnjim delom doline ter primernim terenom za opazovalnice in izvidnice, je kot naročeno vzpodbujala postanke in počivališča borcev in enot NOV.

Dobrohotni in prijazni domačini so s svojim navdušenjem, požrtvovalnostjo ter neutrudnim delom za cilje NOB skovali vezi že s prvimi skupinami partizanskih borcev, ki so se pojavile v dolini. Tudi znani prvoborci narodni heroj Janko Premrl-Vojko, Slovenko, Srnjak, Lisjak, Jelen, Vovk, Tigr in drugi, so bili že v letih 1942/43 pogosto deležni prijetne topline in domačnosti te domačije. Partizanska pesem, ob spremljavi harmonikarja Hane in Pepčeta se je od tod razlegala nad dolino, vzpodbujala hotenja ljudstva po svobodi, sejala negotovost in strah med okupatorje in tonila v neskončnosti zračnih valov.

Že zgodaj spomladi 1943 pa so se nad Ipavcovo domačijo začeli razgrinjati tragični dogodki, ki so kot kopasti temni oblaki obviseli nad njo, prinašali moreče slutnje, trpljenje, strahote in žrtve.

Zaradi vse večje razgibanosti NOB v dolini, partizanskih napadov na fašiste in vojaške posadke se je okupatorja polastil strah. Zatekel se je k stopnjevanju nasilja nad prebivalci in začele so se hišne preiskave, aretacije. nekatere aretirance so pobili že med potjo, preden so jih priveli v postojanko. Razburljive vesti o nasilju nad aretiranci so v dolini vzbujale zaskrbljujoče ozračje.

Dne 6. maja 1943 se je iz postojanke v Srednji Kanomlji napotila dolga kolona italijanske vojske proti Ipavcovi domačiji. Dober lučaj pod domačijo je kolona naletela na skupino otrok, med katerimi je bil tudi šestletni Ipavcov Marjan. Nič hudega slutečega Marjana je iz skupine poklical podoficir in od njega zahteval, naj pove, »kje so ribelli«. Ker otrok ni zinil besede, so mu takoj prisolili nekaj zausnic. In namesto da bi otrok klonil, kot so pričakovali, sta se v njem še poglobila odpor in sovraštvo. Z upornim pogledom je Marjan premeril pred seboj stoječega italijanskega podoficirja, kateremu je prevelika jelena čelada smešno poskakovala na glavi. Obrnil se je nekoliko vstran in se prikrito nasmešnil, da njegov nasmešek ne bi izzval novih zausnic.

Tedaj se je med hišnimi vrati pojavila Marjanova babica Hana. Opazila je gručo vojakov, ki se je grobo znašala nad skupino otrok, med katerimi je prepoznala svojega vnuka. Strahovito se je nasršila in se brž pognala med gručo vojakov ter jih zaničljivo ozmerjala, zgrabila otroka za roko in ga odpeljala domov. Začuden nad starkino odločnostjo in pogumom so sprva obstali kot okamneli, nakar so se razporedili v kolono in odšli prek pobočja.

Kmalu se je po grebenu okrog Ipavcove domačije razgrnila množica vojaštva. Obkolili so poslopje, posamezne skupine vojakov pa so vdrle v prostore in pričele preiskavo. Gromozanski hrup, ki so ga povzročali vojaki med preiskavo, pa so dopolnjevali kriki, naj jim domači povedo, kje so partizani. Grožnjam, da bodo vse pobili, ni bilo ne konca ne kraja. Tenente »Barbuco«, ki je vodil vojaše, je neprestano grozil z nabrušenim vojaškim bajonetom in se zverinsko drl, češ da bo vsakemu nastavil nož na vrat in mu ga zabadal po centimeter vsakokrat, ko bo izgovoril »ne« ali pa »ne vem«. Ko s preiskavo niso našli nobenega partizana, so se odločili za aretacijo domačinov. Odnegli so vso Erjavčev družino, ki je stanovala v kmečki bajti, pa Ipavcovega Pepčeta in Vido. Vse so po mučnem zasiljevanju in pretepanju odpeljali v koncentracijska taborišča. Nekateri so se vrnili po razpadu Italije, drugi pa šele po vojni 1945. leta.

Ko je na domačiji ostala le babica Hana z vnukoma Ido in Marjanom, pa Italijani še niso umaknili očesa od domačije. Tod so se pojavljali ob vsakem času, čakali v zasedah, preiskovali okolico domačije in zasiljevali domačine. Tenente »Barbuco« je namreč že dalj časa imel podatke, da je nekje v bližini te domačije že od 1942. leta skrivališče terenskega delavca OF Karla Lapajnet-Stanka, ter da je ta povezan z Erjavčevimi in Ipavcovimi, ki mu vzdržujejo kurirske zveze s sodelavci v Idriji in Spodnji Idriji. Kljub temu, da so njegovi vojaki med preiskavami terena večkrat dobesedno hodili po pokrovu skrivališča v gozdu, ga niso odkrili, in Stanko je deloval na tem terenu do razpada Italije ter prek Ipavcove domačije nadalje vzdrževal zveze s sodelavci.

Vroč poletje 1943 je tudi dolini, ki je do tedaj trpela pod italijansko okupacijo, prinašalo prijetno olajšanje. Sredi poletja je bil zlomljen ducejev fašizem, 8. septembra pa je razveseljivo odjeknila vest o kapitulaciji Italije.

Dolina Kanomlje je po dolgem času svobodno zaživela, na Ipavcovi domačiji pa so Hana, Ida in Marjan že nestrpno pričakovali vrnitev svojcev iz internacije. V dolini je bilo živo kot še nikoli dotlej. Vse je hitelo s spravljanjem orožja in vojaške opreme v partizanske baze, prostovoljci so odhajali na zborna mesta in v dolini so nastajale nove čete in bataljoni NOV. Tudi z Ipavcove domačije se je začela umikati moreča nadloga neprestanega strahu pred hajkami in preiskavami. katere so Hani, Idi, Marjanu in okoličanom že načenjale živce. Vendar je bila ta domačija že zopet na pragu nove tlagije.

Po nemškem preboju goriške fronte je na Ipavcovo domačijo prispela nepopolna četa borcev, ki naj bi se tu zadržala od prihoda drugega dela enote. Razmestila se je v Ipavcovo kmečko hišo in po drugih delih gospodarskega poslopja, da bi se borci spočili in okrepčali. Potem ko je komandir določil moštvo za zavarovanje enote, so se borci odpravili k počitku, ki pa jim je le malo kasneje prinesel porazno presenečenje.

Na domačijo je kmalu zatem prispel tudi kurir Toni, ki je prenašal sporočila med obveščevalnim centrom pri »Robarju« in obveščevalnimi točkami na terenu. Utrujen in premočen se je nadejal počitka na Ipavcovi domačiji, na njihovi topli peči pa bi si osušil premočena oblačila, ki so se mu ovijala in prijemala na kožo. Na domačiji se je po štirih mesecih ponovno srečal s sestro Milko, ki se je pravkar vrnila iz koncentracijskega taborišča Frassinone. Po kratkem pogovoru o doživetjih v preteklih mesecih je Milka pohitela v gornjo sobo, da bi poskrbela za dojenčka prijateljice, ker je zaslišala, da se je prebudil. »Kasneje se bova kaj več pogovorila!« je vzkliknila, ko je hitela po stopnicah navzgor.

Toniju se je tedaj približal Marjan. Zvedavo je ogledoval karabinko, postavljeno v kotu. Marjan je z zadovoljstvom doživljal srečanja s partizani in z otroško radovednostjo spraševal o podrobnostih njihovih bojnih podvigov, vrstah in učinkovitosti orožja, ki so ga imeli s seboj. Njegova doživetja med NOB so se bogatila že od prvih pojavov partizanov v dolini in so že občutno presegala meje, ki oklepajo naravna otroška doživetja. Ko je Marjan odšel iz izbe, je Toni odložil premočena gornja oblačila in zlezal na kmečko peč. Prijetno ga je obdajal občutek varnosti, ker je bil med večjim številom borcev. Ozračje prijetnosti in topline pa je izpuhtelo, ko je iz pritajenega šušljanja borcev izluščil, da je stražar opazil kolono vojaštva na cesti v dolini. Ugibanja o pripadnosti vojaštva so bila tako različna, da so že vzbujala občutek rahle zmešnjave. Ni se hotel mešati v pogovor, kar mu je še povečalo notranjo tesnobo pred pričakovanim neznanjem. Ker nikogar od borcev ni poznal, je raje molčal, da s svojo radovednostjo ne bi pri borcih izzval pomislekov o strahopetnosti, zlasti še, ker je že njegova zunanost kazala skoraj otroško mladeništvo.

Zlezal je s peči, se oblekel in stlačil v nahrbtnik svoje stvari. Pregledal je karabinko in z nje obrisal mokroto. Neizmerno si je želel, da bi se v trenutku znašel v krogu borcev: Vojka, Jelena, Srnjaka, Tigra, Vovka, Zmaga in Stanka, katerih izkušnjam in bojevitosti je lahko slepo zaupal.

(se nadaljuje)

Zaposlovanje mladih v središču naše pozornosti

Danes se v naši družbi bolj kot v zadnjih letih ukvarjamo s problematiko zaposlovanja in si prizadevamo, da bi v okviru stabilizacijskih prizadevanj dosegli nekatere premike tudi na področju zaposlovanja. Vse politične organizacije in njihovi organi na vseh ravneh to vprašanje vedno pogosteje uvrščajo v dnevne rede svojih sej, konferenc in kongresov. Vedno je več tudi posvetovanj, na katerih strokovnjaki iščejo rešitve in predlagajo nekatere ukrepe za izboljšanje razmer na tem področju. Danes problem zaposlovanja ni samo jugoslovanski, temveč splošni svetovni problem. Zato ni čudno, da je moral ameriški predsednik Reagan nedavno priznati, da je danes v ZDA več kot 11 milijonov brezposelnih. Tudi v evropskih državah je danes na milijone brezposelnih.

Tudi v Mariboru se ukvarjajo s to problematiko. Zlasti je na tem področju aktivna mladinska organizacija, saj problemi zaposlovanja in brezposelnosti najbolj pestijo prav mlado generacijo. Zaradi tega so na mestni konferenci ZSMS in na republiški konferenci ZSMS pripravili že vrsto pogovorov in sprejeli vrsto sklepov za hitrejšo razreševanje problemov zaposlovanja, ki pa jih danes še vedno prepočasi uresničujemo. Zaradi tega je tudi delegatka ZSMS iz Maribora Milena Vodnik na letošnjem 11. kongresu ZSMS v Novem mestu spregovorila o problematiki zaposlovanja mladih. Med drugim je dejala, da je dosledno uresničevanje sprejetih usmeritev na področju zaposlovanja v sedanjih gospodarskih razmerah izredno težko. Dosežena stopnja rasti zaposlovanja je izredno nizka. Pri načrtovanju in usklajevanju politike zaposlovanja v ozdih je bil letos v primerjavi s prejšnjimi leti dosežen kvaliteten premik.

Planske službe v ozdih pri pripravi planskih dokumentov vse preveč izhajajo iz želja po hitrejšem razvoju, večjem obsegu proizvodnje in hitrejšem naraščanju dohodka, premalo pa upoštevajo ekonomski položaj doma in v svetu. Zaposlovanje na področju Maribora ob izvajanju politike stabilizacije ter ob upoštevanju oteženih pogojev rasti proizvodnje je v zadnjih letih stagniralo. Novembra 1981 je bilo za 0,6 odstotka več zaposlenih v Mariboru kot decembra 1980. Letošnje junjsko stanje pa je za 0,1 odstotka nižje v primerjavi z decembrom 1981.

Delegatka mariborske mladine je poudarila, da je v nasprotju z nizko rastjo zaposlovanja razmeroma visoka stopnja brezposelnosti. Brezposelnost je v prvih šestih mesecih letos porasla za 7,9 odstotka in v primerjavi s povprečno brezposelnostjo v prvih šestih mesecih v letih 1979-81 za 26,3 odstotka. Konec septembra je bilo 1772 brezposelnih. Brezposelnost pa prizadene predvsem mlade. Ob koncu leta 1980 je bilo brezposelnih 695 mladih, letos ob koncu junija pa 810, kar je 53,5 odstotka od vseh nezaposlenih. Ugotavljajo, da zaostrovanje pogojev zaposlovanja spremlja povečanje deleža iskalcev zaposlitve starih do 26 let. Med iskalci zaposlitve je med prijavljenimi diplomanti sred-

njih šol največ gimnazijskih maturantov, medtem ko je med poklicnimi usmeritvami največ prodajalcev. Konec septembra so zabeležili tudi visoko število iskalcev prve zaposlitve - 688. Intenzivno vključevanje v izvozne posle nekaterih mariborskih ozdov pa terja dodatno zaposlovanje, ki včasih tudi presega določila iz resolucije, vendar je v skladu z rastjo dohodka. Tako je Mariborska tekstilna tovarna letos zaradi izvoznih dejavnosti zaposlila 105 novih delavcev, vendar je bilo to začasno in se je njihovo število do julija znatno zmanjšalo. Na mariborskem območju je Hidromontaža letos v prvih šestih mesecih zaposlila kar 313 novih delavcev, od tega 90 odstotkov mladih.

V Mariboru posebej poudarjajo, da se mora mladinska organizacija aktivno vključevati v urejevanje problemov zaposlovanja ter si prizadevati za iskanje novih možnosti za zaposlovanje mladih. Več zanimanja bo treba pokazati za štipendiranje in štipendiste, ki pogosto po končanem študiju ostajajo na cesti. Mladinske organizacije v ozdih si morajo prizadevati tudi za sprejem pripravnikov, za pravočasno odhajanje delavcev v pokoj, za omejevanje pogodbenih del in nadur. Pomembna je tudi akcija mladinske organizacije na občinskih skupnostih za zaposlovanje.

Na mladinski organizaciji v Mariboru so na svojih konferencah ugotovili, da je nepoznavanje resnične strukture kadrovskih potreb še vedno velika ovira pri ustreznem razvijanju in usklajevanju zmogljivosti vzgojnoizobraževalnega dela. Mladinska organizacija mora v celoti vplivati na politiko zaposlovanja. Boj proti brezposelnosti je naloga vseh subjektivnih sil in vseh organov v naši samoupravni skupnosti.

Zanimivi so tudi podatki, ki jih je pripravila strokovna služba medobčinske skupnosti za zaposlovanje v Mariboru. Ozdi so za letos načrtovali zaposlitev 558 pripravnikov, kar pa je precej manj, kot je predvideno s samoupravnim sporazumom o usklajevanju načrtov zaposlovanja. Dejansko stanje pa je precej ugodnejše, saj je bilo po podatkih Zavoda za statistiko SRS v osmih mesecih letos zaposlenih 574 pripravnikov, kar je za 42,8 odstotka več kot lani v enakem obdobju in za 18,6 odstotka več v primerjavi z osem mesečnim povprečjem zadnjih treh let. Podobne rezultate kažejo tudi podatki, ki so jih zbrali od ozdov s posebnim vprašalnikom, ozdi so od januarja do avgusta letos sprejeli 563 pripravnikov. Zaskrbljujoče pa je dejstvo, da je bilo kar 39,6 odstotka vseh pripravnikov sprejetih za določen čas. Kljub stagnaciji zaposlovanja brezposelnost ne narašča v takšnem obsegu, kot so pričakovali.

Vzrok je predvsem v manjšem dotoku delavcev iz drugih republik in manjšem vračanju delavcev iz začasnega dela v tujini, kar ima za posledico večje vključevanje delavcev iz delovnih rezerv v občini in regiji. Precejšen vir zaposlitvenih možnosti dajejo tudi nadomestne potrebe zaradi upokojitve (po predvi-

devanji okoli 2100 sproščenih del in nalog). Brezposelnost se je v devetih mesecih letos povečala za 7,6 odstotka v primerjavi z enakim lanskim obdobjem. Povečanje brezposelnosti je v letošnjem tretjem četrtletju ob nekoliko ugodnejših zaposlitvenih možnostih znašalo 17 odstotkov in je manjše kot leta 1981, ko je povečanje doseglo 22,9 odstotka.

Kljub družbenim prizadevanjem za zmanjšanje obsega dela prek polnega delovnega časa je le-ta še vedno izredno velik. Tako so v 567 delovnih organizacijah mesta Maribor opravili 1.872.787 nadur v obdobju januar-avgust letos oziroma 21,5 nadure na zaposlenega. Največ nadur je bilo opravljeno v industriji (41,2 odstotka) in gradbeništvu (24,5 odstotka). Na podlagi zbranih podatkov o številu sklenjenih pogodb o delu v mariborskih občinah v obdobju januar-avgust letos ugotavljajo, da je v ozdih, ki so med anketiranjem štele povprečno 86.980 zaposlenih ali 94 odstotkov vseh zaposlenih v mestu Maribor, bilo sklenjenih 3199 pogodb o delu. Od skupnega števila pogodb o delu je bilo 1102 pogodb sklenjenih z upokojenci. Iz analize vzrokov za pogodbeno delo ugotavljajo, da je bil pretežno del pogodb sklenjen zaradi pomanjkanja delavcev določenih poklicev, delavcev s posebnimi znanji, zaradi bolniške ali druge daljše odsotnosti delavca ter zaradi sezonskega značaja dela. Ni sprejemljivo, da ozdi ob daljši odsotnosti delavcev sklepajo pogodbe o delu, namesto da bi za določen čas sprejeli brezposelne delavce prijavljene pri strokovni službi skupnosti za zaposlovanje. Res je, da za del sklenjenih pogodb ni na razpolago ustreznih brezposelnih delavcev. Po drugi strani pa je res, da ozdi velikokrat preveč zahtevno prikazujejo dela in naloge, za katere sklepajo pogodbe o delu oziroma zahteve prilagodijo delavcu, s katerim želijo skleniti določeno pogodbo o delu. Na strokovni službi so zbrali tudi podatke o številu zaposlenih delavcev, ki izpolnjujejo pogoje za upokojitve. V mariborskih občinah je samo 143 takšnih primerov, kar pomeni, da v tej smeri ni mogoče iskati večjih možnosti za hitrejšo zaposlovanje mladih. V Mariboru ocenjujejo tudi možnosti za zaposlovanje v prihodnjem letu. Skupne zaposlitvene možnosti znašajo prihodnje leto po predvidevanjih v mestu Maribor 3251 ljudi, kjer so upoštevane potrebe po delavcih in pripravnikih za nedoločen čas za nova dela in naloge ter za nadomestitev tistih, ki se bodo upokojili v prihodnjem letu (2529 zaposlitev).

Ob načrtovanju zaposlovanja pa v prihodnjem letu in tudi v prihodnje ne smemo pozabiti mladih, ki zaslužijo vso pozornost. Za zagotovitev delovnih mest bo treba aktivirati ne samo skupnosti za zaposlovanje, temveč vse družbenopolitične organizacije in delovne organizacije. Mladinska organizacija pa je poklicana, da problematiko zaposlovanja tudi v prihodnje v sodelovanju s fronto organizirano SZDL vedno znova vključuje na dnevni red svojih organizacij in organov.

Marjan Kos

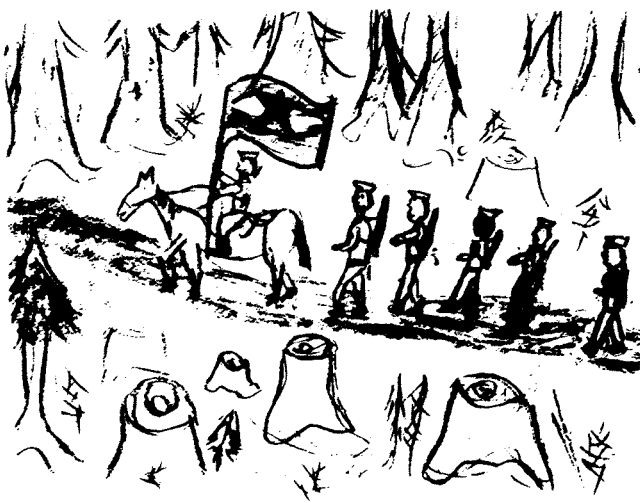
Dan republike

Devetindvajseti november je dan, ko slavi naša republika svoj praznik. Ljudje se spominjajo raznih dogodkov iz vojne, ki so pripomogli k svobodi naše domovine. Med njimi se spominjajo pionirjev, ki so aktivno sodelovali v ilegali. Prenašali so različna sporočila ter se trudili, da so čimbolj pripomogli h koncu vojne. Niso poznali igre kot otroci današnjega dne. Spremljale so jih puške, mitraljezi ter bombe. Njihovo življenje je bil strah, ki so ga preživljali v bojih. Niso poznali veselja otroških let, ki se ga vsak vedno rad spominja. V njihovem spominu

sta ostali otožnost in mrkost. Živeli so v pomanjkanju, vendar so upali na boljši jutri. Njihova pota niso vodila na igrišča. Vila so se po temnih gozdovih, tudi v zimi, ko je mraz segal do kosti. V sebi pa so nosili moč, ki je ni strl noben poraz.

Dan republike je močno povezan z osvobodilnim bojem. Zato se tega dne še posebej spominjamo dogodkov iz naše revolucije, dogodkov, ki so pripomogli k ustanovitvi naše države, socialistične federativne republike Jugoslavije.

NATALIJA BOŽIČ, 8. c
OŠ Drago Bajc, Vipava

SANDI PODGRAJSEK, OŠ Stranice: Svobodi naproti

Ponovno pred zastavo

Sedmi razred! Že! Kako hitro minevajo leta. Že sedem let je minilo, odkar sem stala pred pionirsko zastavo in drdrala zaobljubo. Sedaj pa bom kmalu ponovno stala tam in ponavljala zaobljubo, toda tokrat ne pionirsko, pač pa mladinsko.

Kako veseli smo bili takrat, ko smo se že nekaj tednov pred 29. novembrom učili zaobljubo. Ponosni smo bili, da smo postali pionirji. Pionirji, ki imajo moč pomagati svoji domovini. Ji pomagamo? Seveda ji, saj smo dobri pionirji!

Prav dobro se že več ne spominjam, kako je potekal tisti dan. Postati pionir... Vsi vemo, kaj pomeni ta beseda. Samo beseda? Ne, ni le beseda; pomeni še vse kaj več. Za besedo se skriva vsa ljubezen do sovrstnikov, prijateljstvo, pomoč, skriva se človek, ki ve, kaj je njegova naloga.

Veseli smo bili, ko smo dobili kape in rutke in zelo ponosni, ko smo jih ob kakšni priložnosti lahko natakili na glavo.

Devetindvajseti november pride, pa zopet mine, misli in obljube pa ostajajo.

NATAŠA SAMOR, 7. d
OŠ Jože Moškrič, Ljubljana

Domovina, svoboda in mir

Tri besede so mi najmilejše: domovina, svoboda in mir. Srečni smo v domovini, kjer vladata sreča in veselje. Nam se ni treba bojevati za svobodo, kot to delajo danes mnogokje po svetu. Palestina, dežela, kjer vladata nasilje in smrt. Se so dežele, kjer ljudje beže iz svojih hiš, domov, kjer poje puška, mitraljez. Kdo bo ustavil prelivanje krvi, trepet in strah? Pomislite, vriskam od veselja, ker mi ni treba nikamor bežati, se nikogar bati, drugod pa jok in stok! Zadovoljna sem z življenjem pri nas, saj imamo: domovino, svobodo in mir!

IRENA SVAB, 4. r
OŠ Stranice

DOMOVINA MOJA

DOMOVINA MOJA, RADA TE IMAM
KER V TEBI ŽIVIM. V TEBI SEM SE
RODILA IN SE UČIM.

Musič Sabina 3b
OŠ Cvetko Golar Šk. Loka
dopisniški krožek

Zastava, ti naše sonce

Tako skromna, čista in lepa se mi zdi ta zastava. Tako polna in bogata v svoji skromnosti. Zdi se mi kakor mati, za katero veš, da si v njenem objemu varen in srečen... Prav tako se mi zdi naša zastava. Pod njenim okriljem in njenim soncem smo varni, srečni, razigrani, brez strahu in, kar je najpomembnejše, svobodni smo.

Stopam po kamniti poti, ki vodi ob gozdu in me pelje domov. Poslušam tiho in glasno petje ptic, ki so se pravkar prebudili, opazujem drevje, na katerem so že prvi brstki. V gozdu sta že ozeleneli dve mladi bukvi, kmalu bodo tri, štiri, pet in kmalu bodo ozelenele vse bukve, vsi hrasti, kostanji, breze, gabri, macesni in kmalu bo ozelenel ves gozd. In kakor spomladi zelenijo drevesa v našem gozdu, tako je zelenelo, raslo, se upiralo in skupnimi močmi vstalo naše ljudstvo. Prav tako. In ena izmed teh hrabrih, prvih ozelenelih bukev je bil prav naš tovariš Josip Broz-Tito. Za njim je

vstalo ljudstvo, kakor za prvimi ozelenelimi bukvami ozeleni ves gozd... Iznad gozda sveti majhno sonce. Sonce, ki postaja vse bolj žgoče in vse bolj čutim njegove žarke in poljube na lice...

Takšno sonce je bila našemu ubogemu in hkrati bogatemu ljudstvu prav ta naša in Titova zastava. Sonce je bila rdeča peterokraka zvezda sredi nje in temu soncu, v Titovih rokah, je sledilo ljudstvo. Skozi dež, sneg, burjo, viharje... Vse do toplih pomladanskih dni je trdno korakala naša četa.

Svobodni smo. Hvaležni smo vam. Hvaležni smo vam, mi otroci hrabrih staršev, mi in vsi rodovi za nami vam bodo hvaležni. Ponosni smo na vas.

Še bomo stopali v naši četi, še bomo sledili našemu soncu, naši peterokraki, besedam in liku tovariša Tita. To obljubljam mi, narod in otroci Jugoslavije.

TANJA VELDIN, 8. a
OŠ Kerenčičevih Pesnica

Svobodna domovina

Vsak človek ima svojo domovino. Lepo je, če živiš v miru in svobodi. Težko je opisati, koliko je bilo prelite krvi in darovanih življenj za svobodno Jugoslavijo.

Po drugi svetovni vojni so začeli obnavljati porušeno domovino. Naši narodi so si z velikimi naporii pridobili zmago. Vodil jih je naš dober tovariš Tito.

Iz leta v leto je postajala domovina lepša. Zgradili smo veliko novih tovarn, cest in železnic. Razvijala so se nova mesta. Naša domovina je socialistična. Nanjo sem zelo ponosna. Želim, da bi ostala vedno svobodna. Težko bi mladi sprejeli strahote, ki jih prinese vojna.

DANICA VUDLER, 7. a
OŠ Malečnik

Domovina se brani z ljubeznijo

Domovina se brani
z dobro voljo,
s svobodo,
z bistro vodo
in pridno roko.

Domovina se brani
z učenjem,
s hrepenenjem
in poštenim življenjem.

Domovina se brani
z ljubeznijo in vso svojo lepoto!

JANJA KOS, 7. a
novinarski krožek
OŠ Artiče

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Moja domovina

Moram povedati, da na temo o domovini, kaj nam pomeni ta beseda, zakaj jo imamo radi in kaj ji bomo podarili za rojstni dan, ni bilo ravno pretiranega odziva iz vaših vrst, dragi naši mladi dopisniki. Človek si lahko misli to in ono. Nikakor ne mislim, da zato, ker niste napisali, domovine nimate radi. Dopusčam si tudi misel, da ste o domovini že velikokrat govorili in pisali, pa se vam ponavljanje zdi že kar malo odveč. Pa ni odveč. S ponavljanjem se pojem domovine utrjuje, pogloblja in dozeveva. Prav gotovo ste lani, ko ste bili leto mlajši in ste manj vedeli, drugače razmišljali.

Poglejmo, kako razmišljajo učenci dveh osnovnih šol: ena je Jože Moškrič iz Ljubljane, druga pa - ja, nič niste napisali Enej, Tjaša, Goran, Davor, Vesna, Aleš, Katja itd., niti iz katerega razreda ste. »Domovina je kruh«, pravi Enej Tedeško in Tjaša Lotrič hitro dodaja: »je mati in je dom«. Goran Grujič trdi, da je domovina vse, kar mi delamo, za Katjo je to sreča, veselje in radost, ki jo imamo v srcu, Gregor dodaja k temu še republike, hiše, mesta, šole, trgovine, ljudi, živali, rastline, balone, helikopterje, ladje, avtomobile... Nena Dokuzov je napisala: »Moja domovina - to je naša zgodovina, preteklost, sedanjost in prihodnost, to je žareča zvezda, ki nikoli ne ugasne, je toplo sonce, ki nas greje tudi v najhladnejših trenutkih, to so vsi naši narodi in narodnosti, ki so se združili v skupen boj, ki so prelivali kri za svobodo, ki so gradili domovino v težkem povojnem času. Besede Amire Kauković so prišle naravnost iz srca: »Domovina je šest republik, šest src, iz katerih sijejo tovarstvo, ljubezen, bratstvo, svoboda in svetel spomin na slavne čase.«

Ja, kaj pa darilo? Za rojstni dan je treba darilo. Naši osnovnošolci takole darujejo: Za rojstni dan bom domovino obdarila z vsem, kar mora imeti dober pionir. (KARMEN OGULIN) Podaril ji bom zvestobo. (MATJAŽ GALJANČIČ) Domovini bom podarila vso svojo ljubezen. (NATAŠA VIŠNIKAR). Domovini bi za rojstni dan podarila cvetje. Podarila bi ji šest raznobarnih cvetov, povezanih v šopek s trakom miru. (NENA DOKUZOV).

Lepo praznujte, dragi naši mladi dopisniki, saj je praznik domovine praznik nas vseh!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

METKA SODERŽNIK, 2. r.: Pozdrav republik

Kdor delati zna, nekaj velja

Pri pouku slovenskega jezika in dopisniškem krožku smo poiskali pregovore o delu. Z njimi bomo opremili učilnice in hodnike. Nekaj si jih preberite:

Kar odložimo, to založimo.

BERNARDA

Kdor obilo seje, obilo žanje.

STANKA

Kdor je len, je tepen.

VALENTINA

Pošteno srce in delovne roke so največje bogastvo človeka.

MARJETKA

Kdor zemljo obdeluje, si srečo kuje.

PETER

Veselo na delo, da uspeh bo imelo.

GOJKO

Mnogo velja, kdor kdaj ima, še več velja, kdor delati zna.

TONČEK

Da je treba delati, se zavedamo tudi mi. V letošnjem letu smo pomagali spravljati poljske pridelke kmetom. Lomili smo koruzo, pobirali češplje, jabolka. V akciji je sodelovalo 82 pionirjev, ki so pomoč nudili v popoldanskem času ali med prostim časom v COŠ. Kmetje so veseli, posebno starejši, mi pa še bolj.

Pionirji COŠ Stranice

Kako sem postala pionirka

Devetindvajsetega novembra sem postala pionirka. Najprej smo dobili pionirske kapice in rutice. Nato smo šli v gledališče. Starejši pionirji so nam pripravili kulturni program. Peli so pionirske pesmi. Slovesno smo ponavljali besede pionirske zaobljube. V hotelu Triglav so nam razdelili izkaznice in značke. Preden smo odšli domov, smo se še posladkali s torticami, čokoladami in bonboni.

KATJA ZUPAN, 2. c
OŠ JP-V, Koper

Spomin na prvi pionirski dan

Vsem starejšim učencem sem zavidala, da so že pionirji. Bili so tako važni in so mimo nas hodili kot mimo kopriv in plevela ob poti. Zanje smo bili le »malački.« Zato sem komaj čakala dneva, ko bom stala z modro kapico in rdečo rutico okrog vratu.

Pa je tudi ta dan prišel. V modrem krilcu in beli bluzici sem čakala, kdaj bodo začeli klicati naša imena. Ko so vendarle prebrali vse recitacije in odigrali vse igrice, sem končno le zaslišala svoje ime. Kako ponosno sem odkorakala k mizi, kjer sem dobila pionirsko izkaznico, ki je bila tako majhna in drobna. Okrog vratu pa so mi za-

vezali veliko rdečo ruto, na glavo posadili modro kapico, ki se mi je ustavila komaj pri ušesih. Stali smo v ravni vrsti in ponavljali zaobljubo za starejšim pionirjem. Vsi smo lezli k mikrofону in se pred njim prerivali, kot bi hoteli z zaobljubo vsemu svetu povedati, da smo postali pionirji, da smo postali nekdo, ki ni več »malaček«.

Doma sem, kljub hudemu mrazu v tanki bluzi obšla vse sosedje in navdušeno ponavljala, kako čudovito je postati pionir. Vsi so mi samo prikimavali, saj do besed sploh niso prišli.

URŠA URBANC, 7. b
OŠ Notranjski odred, Cerknica

Pogovor s predsednikom predsedstva Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Vladimirjem Ščekićem

Na mnoge stvari smo borci opozarjali že prej!

S predsednikom jugoslovanske borčevske organizacije smo želeli v prvi vrsti spregovoriti o tem, kakšno je stanje odnosov na področju mednarodnega borčevskega zblizovanja, na področju iskanja skupnih osnovnih nalog in ciljev, kakšen duh je prevladoval na zboru svetovne borčevske organizacije FMAC. Brez dvoma ima tudi borčevska organizacija kot del skupne fronte organiziranih političnih sil v naši državi nalogo, da povsod, kjer se srečuje z vojnimi veterani in borci različnih vojn, predstavlja in tudi zagovarja ideje neuvrčenosti, zahteve po miru in razorožitvi.

S tovarišem Ščekićem smo se pogovarjali ravno v času, ko so stopili v veljavo prvi ukrepi zveznega izvršnega sveta. Ker so sprožili poleg splošno razširjenega trdnega mnenja, da je bil skrajni čas za to, da se nekaj ukrene, tudi negodovanja in so razburkali javnost, je bilo treba spregovoriti tudi o tej temi.

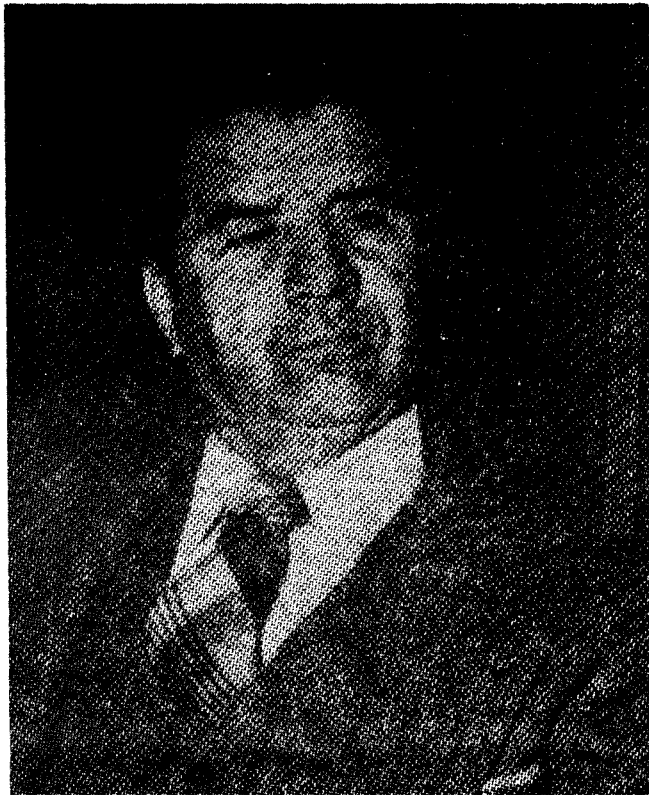
Tovariš predsednik, le eno vprašanje bi vam radi postavili na domačo temo. Čeravno sva se sestala, da bi govorila o ozračju in tokovih, ki prevladujejo v mednarodnih borčevskih srečanjih in še posebno o vaših vtisih z nedavnega srečanja v Nici, je nekako na dlani vprašanje, ki se poraja ob zadnjih ukrepih zveznega izvršnega sveta, kaj se dogaja z našo socialistično moralo in kaj je z vsem tem našim zakladom, ki ste ga vi borci priložili v krvavih vojnih letih?

»Neprijetno je govoriti o tem danes, ko tako čivkajo že vsi vrabci na strehah. Moram pa vendarle takoj poudariti, da smo borci na to občutljivo vprašanje moralnih vrednot v naši družbi opozarjali že zdavnaj. Zdaj, ta hip je čas za delo! Borci zahtevajo pošteno delo in obnašanje vseh delovnih ljudi. Zahtevajo patriotsko obnašanje in dobro organizirano delo, kajti to dvoje nam je v prvi vrsti življenjsko potrebno. Ni nam treba o tem na dolgo in široko razpravljati. Zahtevati moramo! Zahtevati moramo, da bodo delali v prid naše celotne skupnosti vsi!

Prav o tem vašem vprašanju sem govoril pred dvema letoma na dvanaesti

zapirajo tržišča v okviru regij, pokrajin in republik, kar nekam preotro da so to plodna tla za

narjem je govoril takrat Ščekić. Kar nekam preostro je izzvenela njegova

Vlado Ščekić

krepitev nacionalizma. Ne prihaja do velikega upadanja investicij – kljub stališčem – tako partijskega kot državnega predsedstva. Obstajajo nekakšno zrašč-

razprava, kot da ni vse res tako zelo zaostreno. Zato v našem sedanjem pogovoru mirno reče: »Poglejte v mojo razpravo pred dvema letoma.« Marsikatero trdi-

pa sem bil začuden nad dejstvom, da so srečanja prevevale težnje po tem, da bi obšli osnovna, prava borčevska vprašanja, kakršna so brez dvoma zahtev po miru v svetu, boj proti fašizmu in tudi boj proti izkoriščanju človeka po človeku.

V statutu mednarodne organizacije borcev FMAC (Federation Mondiale des Anciens Combattants) so osnovna stališča zapisana že v uvodu in tam seveda piše o boju nekdanjih borcev – za mir. Je pa raznolikost organizacij, ki so članice te organizacije – velika. Pozornost in tudi aktivno posredovanje naše delegacije je povzročila očitna težnja nekaterih, da bi to srečanje izzvenelo, ne da bi se dotaknili številnih težkih političnih vprašanj, ki ta čas pretresajo svet. Čutili je bilo težnjo, da bi vse »teklo gladko,« kot da vsi ti problemi v svetu nimajo nič opraviti z nekdanjimi borci. Od štirih predlaganih resolucij, ki smo jih prinesli mi s seboj, so bile tri sprejete, medtem ko resolucije o Palestini skupščina ni sprejela. Postavili smo seveda našo znano zahtevo, naj bi bila PLO edina priznana predstavica palestinskega naroda in naj se palestinskemu ljudstvu prizna pravica do ustanovitve lastne države. Očitno je bila takšna naša zahteva »premočna« za tak zbor in so naš predlog resolucije pomaknili v ozadje. Jasno je, da smo se ob glasovanju za neko drugo, dosti bolj mlačno resolucijo o palestinskem vprašanju »vzdržali pri glasovanju.«

Pa sicer, imeli ste vrsto kontaktov, pogovorov. Ste si nabrali mnogo novih spoznanj?

»Brez posebne hvale lahko rečemo, da smo Jugoslovani iskani sogovorniki, in da nas spoštujejo v svetu. Med našimi pogovori smo se natančneje seznanili o boju za svobodo na jugu Afrike, še naprej smo poglobljali naše iskreno prijateljevanje z alžirskimi borci in z veseljem ugotavljali, da imamo zelo podobna stališča, kot so bila na primer danska.«

Kaj pa primerjava o organiziranosti borčevskih organizacij v drugih državah? Kaj lahko rečete o tem? So tudi drugod organizirani na tak način kot pri nas?

»Na to vprašanje vam moram pa takoj reči – ne! Nobena od borčevskih organizacij nima v družbenopolitičnem življenju svoje države tako enakopravne

vloge kot naša. Čeravno so nam nekatere borčevske organizacije (kot na primer francoska, italijanska ali sovjetska) po zgodovini svojega boja podobna, takšne veljave in mesta v družbenopolitičnem delu le nimajo. Poleg tega tudi borčevskega varstva nimajo tako urejenega kot pri nas.

Glejte, ni še dolgo, ko je bila pri nas na obisku celo kitajska delegacija, ki se je izredno natančno zanimala za organiziranost našega socialnega in zdravstvenega varstva.

Ste na omenjeni skupščini FMAC spregovorili tudi o terorizmu v svetu?

Da. Sprejeli smo resolucijo o boju proti individualnemu terorizmu pa tudi o

in pravih tovarištvom. Na poti domov smo bili pa gostje borčevske organizacije v Firencah in župana Sesta Fiorentina.

Z italijanskimi tovariši nas poleg skupnega boja proti fašizmu med vojno in današnjega proti neofašizmu vežejo tudi čisto »družinske« vezi. Saj se je mnogo naših ljudi bojevalo v Italiji in mnogo Italijanov v enotah narodnoosvobodilne vojske.«

Vladimir Ščekić je ob koncu najinega pogovora strnil misli obeh tematik v nekakšen sklep, kot je dejal, da so naše osnovne skupne naloge doma v nenehni skrbi in zagotavljanju, da bodo delali vsi, na mednarodnem področju pa, da bodo zaslužnjeni

Vlado Ščekić na eni od sej skupaj s Kosto Nadjem.

Mnogi vodilni ljudje so pod pritiskom neke miselnosti potrošniške družbe in tega stanja, teh pojavov v družbi. Nenehno so pod pritiskom skušnjav. Mnogi med njimi takim skušnjavam tudi podlegajo. Zdi se, da v tem tiči eden od vzrokov, zakaj se odločneje ne bojujemo proti tem pojavom. Pogosto me bolj kot sam problem (ker navsezadnje ni mogoče iz neke zaostalosti skokoma preiti v komunizem) razburi to, da nimamo enovitega, sistemskega boja za reševanje teh vprašanj in preraščanje težav.

(Iz razprave Vladimira Ščekića na dvanaesti seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV (27. 10 1980)

seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ko smo imeli na dnevnem redu stabilizacijo gospodarstva kot eno ključnih vprašanj kontinuitete revolucije.«

Takrat, se pravi v času, za katerega mnogi menijo, da smo zamudili z ukrepi in ukrepanjem, je Vladimir Ščekić v razpravi med drugim dejal: »Nismo tako strokovno podkovani, da bi o stabilizaciji zdajle razpravljali z ekonomskega stališča. Zato pa menim, da smo dovolj kvalificirani, da smemo govoriti o nekih drugih pogledih na stabilizacijo. Prav z moralno-političnega gledišča bi želel nekaj reči o naših nalogah v stabilizaciji. Ugotovitve jasno kažejo, da ni dovolj spoštovanja zakonov in dogovorov, oziroma da se dogovarjamo počasi in dogovorjenega ne izvršujemo. Prav tako je očitno, da se

nje tehnokracije z birokracijo, vrhovi bank, sisov, organizacij združenega dela s političnimi vodstvi...«

Vlado Ščekić je takrat govoril tudi o subjektivnih slabostih, ki ogrožajo našo uspešno bodočnost: »S tega stališča bi postavil vprašanje: je res vse to brez imena? Kdo odgovarja za takšno stanje? Je sploh kaj kritike in samokritike – odprte in tovariške – med vodilnimi tovariši in v vodstvih? Mi bi takšno kritiko in samokritiko vsestransko podprli. In menim, da je to nujno...«

Nato je prešel na drugo skupino vprašanj, ki jih je tako pogosto slišati iz borčevskih ust: o široki razpredenosti jemanja družbi vsega, kar je dosegljivo, špekulacij in kraje, o tem, da se vse to počne, kjer je le mogoče, za svojo korist. In tudi o protekcijah, razmetavanju z družbenim de-

tev bi še danes lahko ponovil, pa meni, da smo se v takšnem in podobnih tonih že izpeli, da smo postali že naglušni za tovrstno govorjenje in je torej najbolj učinkovita zahteva ter nenehno opozarjanje na delo. Da ne bi še z govorenjem o tem »kaj bi morali pa ni« izgubljali dragocenega časa.

Borci v svetu

Kakšne vtise ste prinesli z mednarodnega srečanja oziroma generalne skupščine mednarodne borčevske zveze FMAC, ki je bila zadnje dni oktobra v Nici?

Prvič sem bil na takšnem zboru, kjer je bilo zbranih toliko nekdanjih bojnikov iz mnogih držav. Brez dvoma so bila mnoga srečanja naše delegacije z drugimi zanimiva, predvsem

tv-15 naš TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIH – naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35